НІЖИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИКОЛИ ГОГОЛЯ

Алла Василюк

ПЕДАГОГІЧНИЙ СЛОВНИК-ЛЕКСИКОН

АНГЛО-УКРАЇНСЬКИЙ

УКРАЇНСЬКО-АНГЛІЙСЬКИЙ

Ніжин-2004

УДК 37(038)+811.111.(038)
ББК 81.43.21-4

Рекомендовано вченою радою Ніжинського державного Університету імені Миколи Гоголя
Протокол № 2 від 07.10.2004 року

Рецензенти:

доктор пед. наук, професор Онкович Г.В.
кандидат пед. наук, доцент Панова Л.С.

Відповідальний за випуск:

кандидат пед. наук, доцент Яковецю Н.І.

Василюк А.В.

В 19 Педагогічний словник-лексикон. Англоукраїнський. Українсько-англійський. – Ніжин. Видавництво НДУ Ім. М. Гоголя. 2004. – 154 с.

Словник-лексикон містит освітні терміни та поняття, а також назви та описи освітньо-педагогічних міжнародних організацій та інституцій, інформацію про міжнародні освітні документи та програми з окремими адресами в інтернеті.

Даний словник-лексикон адресується студентам педагогічних спеціальностей, аспірантам, викладачам і науковцям.

ББК 81.43.21-4

© Василюк Алла. 2004
© Ніжинський університет. 2004

Моїй любій мамі Розі
присвячується

ПЕРЕДМОВА

Разом з розвитком міжнародної співпраці у сфері освіти збільшується потреба спілкування зрозумілою для всіх мовою науки. Однак мови окремих народів мають у собі деяку специфічність, що зумовлюється історично-культурним ставленням до справ освіти й виховання. Таким чином, виражені в наукових термінах властивості мови ускладнюють порозуміння, а одночасно створюють проблеми при проведенні компаративістичних досліджень та стають перешкодою в перенесенні освітнього досвіду до інших країн. Подібні труднощі можна подолати в основному через порівняльну роботу по зближенню та узгодженню наукової термінології, а також з'ясуванню значення окремих термінів. Таким цілям, зокрема, служать багатомовні словники, тенденція створення яких особливо помітна останнім часом, хоча в цілому їх кількість можна перерахувати на пальцях.

Щоб задовольнити зрослі потреби в цьому напрямі, і був створений нинішній словник-лексикон, який є новоопрацьованою та значно розширеною версією виданого у 1999 р. англо-польсько-українського словника "Нові педагогічні поняття" Алли Василюк. Особлива увага тут, як і в попередньому словнику, надається новим міжнародним педагогічним термінам та поняттям з їх визначеннями та описами. Серед педагогічних до словника були включені також терміни з галузей методології, філософії, психології, соціології, теорії інформації. Окрім того, третя частина словника містить назви й описи освітньо-педагогічних організацій та інституцій, інформацію про міжнародні освітні документи й програми з деякими адресами в Інтернеті.

Зауважимо, що дефініції тих чи інших основних термінів та їх похідних стикалися з багатьма труднощами. Серед певної різниці в їх визначеннях, які зустрічалися в різних наукових працях та словниках, автору інколи потрібно було створювати власну або інтегровану версію. Особливо це стосується нових або мало вживаних термінів. Подібна авторська інтерпретація, безперечно, не може бути вільною від недосконалості. Тому всі зауваження з боку Читачів автор з вдячністю прийме як істотну допомогу в подальшій роботі над удосконаленням словника.

Вислювлюю щиру подяку професорам Костянтину Корсаау, Мацею Танасю і Юзефу Беднарку за дружню підтримку і допомогу.

Англійський алфавіт

Aa, Bb, Cc, Dd, Ee, Ff, Gg, Hh, Ii, Jj, Kk, Ll, Mm, Nn, Oo, Pp, Qq, Rr, Ss, Tt, Uu, Vv, Ww, Xx, Yy, Zz

Український алфавіт

Аа, Бб, Вв, Гг, Ґг, Дд, Ее, Єє, Жж, Зз, Ии, Іі, Її, Йй, Кк, Лл, Мм, Нн, **[a] [b] [w] [h] [g] [d] [e] [je] [ż] [z] [y] [i] [ji] [j] [k] [l] [m] [n]** **Оо, Пп, Рр, Сс, Тт, Уу, Фф Хх, Цц, Чч, Шш, Щщ, Ьь, Юю, Яя** **[o] [p] [r] [s] [t] [u] [f] [ch] [c] [cz] [sz] [szcz] [ju] [ja]**

ЧАСТИНА ПЕРША

А

Academic degree – ***науковий ступінь*** = надається особам, котрі пройшли через певні стадії наукового поступу і захистили перед вченою радою наукову працю, яка збагатила доробок даної дисципліни. У більшості країн світу існує лише н. с. доктора філософії. В Україні їх два – кандидата і доктора наук (напр. педагогічних, економічних, медичних, математичних, філософських і т. д.). Польська система наукових ступенів (doktor, doktor habilitowany) подібна до української.

Academic qualification – ***академічна (учбова, навчальна) кваліфікація*** = освітня кваліфікація (диплом, сертифікат тощо) на вищому рівні, яка надається після успішної здачі державних чи інших важливих екзаменів (у вищому закладі освіти). Отримання відповідного диплому дає право на продовження освіти.

Academic learning time – ***використаний навчальний час*** = витрачений учнем (студентом) час на виконання певного дидактичного (навчального) завдання.

Academic self-government – ***автономія вищих шкіл*** = незалежність вищого закладу освіти, можливість діяти згідно власному статуту даної інституції.

Academic title – ***академічний ступінь*** = варіант вченого звання, яке присуджується складу академій. Існують два варіанти а.с. - член-кореспондент і дійсний член (академік).

Acceptance – ***прийнятність*** = факт прийняття рішення у країні Б про дозвіл володарю закордонної кваліфікації, отриманої у країні А, використати її для подальшого навчання чи праці на основі узагальнюючого висновку про "достатність" цієї кваліфікації без формального твердження про її еквівалентність якійсь національній кваліфікації у країні Б.

Access – ***доступ*** = можливість добуватися кудись або чогось, користуватися з чогось (зокрема освіти).

• **access to education** – ***доступ до освіти*** = можливість вільно чи через конкурсний вступ розпочати навчання у бажаному закладі освіти.

• **acessibility** – ***доступність*** = стосовно освіти йдеться про існування реальних можливостей отримання громадянами (в залежності від їх здібностей і працьовитості) найвищих ступеней освіти, а в самій системі освіти – можливостей оптимальних умов для формування та розвитку особистості.

Achievement – ***досягнення*** = отримання, здобування результату в певній діяльності;

• **school achievement** – ***шкільні досягнення*** = результат навчально-виховного процесу, зокрема ступінь формування компетентностей (оволодіння учнями реалізаційними знаннями та вміннями), розвиток здібностей, інтересів та мотивацій, формування поглядів та переконань. До ш.д. також належать такі формальні ефекти шкільної праці як: складання екзаменів, закінчення класу, школи або отримання професії.

Achievement motivation – ***мотивація досягнення*** = бажання діяти і співпрацювати задля досягнення успіху та набування нових компетентностей.

Accommodation – ***акомодація*** = пристосування; 1. а. фізіологічна – пристосування до дії подразника, сила якого повільно зростає; 2. а. гістологічна – зміна форми та співвідношення тканинних елементів (клітин) у процесі пристосування до нових умов існування.

Accountability – ***відповідальність (учителя)*** = відповідальність як підзвітність.

Accreditation – ***акредитація, акредитування*** = у міжнародному праві це сукупність дій, пов'язаних із призначенням та вступом на посаду глави дипломатичного представництва або постійного представника держави при будь-яких міжнародних організаціях; в освіті – офіційне визнання (через окреслені стандарти та критерії) уповноваженим державним чи громадським органом факту відповідності закладу освіти чи його програм для окремих спеціальностей певному (стандартному) рівню вартості і якості. Акредитації передує процес оцінювання та порівняння.

Act, law – ***закон, положення, акт*** = 1. офіційний документ, запис, протокол (напр.правовий акт загального характеру, ухвалений урядом країни); 2. інтерпретаційний акт – документ, який містить роз'яснення, тлумачення умов, положень контракту з позиції їх відповідності правовим нормам; 3. вчинок, дія; 4. урочисті збори в наукових установах, навчальних закладах тощо.

Active learning – ***учіння через діяльність***.

Action research – ***методичні дослідження*** = дослідження, котрі проводять учителі з метою удосконалення своєї праці чи діяльності школи.

Action training – ***метод навчання вмінню ефективного учіння.***

Activisation – ***активізація*** = поштовх до діяльності;

• **activisation of pupils** – ***активізація учнів*** = загал навчально-виховних починань, які дають можливість збільшення ступеня активності учнів в реалізації завдань навчання, учіння та виховання. А.у. здійснюється через їх самостійність у навчально-виховному процесі, є умовою ефективності цього процесу. А. у. в школі також може проявлятися в пізнавальній, творчій, громадській

та культурно-художній діяльності. Вона сприяє зростанню ефективності в здобуванні знань, розв'язанні проблем і виконанні практичних завдань; а також – розвитку інтересів та творчих нахилів шкільної молоді.

Activity – ***діяльність*** = система певних дій, мета яких – пристосування до оточення або зміна цього оточення; будь-яка діяльність спирається на: 1)визначенні мети д., 2)створенні реальних умов для д., 3) виборі засобів, адекватних меті та умовам. Теорією д. займається праксеологія;

• **educational activity** – **о*світня діяльність*** = розповсюдження освіти, а також знань і культури в суспільстві;

• **professional activity** – ***професійна діяльність*** = професійна робота людей; серед різноманіття професійних дій відповідно виділяються найпростіші три категорії: спілкування з людьми, отримування та перетворення інформації та маніпулювання речами (предметами).

Acculturation – ***аккультурація*** = переважно розуміється як процес присвоєння іншої культури через представників іншого, менш динамічного кола культури, або – як процес асиміляції чи ступінчатість різних культур. Процес а. рідко має безконфліктний характер; на нього впливають певні труднощі, пов'язані в основному із мовою, релігією, звичаями та культурою щоденного життя.

Adaptation (adjustment) – ***адаптація*** = пристосування до конкретного середовища чи ситуації (або до їх змін);

• **individual adaptation** – ***індивідуальна адаптація*** = вміння індивіда швидко пристосуватися до нових обставин життя;

• **adjustment to environment** – ***адаптація до середовища*** = пристосування організмів до зміних умов навколишнього середовища;

• **social adaptation** – ***соціальна адаптація*** = пристосування індивіда до умов соціального оточення, напр. школи, закладу праці та ін. Результатом с.а. є стан рівноваги між особистісними потребами та вимогами соціального оточення. Чинники, які регулюють правильний перебіг с.а. це: соціалізація чи соціумізація (усуспільнення) індивіда, формування вразливості на потреби інших людей та добробут суспільства, а також інтелігентність та знання власних можливостей. Завдяки с.а. людина стає більш пристосованою до здорового способу життя, яке приносить задоволення і має суспільну цінність. У цьому процесі важливу роль відіграють такі риси як інтелігенція, вихованість, самостійність, відповідальність, самопізнання, приналежність до певних соціальних груп.

Ad-lib improvisation – ***імпровізація*** = дія без попереднього підготування. Виголошення промови, складання віршів, музики, виконання твору образотворчого мистецтва тощо без попередньої підготовки; створений таким способом твір.

Adolescence, teenage – ***підлітковий вік*** = період дорослання, період життя між дитинством і зрілим віком (дорослістю) від 11-12 до 15-16 років. П. в. характеризується різким піднесенням життєдіяльності і глибокою перебудовою організму (зокрема, мозкових структур, що спричинює тимчасові дисфункціональності).

Adoption – ***усиновлення*** = пристосування, прийняття іншої особи до сім'ї, напр. дитину-сироту, через створення таких правових стосунків, які є між дітьми та батьками.

Adult – ***дорослий, повнолітній*** = період зрілості і самостійності людини; досягнення оптимального фізичного, розумового, емоційного та соціального стану. Соціальна зрілість виражається у прийнятті рішень та пов'язаною з цим відповідальністю.

Adult education – ***освіта дорослих*** = діяльність, метою якої є забезпечення дорослим особам освіти (загальної та професійної) на можливому вищому рівні. Найбільш загальною метою о. д. є формування різносторонньо розвиненої особистості, розуміння оточуючого світу та розвиток вміння оцінювання швидких змін, що відбуваються в сучасному світі. О. д. включає всі форми освіти від основної школи до університетів, а також народні, робітничі, відкриті університети, курси для батьків, відповідні радіо та телевізійні передачі, діяльність будинків культури, бібліотек, клубів тощо.

Advice, counsel – ***порада, консультація*** = 1. порада компетентного фахівця з якого-небудь питання; 2. установа, що організує надання порад спеціалістами з певних питань.

Aesthetic education – ***естетичне виховання*** = один із складників виховання; у вузькому розумінні е. в. означає формування "естетичної культури" людини, де естетичні та художні цінності використовуються для поглиблення почуттів, пізнання й оцінювання естетичних явищ; у широкому розумінні е. в. ("виховання через мистецтво") відноситься до формування цілісної особистості людини. Завдяки естетичній вразливості здійснюється вплив на інтелектуальну сферу (збагачення знань та розвиток мислення), морально-соціальну сферу (набування основ моральної оцінки та вмінь розуміння людських ситуацій та стосунків, а через це – повнішого порозуміння з іншою людиною). Також е. в. сприяє розвитку уяви, розкриттю творчих здібностей та самоекспресії вихованця.

Affect – ***афект*** = короткотривалий бурхливий емоційний стан з ослабленим самоконтролем над поведінкою (гнів, лють, переляк і т.п.). У філософії та психології поняття а. використовується в більш широкому значенні – як синонім поняття "почуття"; відповідно "афективний" – "емоційний". У стані а. людина часом здійснює нетипові для неї імпульсивні вчинки. А. розвивається в критичних умовах при неспроможності знайти відповідний вихід із раптової (інколи небезпечної) ситуації.

Affiliation – ***афіліяція*** = 1.усиновлення; 2.потреба зв'язку з іншими, приєднання до якоїсь групи або організації з метою самоствердження; прагнення до порозуміння з партнером або групою осіб; 3. приєднання до іншого товариства на правах філії.

Affiliation motivation – ***афіліяційна мотивація*** = бажання до дій з метою засвідчення своєї приязні, близьких зв'язків чи поваги до інших осіб.

Age – ***вік*** = проміжок часу від народження людини до даного моменту або до смерті; кількість прожитих людиною років;

• **mental age** – ***вік інтеліґенції (інтелекту)*** = такий рівень інтелекту або загального розумового розвитку (що можна виміряти з допомогою відповідних засобів виміру типу "тестів інтелігентності"), який відповідає рівню інтелекту більшості осіб даного вікового періоду. Напр. діти з високим рівнем інтелектуального розвитку виходять за межі календарного віку;

• **pre-school age** – ***дошкільний вік*** = у широкому значенні вік дитини від народження до вступу в школу; в психології – період дитинства від 3 до 6 (7) років;

• **school age** – ***шкільний вік*** = період життя та розвитку дітей, відповідний їхньому навчанню у школі (в різних країнах така тривалість становить від 8-9 до 12-13 років). Ш.в. поділяють на молодший (з 6 до 11 років), підлітковий (з 11-12 до 14-15 років) та період ранньої юності (з 15 до 17-18 років);

• **pupil's age** – ***вік учня*** = шкільний вік дитини або підлітка;

• **chronological age** – ***хронологічний вік*** = кількість прожитих років;

• **working age** – ***продуктивний вік*** = період життя, в який людина повна фізичних сил та спроможна до виконання продуктивної праці.

Aid (assistance, help) – ***допомога*** = праця, дія (фізична для моральна) на благо іншої особи;

• **audiovisual aid** – ***аудіовізуальний навчальний посібник*** = зорово-слуховий навчальний засіб;

• **teaching aid** – ***навчальний засіб*** = матеріал або устаткування, яке впливає на почуття учнів, і використовується з метою сприяння ефективності навчання;

• **developmental aid** – ***допомога розвитку*** = допомога з метою сприяння розвитку особистості;

• **educational aid** – ***виховна допомога*** = допомога вихователя у виправленні негативних рис чи звичок вихованця, сприяння розвитку особистості;

• **mutual aid** – ***взаємодопомога*** = допомога, що надається один одному, взаємно.

Aim – ***загальна мета*** = визначена мета навчального курсу як обсяг набутих учнями знань, вмінь і навичок.

Allocated time – ***виділений час*** = витрачений насправді вчителем час на виконання певної методичної дії, або час, витрачений на навчання.

Algorithmisation – ***алгоритмізація*** = спосіб (програма) рішення певної (в т.ч. освітньої) задачи, котрий вказує як і в якій послідовності необхідно виконувати дії, щоб отримати результат, однозначно визначений вихідними даними. А. в педагогіці – напрямок, пов'язаний із автоматизованими системами навчання, коли по вхідним даним освітнього процесу та алгоритму його здійснення точно визначається конкретний результат навчання.

Alphabetization – ***„алфавітизація"*** = елементарна освітня діяльність, яка полягає у вивченні алфавіту, оволодіння вміннями читання, письма та рахунку.

Alternative school – ***альтернативна школа*** = школа, яка відрізняється від "звичайної" школи новою моделлю, новими освітніми рішеннями та виховними проектами; їй приписуються риси сучасності, інноваційності або прогресивності.

Altruizm – ***альтруїзм*** = безкорисна діяльність задля блага інших людей, поєднана з прагненням їм допомогти.

Amateur, fancier– ***аматор*** = любитель, не фахівець, не професіонал, дилетант.

Ambition – ***амбіція*** = позиція людини, заснована на сильному почутті особистої гідності, на постановці собі важких життєвих цілей та прагнень до їх реалізації; постійна потреба досягнень успіху на високому рівні та визнання оточуючих; гонор, гордовитість.

Americanization – ***американізація*** = концепція, згідно з якою однією із цілей освіти є відокремлення представників груп меншин від їхніх культур з метою асиміляції в домінуючу в країні культуру.

Andragogy – ***андрагогіка (педагогіка дорослих)*** = одна з педагогічних наук, яка займається дослідженнями проблем освіти, навчання та виховання дорослих. Практичне значення а. зростає по мірі реалізації положень неперервної освіти; завданнями а. стають опрацювання оптимальних рішень стосовно підбору змісту навчання і виховання дорослих, методів та засобів, організаційних форм, використання засобів масової інформації, зокрема радіо і телебачення, а також установлення раціонального відступу між періодами інтенсивного навчання, зокрема на курсах професійної підготовки, в залежності від різновиду професійної праці.

Anthology – ***антологія*** = вибір літературних чи наукових творів обо їх фрагментів одного або багатьох авторів на спільну тему. У західних країнах антологія широко використовується при підготовці вчителів.

Anthropology – ***антропологія*** = наука про людину як біологічну істоту, яка досліджує змінність його фізичних рис (зріст, вагу, пропорції тіла, форми черепа і т.п.) та їх залежність від умов особистого розвитку, а також розвитку роду, раси та вплив середовища. Такі залежності досліджує а. рас, онтогенетична та філогенетична а. Крім цього виділяють філософську, педагогічну та соціальну а.

Філософська а. займається дослідженнями місця людини у світі, його розвитком в історичному процесі, зв'язком індивіду із суспільним життям та усіма продуктами суспільної діяльності людей, розвитком знання про себе та людську особистість.

Педагогічна а. розглядає розвиток людини як результат багаторазового зовнішнього та виховного впливу, а також власної активності. В Україні основоположником цієї наукової дисципліни був К. Д. Ушинський.

Суспільна а. (культурна) займається дослідженнями звичаїв та культур, особливо первісних людей; її головні розділі – це етнографія, етнологія. Існує також зв'язок із соціологією.

Anticipation – ***антиципація*** = здібність до передбачення майбутніх явищ, подій, прагнень, діяльності на основі попереднього досвіду (в цьому сенсі часто йдеться про інтуїцію); передчасне проявлення якогось явища; в науці орфографії – завчасне використання знаку, який має з'явитися пізніше.

Anticipatory set (**establishing set, set indication**) – ***настанови*** = спосіб використання вчителем початку уроку для підготовки учнів (коротке повторення минулого і його зв'язок з новим матеріалом даного уроку).

Apathy – ***апатія*** = байдужість до зовнішнього світу і до самого себе, пов'язана із браком активності та обмеженям інтересів; а. може бути результатом виснажливої хвороби, перевтоми, нервових та психічних відхилень, життєвих невдач. У подоланні а. необхідними є усування її причин, одночасно збудження інтересів і віри у власні сили та можливості.

Application – ***застосування (звернення)*** = 1) застосування в житті набутих знань чи вмінь; 2) звернення, подання заяви.

Apprentice – ***учень, практикант*** = підготовка переважно на робочому місці під наглядом викладача чи наставника.

Approval – ***схвалення (згода, затвердження)*** = санкціонування як обов'язковий дозвіл на певні дії з боку державних органів.

Aptitude, gift – ***здібність, талановитість*** = своєрідний склад можливостей, що зумовлюють високий рівень виконання якогось виду діяльності, напр. літературної, муузичної, технічної, спортивної, організаційної тощо.

Area – ***поле, царина, галузь***, = сфера, розділ; певна ділянка науки, виробництва і т. ін.;

• **in the area of education** – ***в галузі едукації (освіти).***

Argument (reason) – ***обгрунтування, рація*** = слушність; ґрунтовна причина чогось; згода з певною думкою або відповіддю.

Art – ***мистецтво*** = галузь людської художньої діяльності, що відрізняється з погляду на її естетичну цінність (зокрема красу); її витвори становлять тривалий доробок культури.

• **abstract art** – ***абстрактне мистецтво*** = абстрактне або "безпредметне" мистецтво – одна з провідних модерністських течій XX ст. Загальна особливість – принципова відмова від зображення реальних предметів та явищ;

• **classical art** – ***класичне мистецтво*** = у вузькому розумінні – мистецтво Стародавньої Греції та Риму, а також епохи Відродження й класицизму, що базувалося на античних традиціях. У ширшому розумінні – найвищі художні досягнення мистецтва й культури різних народів;

• **realistic art** – *sztuka realistyczna* – ***реалістичне мистецтво*** = реалізм в широкому сенсі правдиве, об'єктивне всебічне відбиття дійсності специфічними засобами, що властиві різним видам художньої творчості;

• **fine arts** – ***"прекрасні мистецтва"*** = архітектура, скульптура, живопис; музика й література.

Art education – ***художнє виховання*** = виховання через мистецтво з метою розвитку та поглиблення естетичних почуттів та смаку, розвиток творчої активності вихованців у галузі образотворчого мистецтва, зокрема живопису, графіки та скульптури.

1.Assessment – ***контроль*** = процес накопичення даних про учнів і класи для вирішення питання про те, як необхідно навчати.

2.Assessment (evaluation) – ***оцінювання*** = 1) процес вимірювання знань і вмінь певної особи; 2) процес аналізу й дослідження з метою визначення відповідності закладу освіти, його програм чи присуджених ним кваліфікацій на відповідність певним стандартам якості і змісту.

Assessor – ***екзаменатор*** = особа, яка виконує і відповідає за формальне оцінювання на екзамені.

Assigning competence – ***встановлення компетентності*** = процес спостереження слабких учнів з метою визначення позитивних аспектів їхньої компетентності, їх підтримки і розвитку.

Assignment – ***контрольна робота*** = письмова чи інша за формою робота, подана учнем на перевірку і оцінювання.

Assistent professor – ***доцент*** = вчене звання та посада викладачів у вищій школі. Вчене звання д. присвоюється докторам та кандидатам наук, які працюють на посадах доцента, професора, завідуючого кафедрою, ректора (проректора з навчальної та

наукової роботи) у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації та відповідних навчальних закладах післядипломної освіти при умові успішної роботи на цих посадах протягом навчального року, педагогічного стажу не менше трьох років та п'яти друкованих навчально-методичних та наукових праць, які використовіються в педагогічній практиці та опубліковані після захисту дисертації у провідних (спеціалізованих) наукових видавництвах України та інших країн. Питання присвоєння вченого звання д. відноситься до компетенції міністерства освіти.

Association – *stowarzyszenie, towarzystwo* – ***товариство*** = організація або союз, що об'єднує людей певної професії, спільних цілей або інтересів; група людей, котрі перебувають у тісних стосунках.

Attention – ***увага*** = вибіркове зосередження аналізатора (або аналізаторів) на окреслений вид подразників, у результаті чого ці подразники виділяються від інших швидше та яскравіше. У. є необхідною передумовою діяльності людини, запорука успішного пізнання, навчання, праці, поведінки;

• **voluntary attention** – ***довільна увага*** = як наслідок свідомих зусиль людини, вияв її інтелекту та волі; д.у. зумовлена метою діяльності, тими завданнями, які ставить перед собою людина;

• **involuntary attention** – ***мимовільна увага*** = форма психічної діяльності, в основі якої лежить орієнтувальний рефлекс організму на зміни в навколишньому середовищі, специфічними рисами об'єкта відображення, а також внутрішніми станами суб'єкта.

Attention divisibility – ***розподіл уваги*** = здібність до одночасного виконання двох або більше справ, які вимагають уваги.

Attention span – zakres uwagi – ***обсяг уваги*** = кількість об'єктів, які людина одночасно може сприйняти та запам'ятати.

Attraction – ***симпатія*** = рівень взаємної поваги і приязні (між учнями даного класу).

Attribution theory – ***теорія атрибутів*** = аналіз мотивації з акцентуванням способу сприймання та пояснення людьми причин своїх успіхів і поразок.

Autonomy – ***автономія*** = самоуправління, установлення норм (прав) для самого себе, незалежність. Основою для розвитку а. дітей та шкільної молоді може бути позаурочна та позашкільна праця, а також діяльність дитячих та молодіжних організацій.

• **academic self-government** – ***автономія вищих шкіл*** = незалежність вищих навчальних закладів від міністерства освіти у сферах навчальних планів та програм, підбору кадрів та ін.

• **Autonomy of society** – ***автономія суспільства*** = право суспільства на специфічну своєрідність та культурну тотожність, а також на вибір й створення цілісної системи стратегії, способів, засобів та альтернативних шляхів розвитку.

Authority – ***авторитет, повага*** = особа або інституція, погляди якої мають вплив на інших.

Відрізняється компетентнісний авторитет, який стосується окреслених знань у даній галузі, та моральний – що зводиться до володіння рідких достоїнств особистості (чесність, сумлінність, вірність слову та ділу і т.ін.).

Можна говорити про а. політичний, ідеологічний, релігійний тощо. Сучасна педагогіка цінує роль авторитетів (учителів, батьків та ін.) в навчальному і виховному процесі.

Audition (broadcast) – ***передача*** = одиниця радіопрограми – музична або словесна; основні види п. виділяються з погляду на проблематику: освітні, інформаційні, літературні, музичні, радіотеатр тощо.

Axiology – ***аксіологія*** = наука про цінності, теорія цінностей. Загальна а. займається дослідженнями цінностей, їх ієрархії та систем; окрема а. – як галузь інтересів різних дисциплін – розглядає відповідні, пов'язані з ними цінності: моральні, естетичні, економічні, пізнавальні;

• **pedagogical axiology** – ***педагогічна аксіологія*** = один із різновидів окремої аксеології, що стосується загальної педагогіки і займається тими цінностями, які виховання має прищепити у вихованцях.

B

Baccalaureat – ***бакалавреат*** = в англомовних країнах це "ступінь бакалавра", у франкомовних – атестат про повну середню освіту.

Bachelor – ***бакалавр*** = стародавній диплом бакалавра, т.б. учителя, який надавався від XIII ст. у майже всіх європейських університетах; в сучасний час – академічний ступінь, який надається після закінчення закладів вищої освіти (в Англії після 3-річного навчання, в США – після 4-річного); у Франції та Швейцарії ступінь *baccalauréat* надається випускникам середніх шкіл.

• **Bachelor degree** – професійний ступінь ліценціата або інженера, який надається по закінченню студій першого (професійного) ступеня.

• **Bachelor of Arts (BA)** = ступінь, який надається після закінчення вищої школи першого ступеня на гуманітарних факультетах (приклад - у Великобританії).

• **Bachelor of Education (B.Ed.)** = ступінь, який надається після закінчення вищої школи першого ступеня на педагогічних факультетах (у Великобританії).

• **Bachelor of Laws (LLB)** = ступінь, який надається після закінчення вищої школи першого ступеня в галузі права (у Великобританії).

• **Bachelor of Medicine (MB)** = ступінь, який надається після закінчення вищої школи першого ступеня в галузі медицини (у Великобританії).

• **Bachelor of Science (B.Sc.)** = ступінь, який надається після закінчення вищої школи першого ступеня в точних науках (у Великобританії).

• **Bachelor of Surgery (Ch.B.)** = ступінь, який надається після закінчення вищої школи першого ступеня в галузі хірургії (у Великобританії).

Basis of education – ***освітня база*** = різні основні елементи, котрі впливають на якість навчання та виховання учня в школі. Переважно виділяються три пов'язані між собою елементи освітньої бази (які мають величезне значення для навчально-виховного процесу): локальна, кадрова, фінансова.

Behavior (conduct) – ***поведінка*** = спосіб реагування на зовнішні (ситуації) чи внутрішні (потреби, наміри) збудники; манери, вчинки. Соціологія трактує п. як свідому діяльність людини, яка регулює її ставлення до суспільства, його норм, контролю та особистих зразків;

• **aggressive behavior** – ***агресивна поведінка*** = ворожі дії, метою яких є нанесення страждання та шкоди іншим особам, завжди пов'язані з емоційною напругою і є джерелом стресів;

• **antisocial behavior** – ***асоціальна поведінка*** – дії, не погоджені з нормами поведінки (образи, лайка, деструктивні акти);

• **moral behavior** – ***моральна поведінка*** = дії людини стосовно суспільства, інших людей та предметного світу, які розглядаються з боку їх регуляції суспільними нормами моральності та права. Проявами м.п. є вчинки, в яких формуються й одночасно виражаються позиції особистості, її моральні переконання; етологи виявили "подвійність" моралі людини як наслідку накладання видових біологічних і суспільних норм, заборон і правил;

• **social behavior** – ***соціальна поведінка*** = нормативно схвалений зразок поведінки, очікуваний від кожного, відповідно до виконуваної соціальної ролі (напр. батька, працівника виробництва, члена суспільної організації тощо).

Behavior modeling – ***моделювання поведінки*** = термін, що описує запозичення особою моделей поведінки із спостереження дій оточуючих.

Behavioral objective – ***операційна мета*** = підвид визначеної мети навчання, який не лише чітко формулюється, але може бути виміряний і перевірений після закінчення курсу.

Bilingualism – ***двомовність*** = 1. послугування двома мовами (напр. двомовна територія, країна); 2. двомовний текст; двомовний словник (який подає в алфавітній черговості вирази даної мови з їх відповідниками в іншій, окресленій мові (напр. англійсько-український словник).

Binarius – ***біт*** = (скорочення від англ.) найменша одиниця інформації, яка може бути перетворена через комп'ютер. Біт передає одну з двох відомостей: "струм проходить" або "струм не проходить". Цим явищам відповідно підпорядкована лічба **1** і **0**. З допомогою двох бітів можна передати чотири різні види інформації:**00**, **01, 10, 11**. Три біти дозволяють записувати вже вісім видів інформацій: **000**, **001**, **010**, **011, 100, 101, 110, 111.** Комп'ютер не послугує десятковим укладом (таким, що включає десять цифр:0,1,2,3,4,5,6,7,8,9), а лише бінарним (цифри 0 і 1). У зв'язку з цим кілобайт (kb) – це не 1000 бітів, а 2^{10} бітів, тобто 1024 бітів; відповідно, мегабайт (Mb) – це не міліон бітів, а 2^{20} бітів, тобто 1 048 576 бітів. Відтворена сигналами 0 і 1 інформація називається "цифровою". Наприкінці XX ст. прискорився процес переведення в цифрову форму всієї текстовооі, графічної, аудіо- і відеоінформації, яку накопичило і надалі створює людство.

Binary system – ***бінарна система*** = математична система кодування лічби з використанням лише 0 та 1.

Brainstorming – ***мозковий штурм*** = метод групового (до 10 осіб) створення думок, при чому йдеться про те, щоб було запропоновано якнайбільше нових пропозицій, особливо несподіваних та різноманітних, що створює атмосферу свободи та співпраці;

після вичерпання пропозицій аналізуються їх варіанти. Це запобігає гальмуючому впливові оцінки, якщо відразу аналізувати після першої спроби. Автор цього методу A.F. Osborn (1939).

Brain drain – "втеча мізків" (вживається переважно для позначення виїзду освічених осіб з менш розвинених країн у більш розвинені).

Bridging program – ***доповнююча програма*** = як курс чи підготовка, якої бракує для досягнення необхідного для подальшого навчання чи праці рівня.

Budget – ***бюджет*** = зіставлення планованих доходів та видатків інституції на окреслений період; загал доходів і видатків.

Byte – байт = скорочення від **"binary term"** інформаційна одиниця, яка складається з восьми бітів, найчастіше містить один знак (напр. літеру або цифру).

C

Campus – ***університетське містечко*** = окремий комплекс різноманітних будівель університету.

Cancellation – ***відмова*** = дії студента в напрямі припинення навчання до закінчення курсу.

Care – ***опіка*** = турбота, піклування про когось; догляд, нагляд;

• **child care** – ***опіка над дитиною*** = діяльність інституції або особи з метою задоволення щоденних потреб дітини і всебічного розвитку її особистості. Особливої опіки потребують діти, які знаходяться у важких життєвих та виховних умовах, а також діти, розвиток яких є під загрозою. Особи або інституції, що займаються опікою, несуть моральну та правову відповідальність за дітей. До інституцій, що займаються цілковитою опікою відносяться: сім'я, дитячий будинок, дитячі ясла, дитячий садок, а частковою опікою – інтернат, гурток, клуб, будинок школяра.

Career – ***кар'єра*** = успіх у житті, здобування щораз вищого становища в професійній, науковій, суспільній діяльності тощо; досягнення певної мети задля перспективи на майбутнє; добра життєва позиція. Поняття кар'єри залежить від виду суспільства, зокрема, воно істотно переглядається в інформаційному суспільстві й від суто ієрархічного поняття переходить до професійно-компетентнісного;

• **professional career** – ***професійна кар' єра*** = поступове здобування щораз вищого становища у професійній діяльності.

Casual-comparative research – ***причинно-порівняльні дослідження*** = дослідження, які полягають у пошуках причинних зв'язків у ситуації, коли не можна оперувати незалежними змінними.

Cataclysm – ***катаклізм*** = раптовий переворот, катастрофа у житті людського суспільства.

Category – ***категорія*** = родове поняття, що позначає розряд предметів; групу однорідних предметів, явищ, осіб.

Centralisacion – ***централізація*** = багатозначне поняття, тут: зосередження керівництва, управління в єдиному центрі; зосередження більшої частини державних функцій у віданні центральних установ.

Certificate – ***сертифікат*** = виданий уповноваженим органом, найчастіше державним, документ (ліцензія, сертифікат, свідоцтво). Напр. про надання права викладання чи виконання інших фахових функцій;

• **secondary school certificate** – ***атестат зрілості*** = документ, який підтверджує виконання програми середньої освіти (напр., закінчення середньої школи);

• **school certificate** – ***шкільне свідоцтво, атестат*** = документ, що підтверджує факт закінчення школи певного ступеня з оцінками, які визначають рівень засвоєння окремих навчальних предметів.

Certification – ***сертифікація*** = надання після оцінювання, тестування чи екзаменів офіційного документу про набуття певною особою необхідних для виконання визначеної роботи знань і вмінь; може супроводжуватися внесенням у реєстри відповідних фахівців і вимагати періодичного підтвердження. Застосовується також і до закладів освіти та їх програм (як *акредитація*).

Children's village – ***дитяче селище*** = відокремлений табір відпочинку дітей і молоді (як правило розташований на лоні природи).

Chunk – ***частка, порція*** = фрагмент матеріалу (програми чи курсу).

Citizenship – ***громадянство*** = державна приналежність, пов'язана з певними правами та обов'язками, окресленими через право даної країни.

• **European citizenship** – ***європейське громадянство*** = як приналежність до європейського суспільства, європейської спільноти.

Civic training (education) – ***громадянське виховання (освіта)*** = виховна (і навчальна) діяльність з метою усвідомлення вихованцями механізмів функціонування сучасної держави, прав та обов'язків громадян цієї держави; формування поглядів на світ, громадянських та патріотичних почуттів й підготовка до участі в суспільному житті на засадах демократії, зв'язку з державними органами влади, з правом, економікою та адміністрацією країни.

Classification – ***класифікація*** = розподіл предметів за спільними ознаками з утворенням певної системи класів даної сукупності предметів.

• **classification of pupils** – ***класифікація досягнень учнів*** = цілорічна або періодична оцінка досягнень учнів зі всіх навчальних предметів. Підставою цієї оцінки становлять результати систематичної перевірки вчителями досягнень учнів під час навчального року.

Classroom climate – ***клімат класу*** = загальна атмосфера чи етос класу як результат поєднання інституційних і внутрішніх впливів і взаємодій.

Classroom management – ***управління класом*** = структурування і управління класом з метою організації співпраці, досягнення позитивних цілей і мінімізації наслідків деструктивної поведінки учнів

Classroom meetings – ***класні наради*** = спосіб підтримування ладу в класі шляхом проведення вчителем неформальних зустрічей з учнями для вільного обговорення проблем і негараздів з метою їх подолання.

Classroom properties – ***спільні риси класу*** = вирізніючі властивості класного колективу, що характеризують поведінку їхніх членів, наприклад, багатовимірність, раптовість чи непередбачуваність подій, сучасність і минуле класу.

Classroom routiness – ***процедури упорядкування*** = заходи, які мають на меті досягнення порядку: перевірка списку присутніх, роздача книг чи допоміжних матеріалів, збір виконаних завдань тощо.

Classroom tasks – ***класні навчальні завдання*** = робота учнів у класі для набування нових знань і вмінь.

Coeducation – ***спільне навчання*** = система поєднаного навчання і виховання дівчат і хлопців.

Cognitive process – ***когнітивний процес*** = як процес пізнання, тобто сприймання, мислення і усвідомлення інформації.

College – ***а) коледж*** = частина університету чи незалежний заклад аналогічного рівня з програмами принаймні бакалаврського типу; ***б) коледж*** = вищий або середній навчальний заклад у Великій Британії, США, Австралії та деяких інших країнах, у тому числі останнім часом в Україні; ***в) колеж*** = основна школа для вікової групи 11-15 років у Франції, Бельгії та деяких інших країнах з аналогічними системами освіти.

College without walls – ***школа "без стін"*** = організація навчання у довільних умовах (музеях, фабриках, фірмах, клубах, парках, поза приміщеннями) як засіб "звільнення" учнів. Винайдена на Заході як альтернатива традиційній системі навчання.

Compact Disc (CD) – ***компактний диск*** = оптичний диск у вигляді тонкого кружка з металізованою поверхнею, захищеною прозорим шаром. Містить дуже велику кількість інформації у цифровому запису (текст, малюнки, звук тощо), яка зчитується променем лазера.

Competency assessment – ***процес оцінювання/вимірювання вмінь/знань***.

Competency-based modules – ***фрагменти (модулі) для набування певної фахової компетентності.***

Cooperation – ***співробітництво, кооперація*** = співробітництво осіб між собою або груп людей, які виконують своє часткове завдання задля досягнення певної спільної мети; С. спирається на довіру та лояльність, а також підпорядковується меті, відповідно усвідомленій всіма особами або групами.

Core curriculum – ядро (обов'язкова частина) програми.

Course in a foreign language – *lektorat języka obcego* – ***курс іноземної мови у вищій школі.***

Community – ***спільність, спільнота*** = відзначення спільними рисами, спільне володіння, використання чогось;

• **community school** – ***громадська школа*** = школа, зазвичай основна або середня, яка не є публічною (державною) школою; утримується батьками та частково фінансується державою, яку здійснює над нею лише часткове піклування. У г. ш. переважають діти із добре забезпечених верств, причому батьки мають значний вплив на навчальні програми та діяльність школи; учні (в кількісно невеликих класах) мають більшу свободу ніж їх однолітки з публічних шкіл;

• **local community** – ***місцева спільнота*** = організована місцева громада, здатна захищати себе і спільно вирішувати освітні та інші справи.

Communication – **комунікація** = обмін інформацією; спілкування; зв'язок.

Competencies – ***компетентності*** = 1.сукупність доступних для вимірювання чи оцінювання знань, умінь і навичок, набутих в закладах освіти чи поза ними і необхідних на робочому місті на рівні встановлених вимог (стандартів) до даної праці; а також здібності відповідально виконувати обов'язки та знаходити рішення у нестандартних ситуаціях, використовувати знання та вміння в нових умовах та іншій робочій обстановці.

Єдиної структури стандартів професійних компетентностей не існує, однак система професійної підготовки повинна вміщувати інформацію за наступними пунктами:

- що особа, яка навчається, повинна знати і/або вміти робити;
- критерії ефективності виконання роботи;
- ситуації, в яких ефективність роботи повинна бути продемострована.

2. К. – міра можливості підготовленого спеціаліста виконувати роботи, що відповідають даній кваліфікації.

Competency-based learning – ***навчання на основі компетентностей*** = варіант навчання, орієнтований на розвиток якнайбільших практичних умінь і можливостей.

Competition – ***конкурс*** = 1.змагання з метою виявлення найкращого з учасників або найкраще з того, що надіслане на огляд; 2.відбір претендентів на заміщення деяких посад.

Competitive examination – ***конкурсний екзамен*** = екзамен як умова зарахування до навчального закладу, обрання на якусь посаду з-поміж багатьох претендентів тощо.

Competitive goal structure – ***конкуренційна структура цілей*** = це явище спостерігається тоді, коли деякі учні вважають себе здатними досягнути визначених цілей, а решту учнів — нездатними.

Comprehensive school –***загальноосвітня середня школа*** = масовий тип навчально-виховних закладів, які надають загальну освіту. З. ш. організується як цілісна єдина школа з декількома послідовними освітніми шкільними ступенями.

Compulsory education – ***обов'язкова освіта (шкільний обов'язок)*** = законодавчо закріплене право та обов'язок (громадян і держави) щодо отримання освіти визначеного рівня (початкової, основної чи середньої); також окреслення вікових меж охоплення шкільним навчанням. О. о. в різних країнах розпочинається з 4,5,6,7 або 8 років життя і триває від 4 до 12 навчальних років.

Продовження шкільного обов'язку в даній країні відбувається згідно з законом і пояснюється прагненнями до підвищення загального рівня освіченості в суспільстві, що в свою чергу зумовлюється розвитком техніки. А звідси – вимогами розповсюдження вмінь (напр. обслуговування комп'ютерів) та матеріальними можливостями суспільства.

Така освіта може здобуватися в різних, у тому числі приватних, школах.

Computer-aided design – ***проектування з допомогою комп'ютера.***

Computer-aided instruction (training) – ***вишкіл з допомогою комп'ютера.***

Computer-aided (assisted) learning – ***учіння з допомогою комп'ютера.***

Computer-aided (assisted) teaching – ***навчання з допомогою комп'ютера.***

Computer-managed education – **1.** ***комп'ютерна система управління освітою*** = впровадження сучасних методів переробки даних з допомогою комп'ютерів в управлінні освітою; **2.** ***комп'ютеризація навчання*** = впровадження й використання в навчальному процесі комп'ютерної техніки.

Computer Aided Instruction (CAI) ***навчання з допомогою комп'ютера*** = використання комп'ютера як "навчаючої машини", широко використовується на малонаселених територіях (напр. в Австралії) та при заочній формі навчання.

Computer Aided Learning (CAL) – ***учіння з допомогою комп'ютера*** = використання комп'ютерів, програм і методик для підвищення ефективності самонавчання.

Conception – ***концепція*** = 1. ідея, задум, проект, підхід, розуміння, обдуманий план дій; 2. система доказів певного положення, система поглядів на те чи інше явище; 3. ідейний задум твору.

Concept – ***поняття*** = термін стосується організації знань і досвіду в концепції, елементи яких мають спільні атрибути.

Concept attainment – ***присвоєння понять*** = метод навчання з формулюванням і усвідомленням складних понять шляхом узагальнення і формулюванням висновків з кількох прикладів.

Concept density – ***рівень складності*** = суб'єктивно чи об'єктивно оцінений рівень складності курсу чи програми.

Concept teaching – ***концептуальне навчання*** = різновидність навчання з акцентуванням допомоги учням у тому як створювати і називати важливі поняття, категорії і явища.

Concept map – ***графпрограми*** = графічне представлення програми для полегшення сприймання поєднання її частин.

Conceptual mapping – ***логічна карта*** = техніка організації і візуалізації у вигляді діаграми системи понять для полегшення усвідомлення взаємозв'язків між ними.

Condition – ***кондиція (умова, вимога)*** = 1. угода, договір; 2. чинник, обставина, яка уможливлює здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь; 3. обставини, особливості реальної дійсності, за яких відбувається або здійснюється що-небудь; 4. правила, які існують або встановлені в тій чи іншій галузі життя, діяльності, які забезпечують нормальну роботу чого-небудь; 5. сукупність даних, положення, що лежать в основі чого-небудь; 6. умовлення; 7. норми, стандарти, якість, сорт, яким має відповідати продукція за умовами договору;

• **living condition** – ***побутові умови;***

•**experimental condition** – ***експериментальні умови*** = спеціально створенні умови для проведення певного дослідження;

• **housing conditions** – ***житлові умови;***

• **natural conditions** – ***природні умови;***

• **work conditions** – ***умови праці.***

Conditioning – ***зумовленість*** = умови, чинники чогось (напр. чинники,що зумовлюють розвиток організму).

Conference – ***конфененція***= збори, нарада представникфів держав, наукових, громадських, навчальних та інших організацій для обговорення певних питань.

Congress – ***конгрес*** = 1. з'їзд, нарада (переважно міжнародні); 2. законодавчий орган (парламент) у США й більшості південноамериканських країн; к. у деяких країнах – назва політичних партій і організацій.

Conjunctive concept – ***кон'юнктивне поняття*** = поняття з приналежними до одного класу і непротилежними (однаковими) рисами з дотриманням постійних правил регулювання структури.

Consensus – ***консенсус*** = досягнення повної згоди; прийняття рішень зі складних питань учасниками нарад, конференцій тощо шляхом обговорення і взаємній поступливості.

Contents analysis – ***аналіз змісту*** **(*контент-аналіз)*** = метод систематизованої фіксації одиниць змісту в досліджуваному матеріалі; дослідження змісту навчального курсу чи програми для встановлення рівня її повноти та узгодженості.

У методичному аспекті к.-а. використовується у трьох якостях: як основний метод для отримання важливої інформації про досліджуване явище; як паралельний метод у використанні з іншими; як допоміжний метод або процедура обробки даних, отриманих при інших дослідженнях.

Continuing education – ***неперервна освіта (навчання)*** = процес постійного удосконалення загальних та професійних компетентностей та кваліфікацій; основа сучасної системи освіти, згідно з якою навчання триває протягом усього життя людини та охоплює відновлення, поширення та поглиблення його загальних та професійних компетентностей. Через швидкі зміни дійсності та темпу науково-технічного прогресу освіта, отримана в шкільній системі, поступово стає застарілою, тому виникає необхідність здійснювати навчання впродовж життя в таких організаційних формах і розмірах, які є оптимальними для представників даної професії, тобто які дають можливість відновлення та розширення загальних та професійних компетентностей.

Концепція неперервної освіти широко популяризується через ЮНЕСКО, руйнуючи тим давній погляд про поділ життя людини на підготовчий період до життя через шкільне навчання, період праці та період зрілої участі в суспільному житті. Одночасно ця концепція змінюється, пов'язуючи завдання шкільного навчання (до отримання атестату) із завданнями післяшкільного навчання. З цього приводу вона починає більше впливати на сучасну шкільну систему, зокрема на цілі, зміст, методи та організацію шкільної праці. У позашкільному навчанні важливу роль відіграють кількамісячні курси, котрі мають на меті відновити знання та вміння, а також розширити професійні інтереси. Подібні курси проводяться регулярно через кілька років. Також ці завдання реалізують заклади освіти дорослих, заклади професійного удосконалення (включаючи і кваліфікованих робітників), післядипломні заклади та студії для працюючих, недержавні університети різних типів. Важливу роль відіграють різні форми індивідуальної самоосвіти.

Convention – ***конвенція*** = міжнародна дво- або багатостороння умова. К. може бути відкрита або закрита для тих країн, які не брали участі в її розробці.

Cooperative education (USA) – ***альтернативне навчання*** = таке навчання, яке поєднює навчання в школі із навчанням на місці праці.

Cooperative goal or task structure – ***кооперативна ціль навчання*** = формування в учнів переконання в можливості досягнення певної навчально-виховної мети лише за умови здійснення цього іншими учнями, з якими вони взаємодіють.

Cooperative learning model – ***модель кооперативного навчання*** = навчання з утворенням груп учнів з різними здібностями і нагородження за досягнення цих груп, а не окремих учнів.

Correlation – ***кореляція*** = 1. співвідношення, відповідність, взаємозв'язок предметів або понять; 2. залежність між явищами або величинами, що не має чіткого функціонального характеру (у математичній статистиці).

Correlation coefficient – ***коефіцієнт кореляції*** = параметр зв'язку чи узгодження між двома чи більше змінними, значення якого лежать у межах +1,00 і -1,00.

Correlation of teaching material – ***кореляція, співвідношення*** = поєднаний між собою зміст із різних навчальних предметів та створення інтегрованих систем змісту цих продметів. Така кореляція сприяє трансляції знань з одного навчального предмету до інших, активізує та розвиває наукове мислення, а також дозволяє зрозуміти, на чому полягає багаторазове, теоретичне і практичне, застосування знань.

Correspondence education (study) – ***кореспондентне навчання*** = один із різновидів дистанційного навчання (учіння).

Counsel – ***рада*** = **1.** пропозиція, вказівка, порада; **2.** спільне обговорення яких-небудь питань; **3.** колегіальний орган якої-небудь організації, установи чи сама організація, установа, що розпоряджається, керує ким-, чим-небудь або радить у чомусь. (Напр. вчена рада, педагогічна рада, Рада Безпеки ООН); **4.** Орган державної влади , який є формою політичної організації суспільства.

Course content – ***зміст навчання*** = відповідно упорядковані обсяги інформації та діяльності, опанування яких повинно покращити людині формування його відносин із навколишнім світом. Цей зміст становить матеріал навчання та учіння, підпорядкований цілям навчання та регульований освітнім керівництвом згідно програмних вимог.

Criterion – ***критерій*** = мірило, яке слугує основою для оцінки; стандарт чи норма (напр. вмінь і знань).

Creativity – ***творчість*** = процес людської діяльності в створенні нових і оригінальних витворів, визнаних у даному часі як суспільна цінність. Т. може проявлятися в кожній галузі людської діяльності однаково як у науковій чи мистецькій, так і в організаційній, технічній, продуктивній чи виховній.

• **child creativity** – ***дитяча творчість*** = 1) у вузькому значенні творчість дитини в образотворчому мистецтві; 2) у широкому значенні – багатостороння діяльність дитини, продуктом якої є нові й оригінальні витвори у сферах пізнання, мистецтва чи техніки. Т. має вагому цінність у формуванні особистості дитини;

• **teacher creativity** – ***педагогічна творчість*** = процес або витвір діяльності вчителя, який полягає в творені нових й оригінальних зразків (нетипових, унікальних і нових) у галузі педагогічної теорії та практики. Своєрідними проявами п.т. є педагогічне раціоналізаторство і новаторство. Авторами п.т. можуть бути як науковці, так і вчителі.

Credential – ***документ*** = вірча грамота (як документ, що засвідчує певний рівень набутої компетентності) або документальне підтвердження особи.

Credit – ***кредит*** = умовна одиниця вимірювання "вартості" якоїсь складової навчальної програми чи окремої дисципліни (курсу), виконаної студентом під час навчання; к. є обліковою одиницею, яка включає три академічні години навчальних занять та самостійної роботи в навчальному тижні протягом навчального семестру (або тиждень навчання);

• **credit system** – ***система одиниць*** = система, в якій студенти повинні отримати визначену кількість пунктів (умовних одиниць) для зарахування певного курсу або всього періоду навчання та отримати диплом;

• **credit transfer** – ***трансфер (перенесення) кредитів*** = визнання в закладі країни Б періодів навчання в її інших закладах (чи в закладах іншої країни А), де були документовані кредити.

Criterion-referenced grading – ***критеріальне оцінювання*** = оцінювання учнів шляхом застосування попередньо встановлених детальних і об'єктивних критеріїв.

Criterion-referenced test – ***критеріальний тест*** = інструмент вимірювання досягнень учня за попередньо встановленими критеріями чи стандартами.

Critical attribute – ***дистинктивна риса*** = атрибут поняття чи явища, який відрізняє його від інших.

Critical self-evaluation – ***критична самооцінка*** = спроба об'єктивного самооцінювання на основі певних (інколи – завищених) критеріїв чи показників.

Cultural pluralism – ***культурний плюралізм*** = визнання в суспільстві цінності багатокультурності за створенням умов збереження і розвитку свого культурного спадку меншинами.

Curriculum – ***курікулум (навчальна програма)*** – 1) цілісний спосіб реалізації освітньої політики, що включає ціль, зміст, методи і засоби навчання; 2) педагогічний термін, який отримав популярність спочатку в США, а потім в Зах. Європі, протиставлений до традиційного – плану навчання. Поняття К. асоціюється з науковим підходом до реформи цілей, змісту і методів організованого навчання в школі. При чому цілі описуються як успіхи учня в навчанні, які можна перевірити і виміряти. Більш конкретизовано і точно цілі визначаються у відповідній таксономії, відповідно підпорядковані змісту навчання. Суттєвою рисою цього поступу є операціоналізація діяльності вчителя і учнів. В останні роки ціла ця процедура, пов’язана з К. піддається критиці за формалізацію навчального процесу, в якому не вистачає емоційності, формування у школярів світогляду та системи цінностей;

• **curriculum construction** –***побудова навчальної програми*** = формування цілісного навчально-виховного комплексу;

• **curriculum reform** – ***реформа програм*** = модернізація або радикальна зміна змісту навчання;

• **joint curriculum development** – ***спільне опрацювання навчальної програми*** = розробка навчальної програми через співпрацю інституцій різних країн;

• **curriculum vitae (CV)** – ***автобіографія, професійна анкета*** = опис життя і діяльності, перебіг професійної праці; документ (підготовлений згідно усталеного зразка), який дає можливість працедавцю швидко ідентифікувати професійну придатність кандидата при прийомі на роботу й приблизно визначити її компетентність.

CV включає наступну інформацію: 1). персональні дані – ім'я та прізвище, дата й місце народження, громадянство, національність, місце проживання, контактний телефон; 2). освіта з переліком форм професійного донавчання та удосконалення; 3). знання іноземних мов; 4). наявність кваліфікацій та повноважень; 5). професійний стаж, перелік попередніх місць праці.

D

Data base – ***база даних*** = довільний збір інформації з комп'ютерним чи іншим доступом.

Dean's office – ***деканат*** = адміністративно-навчальний підрозділ факультету, який очолений деканом.

Decentralization – ***децентралізація*** = процес передачі уповноважень центральними органами органам нижчого рангу та місцевим (самоуправлінським) у вирішенні державних, адміністративних, господарських, освітніх та інших справ.

Decision (resolution) – ***рішення*** = остаточний вибір рішення конкретної або непевної ситуації. Наслідком р. є якась діяльність. У конкретній ситуації вже перед прийняттям рішення особа знає, який досягне результат. У невизначеній – кожна діяльність може привести до невідомих результатів. У навчанні часто з'являються непевні ситуації, в яких вибір рішення передує розв'язанню проблеми, тобто пошукам міркувань розв'язання та їх перевірці.

Definition – ***дефініція*** = коротке логічне визначення, яке устанавлює суттєві відмінні ознаки предмету або значення поняття, його зміст та межі. Розрізняються д. *номінальні* (вони пояснюють значення слова та вказують межі його використання; *реальні* (характеризують сутність визначенорго предмету); *дескриптивні* (описують предмет д. наочно, всебічно і стандартизовано); *генетичні* (вказують на походження предмету та спосіб його утворення); *конкретні* (співвідносять визначуваний предмет з його протилежністю).

Degree – ***звання (ступінь)*** = підтверджене документом звання, присуджене після успішного завершення відповідної університетської програми (часто degree повинне перекладатися з англійської мови і як *диплом*);

• **master degree** – ***магістр*** = академічний (професійний) ступінь, який надається після закінчення магістерських студій;

• **scientific degree** – ***науковий ступінь*** = ступінь, який присвоюється особам після захисту перед вченою радою наукової дисертації. В Україні існують два н.с. – кандидата і доктора наук; у Польщі, Австрії – доктора і доктора хабілітованого; в багатьох країнах один н.с. – доктора.

Demography – ***демографія*** = наука, що вивчає населення – всі зміни його стану, розташування, види розселення і т. ін.

Denotation – ***сфера*** = визначення сукупності предметів, окреслених згідно даної назви. Існує також назва "конотація", т.б. збір рис (або свій сенс, значення).

Dependent variable – ***залежна змінна*** = змінна, на яку впливають під час експерименту чи дослідження використанням незалежної змінної.

Deprivation – ***депрівація*** = психічний стан, у якому людина відчуває брак задоволення певних потреб, як фізіологічних (брак їжі, повітря, води), так і психічних; характеризується наявними відхиленнями в емоційному та інтелектуальному розвитку, порушенням соціальних контактів. Розрізняють декілька видів д.: 1) сенсорна д. викликана недостатністю стимулів різної модальності – зорової, слухової та інш.; 2) когнітивна – викликана незадовільними умовами для навчання та набуття різноманітних навичок, хаотичною структурою зовнішнього середовища, яка не дає можливість розуміти, попереджувати та регулювати те, що відбувається зовні; 3) емоційна – викликана недостатністю соціальних контактів (дитини з дорослими, передусім з матір'ю), що забезпечує формування особистості; 4)соціальна д. викликана обмеженням можливості здійснення суспільної самореалізації через засвоєння суспільних ролей, залучення до суспільних цілей та цінностей.

Descriptive research – ***описові (дескриптивні) дослідження*** = дослідження, скероване на накопичення детальної інформації про явище чи об'єкт.

Desist – ***стримування*** = дії вчителя з гальмування чи відвернення небажаної поведінки учнів.

Desist incidence – ***обсяг стримування*** = необхідність негайних дії вчителя з відвернення небажаних і серйозних наслідків вчинку чи поведінки учнів.

Desktop Publishing (DTP) – ***видавничий комплекс*** = професійний розподіл тексту та графіки; комплект устаткування на основі комп'ютера для повної підготовки друкованого видання (напр. журналу або книги).

Development of education – ***розвиток освіти*** = поступ у галузі освіти відповідно до нових вимог суспільства.

Deviation behavior – ***девіантна поведінка*** = відхилення від принципів та норм моралі та права. Частіше термін вживається для негативної оцінки поведінки особистості, схильної до моральних відхилень або такої, що має соціальну патологію (напр. наркоманія, алкоголізм тощо). Значно рідше цей термін вживається і в позитивному значенні, якщо відхиленню властиві риси нового, прогресивного.

Diagnostic test – ***діагностичний тест*** = тест для вимірювання досягнень учнів, результати якого використовуються для корекції попереднього плану занять чи створення нових планів.

Diaspora – ***діаспора*** = 1. перебування значної частини народу (етнічної спільноти) поза межами своєї батьківщини; 2. частина етнічної спільноти, яка постійно живе в чужій країні, зберігаючи зв'язок зі своїм народом, національні традиції тощо.

Didactics – ***дидактика*** = одна з основних педагогічних наук, предметом якої є навчання людей і отже будь-яке навчання і учіння, незалежно від того, чи відбувається воно в школі, поза школою або в щоденних життєвих ситуаціях. Д. займається дослідженням осіб, що навчають і вчаться; цілей, змісту, методів , засобів та організаційних форм навчання, а також – дослідженням соціального та матеріального середовища, в якому відбувається ця діяльність. Її головним завданням є встановлення залежності, які зумовлюють дидактичну діяльність. Дидактична теорія являється складником загальної теорії відносин, яка в свою чергу становить предмет соціологічних, психологічних та праксеологічних досліджень. Її практичний сенс становить конструювання майбутнього, тобто організація таких взаємостосунків між

вихователями та вихованцями, які бажані з пункту бачення цілей виховання, актуальних для майбутніх суспільних та індивідуальних потреб.

Д. є теоретично-практичною наукою, яка поділяється на загальну д. та окрему. Загальна д. досліджує фундаментальні проблеми, спільні для будь-якого навчання та учіння; окрема д. – проблеми специфічні

Для певного виду навчання, конкретного навчального предмету або також певного типу або ступеню школи;

• **higher education didactics** – ***дидактика вищої школи*** = педагогіка вищої школи, педагогічна дисципліна, предметом якої є навчання і виховання молоді у вищих школах, використання технічних засобів у навчальному процесі та наукова організація праці;

• **vocational school didactics** – ***дидактика професійної освіти*** = педагогічна дисципліна, яка займається дослідженнями навчання і виховання у професійних навчальних закладах різних типів та ступенів, у тісному зв'язку з педагогікою праці.

Didactic devices – ***дидактичні засоби*** = засоби навчання.

Differentiation – ***диференціація*** = виділення, поділ чогось цілого на відмінні між собою складники. У дидактиці – поділ цілісного для всіх учнів навчального плану на декілька окремих, переважно рівноцінних напрямів.

Differentiated teaching (differential instruction) – ***диференційоване навчання*** = навчання, яке враховує індивідкальні відмінності між учнями в класі або в навчальному плвні школи; 1. профільне навчання, організоване для досягнення глибшої підготовки у визначеній ділянці; 2. стосовно загальноосвітньої школи розподіл навчальних планів і програм у старших класах середньої школи. Виокремлення та посилення профілюючих навчальних предметів здійснюється із збереженням державних стандартів загальноосвітніх знань з усіх предметів. Д. н. може будуватися як за науково-теоретичними профілями (гуманітарний, фізико-математичний, хімічний, біолого-агрономічний), так і науково-технічними. Комплектування профільних класів здійснюється згідно з нахилами та інтересами учнів. Після закінчення будь-якого відділення молодь дістає достатню підготовку та однакові права до вступу у вищі заклади освіти.

Д.н. також може здійснюватися у формі додаткових занять за вибором (за рахунок часу, відведеного для цього навчальним планом).

Difficulty – ***трудність*** = перешкода, яку важко подолати; утруднення, складність;

• **item difficulty** – ***складність тестового завдання;***

• **adaptation difficulties** – ***адаптаційні труднощі*** = складності пристосування до чогось або когось;

• **school difficulties** – ***шкільні труднощі*** = ускладнення та проблеми, пов'язані з навчанням.

Digest – ***дайджест*** = газетний жанр, короткий виклад декількох публікацій, поміщених у різних виданнях та пов'язаних між собою тематичною спрямованістю. Як правило, д. освітлює одну або декілька близьких між собою проблем. Слугує джерелом своєчасного отримання відносно повної та оперативної інформації на певну тему.

Dignifying errors – ***«дооцінювання» помилок*** = один зі способів реагування вчителя на помилкові відповіді учня.

Direct instruction model (explicit instruction, mastery teaching) – ***модель безпосереднього навчання*** = система формування основних знань і навичок через селекційний добір матеріалів, чітке структурування уроків і підпорядкування їх меті навчання.

Discovery – ***відкриття*** = 1. те, що стало відомим унаслідок досліджень; 2. те, що хто-небудь виявив для себе несподівано.

Discovery teaching or learning – ***пошукове навчання*** = концепція навчання з акцентуванням залучення учнів до самостійного засвоєння понять через особисті пошуки і самостійне розв'язування проблем.

Discourse – ***дискурс*** = 1). у традиційному значенні: розмова, дискусія, промова, лекція, виступ; 2). у критичній педагогіці P. McLarena – суспільний зв'язок, у якому мова або інша система знаків стає формою обміну між реальними або фікційними, індивідуальними або груповими учасниками; цей зв'язок окреслює, що саме може бути повідомлене (і що не може), а одночасно виходить поза межі вербальної мови до образної, яка має свою культурну організацію; 3). широка форма вербальних обмінів і комунікації під час уроку.

Discursive thinking – ***дискурсивне мислення*** = висновок, заснований на переході від однієї до другої ланки; логічне мислення, складене із ряду логічно пов'язаних між собою ланок, сперте на логічній аргументації, повному виясненню та обгрунтуванню. Д.м. протилежне інтуїтивному мисленню або висновкам, що спираються на припущення і гіпотези.

Discussion – ***дискусія*** = часто вживаний вчителями термін, який означає метод навчання, що полягає у вербальному обміні думками, пошуках і відкритті.

Dissertation – ***дисертація*** = наукова праця, яка підготовлена з метою отримання наукового ступеня. Д. на здобуття наукового ступеня кандидата чи доктора наук – кваліфікаційна наукова праця, виконана особисто у вигляді спеціально підготовленого рукопису або опублікованої наукової монографії.

Disjunctive concept – ***диз'юнктивне поняття*** = належні до однієї категорії поняття, що мають принаймні одну протилежну рису чи альтернативні співставлення атрибутів.

Disk – ***диск*** = пластинка у формі диска для збереження і відтворення інформації. У більшості випадків йдеться про магнітні чи оптичні диски.

Disk Operating System (DOS) – ***комп'ютерна операційна система*** = перша розповсюджена операційна система в персональних комп'ютерах. Мала два різновиди, а саме: PC-DOS (які використовувалися у фірмі IBM) та MS-DOS (фірми Microsoft).

Distance education (learning and teaching) – ***дистанційне навчання*** = загальний термін для позначення всіх форм навчання без безпосереднього контакту студентів із викладачами. //**Open learning** – ***відкрите навчання*** = варіант дистанційного навчання, що відзначається особливою свободою студента у вступі, формуванні програми і виборі темпу навчальної праці. // **Telematic education (learning and teaching)** – ***дистанційне навчання з допомогою інформаційної мережі.***

Distractor – ***дистрактор*** = позірно правдоподібна, але насправді помилкова, відповідь чи формулювання у тестах "за вибором".

Divergence – ***дивергенція*** = розбіжність; проблеми дивергенційних рішень – технічні, художні тощо, які мають довільну кількість рішень.

Diversification – ***диверсифікація*** = урізноманітнення; поширення діяльності (господарської, фінансової) на нові сфери;

• **external diversification** – ***зовнішня диференціація*** = стосовно вищих шкіл це означає диференціацію системи вищого шкільництва (через створення нових альтернативних відносно до класичних університетів закладів).

Doctrine – ***доктрина*** = сукупність ідей, поглядів і теорій, які слугують для вироблення надконституційних і стратегічних рішень.

Downtime – ***порожній період*** = час, що залишається після завершеного передчасно уроку чи лекції, а також ситуація в довільний момент, коли учні чекають на дозвіл перейти в інше приміщення чи залишити клас (школу).

Driver – ***драйвер*** = програма, що керує певним устаткуванням чи блоком комп'ютера.

Dyslexia – ***дислексія*** = порушення в оволодінні вміннями читання, які полягають у трудності зв'язування звуку з правильністю розпізнавання літери. Д. виражається в помилках вимови складніших виразів, у зміщенні слогів, перекрученні слів.

Dysgraphia – ***дискрафія*** = порушення функцій писання.

E

Ecology – ***екологія*** = біологічна наука, предметом якої є явища взаємозалежності між організмами та живим й неживим середовищем. Вперше цей термін впровадив у 1869 р. E. Haeckel.

• **human ecology** – ***екологія людини*** = наука про взаємовплив людської популяції та середовища; одна із галузей екології. Е. л. займається дослідженнями чинників, які спричинюють деградацію природного середовища, а також їх вплив на фізіологічний розвиток людини.

Edition – ***тираж*** = кількість примірників друкованого видання.

Education – **1.** ***освіта*** = систематична і організована діяльність, скерована на надання знань та формування вмінь і навичок; **2.** ***едукація*** = триєдиний процес засвоєння інформації, розвитку і виховання особистості; **3.** ***виховання*** = свідомо організована суспільна діяльність, яка основана на виховних відносинах між вихованцем та вихователем, метою яких є проявлення передбачених змін в особистості вихованця;

• **education budget** – ***освітній бюджет*** = план передбачуваних на наступний період видатків на освіту;

•**comparative education** – ***порівняльна педагогіка (освітня компаративістика)*** = педагогічна наука, яка займається аналізом та порівнянням освітніх систем різних країн у тісному зв'язку з їх політико-економічним та суспільно-культурним розвитком. Дослідження в галузі п.п. дозволяють отримати валідні національні дані в контексті міжнародних порівнянь; поглиблене розуміння різниць між системами освіти різних країн; доступ до міжнародної мережі експертів у галузі науки і освіти; конкурентноздатні моделі у світі для оцінки національних феноменів в освіті; підготовку національних груп спеціалістів для проведення оглядових досліджень у галузі п.п. та ін.

• **conventional education** – ***традиційне навчання*** = поширена з часів Я.А.Коменського класно-урочна організація навчання, що значно відрізняється від, наприклад, відкритого та дистанційного навчання;

• **distance education** – ***дистанційна освіта*** = освітні послуги учням, фізично віддаленним від освітніх центрів, з допомогою засобів масової інформації та зв'язку. Найбільш відомими у світі центрами д. о. є "Університет без стін" (США), "Університет по повітрю" (Японія), "Національний центр дистанційного навчання" (Франція), "Інститут навчання на відстані" (Німеччина), "Сучасний гуманітарний університет" (Росія);

• **distance teaching** – ***дистанційне навчання*** = сучасна освітня технологія з використанням засобів передачі навчально-методичної інформації на відстань (телефони, телебачення, радіо, модемний та супутниковий зв'язок, комп'ютери, аудіовізуальні засоби навчання та ін.). Технологія д. н. сприяє зростанню ефективності навчального процесу, активізації учнів, підвищенню інтересу до навчання, можливості використання унікального досвіду видатних педагогів різних країн, збагаченню вітчизняних освітніх технологій, формуванню більш гнучкої системи освітніх курсів та дисциплін, більш якісному контролю знань учнів та ін.;

• **general education** – ***1. загальна педагогіка, 2. загальна освіта*** = 1. наукова дисципліна, яка займається основами виховання та навчання, його цілями та структурами, а також методологією досліджень та філософським підгрунтям освіти, аналізом педагогічних доктрин і концепцій. Часом п.з. утотожнюється із теоретичною педагогікою; 2. багатосторонній розвиток особистості людини, яка повинна стати самостійним та творчим членом культурного суспільства.

• **special education** – ***спеціальна педагогіка*** = педагогічна дисципліна, яка займається теорією та практикою навчання і виховання осіб з відхиленнями від норми. У залежності від типу досліджуваних недоліків розвитку, розрізняються кілька напрямів с.п.: логопедія, олігофренопедагогіка, сурдопедагогіка, тифлопедагогіка, дефектологія, педагогіка ресоціалізації;

• **social education** – ***соціальна педагогіка*** = педагогічна дисципліна, що досліджує умови середовища, в яких відбуваються виховні та опікунські процеси людини від його народження до кінця життя; в тих дослідженнях передусім враховуються суспільні, культурні, природні та біопсихічні умови. Важливою сферою інтересів с.п. є проблеми виховної та опікунської компенсації, необхідних у таких випадках як сирітство або несприятливі умови виховання в сім'ї.

Educational economy – ***економіка освіти*** = наука, завданням якої є дослідження економічних зв'язків і залежностей у галузі освіти. Особливістю Е.о. як науки є тісна взаємодія методів економічного та педагогічного аналізу, широке використання для аналізу методів соціологічних досліджень. Метою цих досліджень є визначення положень фінансування освіти при впровадженні різних варіантів модельних рішень і тим самим пошуки оптимальних розв'язань, які б при даному рівні витрат на освіту забезпечили б суспільству максимальну її ефективність.

Education for parents – ***педагогізація батьків*** = діяльність, спрямована до постійного збагачення батьками педагогічних знань стосовно виховання дітей і молоді, а також різних аспектів функціонування сім'ї; метою педагогізації є безпосередня та

опосередкована допомога батькам з формування їх педагогічної культури; джерелами знань для батьків слугують: популярно-наукова література, спеціальні журнали, посібники, радіо й телепередачі.

П. б. є специфічною формою співпраці школи з сім'єю учня. Школа в межах педагогізації може організовувати читання (разом з обміном інформації про дитину та спільного пошуку рішень виховних проблем), індивідуальні та групові консультації, демонстрацію фільмів, пропаганду педагогічної літератури тощо.

General secondary education – *szkolnictwo średnie ogólne* – ***загальна середня освіта*** = традиційна за змістом середня освіта, яка розглядається як передумова доступу до університетів та вищих закладів аналогічного рівня;

• **level of education** – ***рівень освіти (неповний середній, середній, вищий)*** = рівень освітніх досягнень даної особи по закінченню школи (основної чи середньої) або вищого закладу освіти;

• **higher education qualifications** – ***кваліфікації /дипломи/ звання/ ступені****, які надаються у вищій школі* = документи, що засвідчують успішне виконання певних визнаних програм навчання і/чи фахової підготовки;

• **short-cycle education course** – ***курс/програма короткого циклу навчання*** = стосовн вищої школи цей вираз зазвичай означає коротші студії (найчастіше – професійні);

• **new education** – ***нове виховання*** = міжнародний педагогічний рух по відновленню школи та виховання. У країнах Зах. Європи він отримав назву *нового виховання*, в Німеччині – *педагогіки реформи*, в США – *прогресивізму*. Представники цього руху оголосили гасла "активної школи" або "школи для дитини", яка виховує "до життя через життя";

• **nonformal education** – ***неформальна освіта*** = навчально-виховна діяльність, організована поза усталеною шкільною системою. До н. о. належать усі офіційні чи визнані державні і недержавні заклади і установи, орієнтовані на навчання, виховання, розвиток вмінь і здібностей;

• **education to leisure** – ***виховання для вільного часу*** = акцент у вихованні на ефективне використання вільного часу.

Educational aids – ***дидактичні засоби навчання*** = матеріальні предмети, які сприяють навчальному процесу й отриманню оптимальних шкільних досягнень. До функції д. з. належать: 1) розширення сфери контактів учня з дійсністю; 2) покращення мислительних процесів; 3) допомоги у виконанні учнями вправ та формування вмінь практичної діяльності; 4) експозиція матеріалів, що викликають переживання учнів. Д. з. н. розподіляються на с л о в е с н і (друковані або написані тексти); н а о ч н і (оригінали предметів, моделі, карти, картини, схеми); т е х н і ч н і з а с о б и (діаскоп, графоскоп, мікроскоп, телескоп; програвач, магнетофон, радіо; телебачення, відео); а в т о м а т и з у ю ч і н а в ч а л ь н и й п р о ц е с (оснащення мовних кабінетів, комп'ютери).

Educational aims – ***цілі виховання*** = бажані та очікувані зміни, які під впливом використання відповідних методів, засобів та умов формуються у вихованців у вигляді поглядів, постав, навичок та інших рис особистості. Ц. в. одночасно охоплюють зміни пізнавально-інструментальної сфери (пов'язані із пізнанням світу) та мотиваційно-

емоційної сфери (формування відношення до світу та людей, переконань, системи цінностей та сенсу й цілей життя).

Educational carelessness – ***педагогічне занедбання*** – стан дітей, залишених без опіки, нагляду та виховного впливу.

Educational management – ***управління освітою*** = загал функцій системи освіти, які забезпечують реалізацію її завдань через постійне удосконалення положень, засад, методів та механізмів функціонування освіти. Органами у.о. є міністерства, передусім Міністерство освіти, обласні, міські та районні відділи освіти, дирекція шкіл та інших навчально-виховні закладів. Усі ці адміністративні одиниці пов'язані між собою і разом створюють систему у.о. Ця система має також свої наукові заклади, завданням яких є здійснення прогнозів, які покращують планування освіти; а також апарат педагогічного нагляду, який контролює та перевіряє функціонування системи освіти і виховання.

Educational naturalizm – ***педагогічний натуралізм*** = концепція виховання (або теорія вільного виховання), яка полягає на утотожненні процесу виховання особистості та її природнього неконтрольованого і спонтанного розвитку.

Educational objectives – ***цілі навчання*** = очікувані та бажані зміни, які під впливом навчання та учіння формуються в особистості учня; їх джерелом є цілі освіти. Ц. н. охоплюють: розуміння світу та діяльність у ньому, самоуправління та формування власної індивідуальності, підготовка до правильного розпізнавання цінностей та відповідної поведінки, а також самореалізації через вибір учнем системи цінностей. Відрізняються кілька категорій ц. н. Загальні цілі належать до змін у розвитку учня в пізнавальній сфері, т.б. в набутті знань з готових джерел та їх пошуки через розв'язання проблем; в емоційній сфері – через переживання та вироблення цінностей; у практичній сфері – пізнавання та створення технічних речей. Поряд із загальними виділяються окремі та операційні цілі, властивих для певних предметів, розвивають загальні ц.н.

Educational purposes – ***цілі освіти*** = свідоме закладення наслідків, які суспільство прагне досягти через функціонування системи освіти, що залежить від специфіки кожного суспільства та його системи освіти. Можуть бути різними і головні цінності, визнані конкретним суспільством. В антагоністичних суспільствах кожен клас визнає інші цінності, що видображається на розбіжності цілей освіти і виховання; офіційно вони часто спрямовані на добробут керівної верстви або тоталітарної держави. У демократичному суспільстві головну цінність становить добробут людини, його щастя та всебічний розвиток, звідси і мета системи освіти спрямована на такі цінності. Вони охоплюють отримання кожним індивідом високого рівня загальної і/чи професійної освіти та компетентностей, досягнення оптимальної професійної кваліфікації, забезпечення кожному можливості активної участі в демократії та творчого вкладу в культурному житті.

Educational research – ***освітні дослідження*** = дослідження, предметом яких є функціонування системи освіти як цілості, а також її організації, економічних і законодавчо-правових основ, кадрової ситуації, і передусім її ефективності стосовно закладених цілей, а також систем освіти інших країн.

Educational society – ***виховуюче суспільство*** = термін, який означає систему, яка складається із осіб, соціальних груп, інституцій та інших форм громадського життя, що

впливають на формування особистості загалу громадян, передусім молодого покоління, яке проживає в даному суспільстві.

Educational standard – ***стандарт освіти*** = сукупність норм, які визначають вимоги до освітнього рівня. Державні с.о. розробляються для кожного освітнього рівня та переглядаються не рідше одного разу на десять років. Складовими с.о. є освітня характеристика, нормативна частина змісту освіти, тести.

Educational voucher – ***освітній бон (ваучер)*** = документ, який окреслює квоту фінансових засобів з центрального бюджету, призначену для навчаня дітей у довільно вибраному освітньому закладі. Система о.б. означає існування порядіз традиційною системою фінансування освіти державою – децентралізовану систему, в якій "гроші ідуть за учнем", що приводить до: 1) ослаблення монополії держави стосовно освіти; 2) збільшення ефективності в розподілі засобів на освіту;3) покращення підбору педагогічних кадрів; 4) зміцнення позиції директорів шкіл; 5) розвитку конкурентності між школами тощо. Слабкі сторони б.о. це: зростання диференціації шкіл з погляду ефективності навчання, необхідність ліквідації частини шкіл , а також залежність оцінювання ефективності роботи школи виключно через фінансові справи.

Education for Europe integration – ***едукація для європейської інтеграції*** = виховання, яке формує європейську спільноту, впроваджуючи в різні країни спільні правові норми, особливо ті, що стосуються прав людини й громадянина. Впроваджує якісні норми в стосунку до продуктів харчування та інших господарських продуктів, виробляє загальні чинники, які регулюють внутрішнє життя спільнот. Не порушуючи культурних, національних та регіональних різниць, впроваджуються певне узагальнення в укладах визнаних цінностей.

В окремих країнах готуються спеціалісти в галузі європейського права, способів європейського господарювання, торгівлі, європейської банкової системи і т.д. Ці починання можна розуміти як передумови європейського виховання. Цьому також сприяє єдність європейських культур, підгрунттям яких є середземноморська культура.

Educator, preceptor – ***вихователь*** = особа, яка займається вихованням дітей, молоді чи дорослих та має до цього формальну кваліфікацію. Це може бути вихователь у яслах, дитячому садку, дитячому будинку, в школі, у виправній колонії чи тюрмі; в. також є вчитель. У неформальному значенні вихователями є батьки або опікуни.

Ego, self – ***особистість, індивідуальність*** = 1) у психології – усвідомлення власного “я”, 2) у філософії – сукупність суспільних постав даної особи; 3) у педагогіці та житті – непересічна особа, що вирізняється компетентністю і високими професійними здобутками та можливостями.

Empathy – ***емпатія*** = співчуття, співпереживання; чуттєве утотожнення переживань іншої особи.

Enabler – **1)** ***промотор, науковий керівник*** = професор, доцент або інший професіонал, який керує науковою працею аспіранта чи пошукувача;

2) консультант-помічник = за значенням практично співпадає з терміном **facilitator.**

Encyclopaedism – ***дидактичний енциклопедизм*** = теорія підбору змісту загальної освіти, згідно якої головним завданням навчання є передача учням якнайбільшої кількості інформації. Д.е. здавна носив назву дидактичного матеріалізму **(didactic**

materialism). Наслідком д.е. є перевантаження навчальних програм надміром окремих знань, що не сприяє ні тривалому оволодінню знаннями, ні розвитку мислення учнів, ні використанню знань у нових теоретичних й практичних ситуаціях.

Engaged time (time of task) – ***зайнятий час*** = час, який учні використали для виконання навчального завдання.

Entrance requirements – ***умови вступу*** (до вищого навчального закладу).

Environment – ***середовище*** = цілісність екологічних, економічних, політичних, культурно-освітніх та інституційних процесів – в їх взаємозв'язках і залежностях. У цьому розумінні середовище є простором, у якому суспільство реалізує різні форми діяльності, створюючи тим самим умови для задоволення матеріальних та духовних потреб;

• **cultural environment** – ***культурне середовище*** = система культурних цінностей (вітчизняної та світової), які впливають на особистість; під впливом переживань у процесі контактування людей з культурними благами формуються почуття, переконання та відношення;

• **local environment** – ***локальне (місцеве) середовище*** = уклад природніх та створених людьми об'єктів, що становлять основне середовища життя людей; л.с. є більш стабільне в селах ніж у містах та промислових регіонах, де люди відносно частіше змінюють місце проживання та праці;

• **natural environment** – ***природне середовище*** = природне оточення людини;

• **social environment** – ***соціальне середовище*** = відносно сталий уклад осіб, груп або інших зібрань як прояв активності людини. Серед різних складових с. с. особливо важливими вважаються: 1) розміщення колективів, які зумовлені різнорідністю міжособистісних контактів; 2) рівень освіченості осіб та груп, пов'язаних з даним індивідом, зокрема батьків; 3) професійна структура осіб, груп та колективів як чинник, який впливає на економічну та культурну сторону життя;

• **kinds of environment** – ***типи середовищ*** = категорії поділу середовища, виокремлені з погляду на їх територіальне розміщення (місто, район, село) або з погляду на суспільно-культурні чи освітні функції. Виділяють такі т.с.: 1) локальне середовище, 2) родинне (сімейне); 3) шкільне; 4)заклад праці; 5) соціальне.

Epidiascope, projector – ***епідіаскоп*** = універсальний проекційний апарат (від "епіскопу" і "діаскопу"), який слугує для відображення на екрані нерухомих образів (малюнків, фотографій, ілюстрацій з книжки тощо) так і в перехідному світлі (використання прозорих плівок з певною інформацією).

Epistemology – ***епістемологія*** = теорія наукових знань, яка займається системами, структурою та мовою науки, способами наукового мислення та пізнання дійсності, суспільним функціонуванням науки і застосуванням її на практиці.

Equal opportunity – ***рівність шансів*** = принцип рівної і справедливої доступності (навчальних програм, засобів відпочинку і дозвілля та ін.).

Equivalence – ***еквівалентність*** = встановлені між країнами, інституціями чи ВЗО відношення паритету (рівності без повної тотожності) щодо вартості і значення освітніх кваліфікацій (атестатів, дипломів, сертифікатів).

Ergonomics – ***ергономіка*** = наука, яка займається дослідженнями оптимального використання машин, знарядь та умов праці стосовно психофізичних особливостей

людини. Е. також має назву *human engineering*, антропотехніки або інженерної психології.

• **educational ergonomice** – ***педагогічна ергономіка*** = галузь педагогіки, що займається проблемами оптимізації матеріальних умов шкільної роботи: становищем праці учнів та вчителя, оптимізацією дидактичних засобів, проблемами гігієни та безпеки праці, рекреаційними умовами, а також естетикою школи та її оточення.

Ethology – ***етологія*** = **1.** наука про поведінку звірів; один з напрямів досліджень у зоопсихології, у сфері вроджених реакцій звірів у натуральних умовах; **2.** наука, яка досліджує підстави та умови вчинків, поведінки, постави і характеру особи або групи осіб.

Ethnology – ***етнологія*** = гуманітарна наука, яка займається теоретико-порівняльним вивченням культур різних народів.

Ethnography – ***етнографія*** = термін з царини антропології, що означає науку, яка займається поглибленим вивченням певного суспільства, культури чи явища.

Ethos – ***етос*** = сукупність спільних цінностей, переконань, мотивів поведінки, що характеризують клас, школу чи ширше об'єднання;

• **teacher's ethos** – ***педагогічний етос*** = сукупність суспільно-моральних норм, акцептованих загалом учителів, які визначають їх стиль життя та характер їх професійної праці.

Etiology – ***етіологія*** = галузь науки, яка досліджує причини виникнення якихось явищ. У педагогіці – дослідження причин виникнення як бажаних змін в особистості вихованців, так і деструктивних змін; ліквідація властивих причин небажаних змін та зміцнення конструктивних причин (як чинники, що сприяють досягненню цілей освіти).

European citizenship – ***європейське громадянство*** = приналежність до європейського суспільства.

European dimension – ***європейський вимір*** = збірне визначення для різних елементів "європейського" характеру навчання, зокрема: врахування спільних елементів викладання даного предмету/напряму в середніх і вищих школах європейських країн (через міжнародну співпрацю, обміном учителів); наявність у програмах знань, напр. про європейську історію та культуру, політичних та господарських систем європейських країн, інституцій Європейського Союзу; проведння даним освітнім закладом заходів, які розвивають почуття "європейської причетності" або повагу засад демократії, соціальної справедливості та прав людини тощо.

EU working languages – ***робочі мови Європейського Союзу*** = т. б. мови, на яких готуються внутрішні документи (*англійська, французька*), та проводяться офіційні засідання (*англійська, французька, німецька*). Переклади засідань ЄС здійснюються також на *іспанській* та *італійській* мовах.

Eutyfronice – ***евтифроніка*** = наука про охорону людини перед процесами науково-технічної цивілізації та способами їм протиставлення з метою збереження та розвитку гуманістичних цінностей.

Evaluation – ***оцінювання*** = процес формування думки про щось чи оцінки чогось (програми, поведінки, праці чи її наслідків учня, студента тощо).

Evaluative standards – ***програмні вимоги*** = вимоги (знання, вміння, навички) з конкреткого навчального предмету, які визначені у програмі.

Evaluation of educational system – ***вимірювання (дослідження) шкільних досягнень*** = дослідження результатів навчання, яке здійснюють вчитель, шкільна адміністрація або наукова інституція. Їх метою є реалізація виміру досягнень учнів з окремих навчальних предметів або перевірка результатів стосовно програмних вимог. Акція д.ш.д. може бути проведена в поодиноких класах і школах, може також охоплювати більшу кількість шкіл в одній або навіть у багатьох країнах. Засобами здійснення д.ш.д. найчастіше є дидактичні (навчальні) тести.

Evolution – ***еволюція*** = процес ступеневого проходження від нижчих стадій розвитку до вищих, від простих форм до більш складних. Е. як процес розвитку пов'язаний з поняттям прогресу. Процес розвитку, в якому зміни мають нагальний характер, має назву революція.

Example - to-rule – ***приклад → правило*** = навчання шляхом ознайомлення учнів з кількома прикладами і допомога їм у формулюванням правил чи закономірностей.

Executive functions of teaching – ***керівні функції вчителя*** = та частина діяльності вчителя, що полягає у скеровуванні учнів (наприклад, мотивація учнів, координація чи контролювання навчальної діяльності).

Expectations – ***очікування*** = обсяг і якість праці учнів та їхньої поведінки, яких чекають від них у школі.

Experience – ***досвід*** = багатозначний термін, найчастіше означає процес або результат безпосереднього пізнання дійсності шляхом систематичної перевірки або експерименту. У поточному значенні д. – це сума подразників, які людина отримує на протязі свого життя та його реакція на ці подразники.

Experiment – ***експеримент*** = розділ дослідження, що полягає у маніпулюванні дослідником однією чи кількома змінними для встановлення причинних зв'язків у певному явищі.

Experimental learning – ***навчання через досвід*** = теорія навчання через діяльність, обмірковування і накопичення досвіду.

Experimental group – **експериментальна група** = група, яка зазнає певного впливу під час експерименту // Control groupe — *grupa kontrolna* — контрольна група = група, яка не зазнає певного (специфічного) впливу під час експерименту.

Explaining link – ***зв'язка*** = сполучники, вживані під час викладу матеріалу з метою вказівки на причину, результат, спосіб чи метод міркувань тощо.

Extern – ***екстерн*** = учень або студент, який не відвідує заняття в навчальному закладі, але має право здавати екзамени із усіх предметів та зарахування на тій підставі чергових років навчання.

Extrinsic reward – ***"зовнішня" нагорода*** = нагорода за діяльність, яка знаходиться "поза" нею – титули, звання, дипломи тощо.

F

Face-to-face – ***особисті консультації*** = безпосереднє ("лице-в-лице") консультування викладачем одного чи кількох студентів.

Face-to-face teaching – ***навчання "лице-в-лице"*** = індивідуальне навчання.

Faculty – ***факультет*** = адміністраційна одиниця у вищих закладах освіти, яка представляє споріднену групу наук, які є предметом студій. Напр. природознавчий, філологічний, фізико-математичний чи історичний факультет. (Примітка: у США *faculty* – педагогічний персонал вищого закладу освіти).

Failure – ***невдача*** = брак успіху, поразка у справах, непередбачений перебіг справ;

• **school failure** – ***шкільна неуспішність*** = процес появи та збереження розбіжності між цілями освіти й шкільними досягненнями учнів, а також формування негативного відношення молоді до шкільних вимог.

Family education – ***сімейне виховання*** = виховання в сімейному колі, яке є першою школою виховання для більшості людей. Важливу роль відіграють такі чинники як постави та поведінка батьків, емоційна атмосфера та культура сімейного життя, участь дітей у виконанні домашньої праці, співпраця сім'ї зі школою тощо.

Fatigue – ***втома, втомленість*** = стан зниження працедатності організму до виконання роботи, що виражається в фізіологічних (хімічний склад крові, дані ЕКГ, тиск,) та психічних (спад інтересу до праці тощо) змінах

• **physical fatigue** – ***фізична втома*** = стан ослаблення, зменшення справності організму як наслідок фізичних зусиль;

• **mental fatigue** – ***розумова втома*** = психічне перевантаження.

Feedback – ***зворотня інформація*** = всі види інформації, які використовують викладачі для стеження за навчанням чи вимірювання його результатів.

Feeling tone – ***емоціональний колорит*** = термін описує рівень позитивності чи негативності сприймання учнями завдання чи дидактичної ситуації.

Flexibility of thinking – ***гнучкість мислення*** = якість розуму, що забезпечує достатньо повне врахування специфічних умов даного завдання, чітке підпорядкування логіці всіх суджень обгрунтування та доведення обраного шляху рішення. Саме завдяки г. м. людині вдається знайти нові підходи або способи рішення. Протилежністю г. м. є його інертність, шаблонність.

Flip-flop – ***"гойдалка"*** = термін описує хаотичні дії вчителя, який розпочинає план, кидає його і розпочинає виконувати другий, а потім без його завершення повертається до попереднього.

Form-master, class-teacher – ***класний керівник*** = учитель, який відповідає за координацію та проведення виховної роення виховної роу йому класі. До його основних завдань належать: пізнання всіх учнів класу та їх домашніх умов, нагляд за поведінкою, суспільно-моральним та культурним "лицем", здоров'ям учнів, формування позитивного ставлення до навчання, організація доромоги та опіки в індивідуальних випадках.

Formative evaluation – ***формуюче оцінювання*** = метод оцінювання, що скерований на зміни в навчанні і який випереджає процес навчання.

Fragmentation – ***фрагментація (подрібнення)*** = метод поділу цілісного курсу чи викладу на надмірно дрібні частини.

Free education – ***вільне виховання*** = концепція або теорія виховання, яка полягає в ототожненні процесу виховання особистості з пристосуванням вихователя до перебігу природнього та спонтанного її розвитку.

Friendship – ***приязнь, дружба.***

Friendly atmosphere – ***атмосфера приязні.***

Frustration – ***фрустрація*** = прикрий емоційний стан, який з'являється, коли людина, прагнучи задовольнити якісь потреби, натрапляє на перешкоди, які нездатна подолати. Можуть бути перешкоди, пов'язані з оточенням, напр. коли обмежений керівник гамує кожен прояв творчої самостійності працівника, або внутрішні, напр. коли зовнішній вигляд або фізичні недоліки унеможливлюють досягнень певних цілей. Цей стан може допровадити до агресії або неврозу.

Functional education – ***функціональне виховання*** = акцент у вихованні на формування життєвоважливих рис.

Furcation – ***фуркація*** = виразна диференціація програми навчання в школі даного рівня й профілю, в результаті чого впроваджуються інші програмні частини – дві (біфуркація) або більше (поліфуркація).

G

General education – ***загальна освіта (підготовка)*** = поширений варіант навчання, що орієнтований на загальний розвиток і підготовку до класичних форм вищої освіти.

General-education course – ***загальноосвітній курс*** = навчальний курс загальнорозвиваючого плану з незначним професійним наповненням.

General secondary school – ***загальноосвітній ліцей*** = заклад профільного і поглибленого навчання, орієнтований на підготовку до університетських програм з природничо-наукових спеціальностей.

Generalization – ***узагальнення*** = загально сформульоване твердження на підставі спостереження та зроблених висновків з окремих явищ та фактів, з окремих досліджень та досвіду; узагальнена думка, судження.

Globalisation – ***глобалізація*** = широке коло явищ та процесів у відповідних сферах. Стосовно соціальних процесів – об'єднання народів світу в єдине світове суспільство (глобальне суспільство).

Global education – ***глобальне виховання*** = таке виховання, що трактує всіх мешканців Землі як єдину людську спільноту. Визнаючи різноманітність культур та суспільств, г. в. прагне до взаємопізнання людей різних культур, яке становить основу для розуміння та приязні. Одночасно "global education" вказує на спільну долю мешканців Землі, залежність від її стану, загроз від промислової діяльності, комунікації, способів господарювання, на необхідність екологічного підходу до змін умов людського існування.

Global village – ***глобальне селище*** – метафора, (автор впровадження – канадієць Marshall McLuhan) яка означає своєрідне бачення сучасного світу, в цілому охопленого мережею засобів комунікації, що створює можливість передачі інформації в масовому масштабі. Це спричинює приведення земної кулі да шкали "глобального селища" (швидкість, одночасність й масовість передачі інформації).

Glossary – ***глосарій*** = тлумачний словник застарілих та діалектичних слів і виразів до якогось тексту, переважно давнього.

Grading on the curve – ***нормальне оцінювання*** = виставлення оцінок згідно кривої нормального розподілу.

Graduale – ***випусник*** = дипломований вихованець вищого (чи іншого) закладу освіти.

Grant – ***грант*** = дотація, допомога; фонди, призначені на реалізацію (фінансування) певної мети, програми чи діяльності.

Graphic organizers – ***графічне представлення*** = варіант упорядкованого представлення інформації для полегшення її сприймання учнями (аналог вступного пояснення).

Group development – – ***розвиток групи*** = стадії, якими відзначається процес перетворення класу в об'єднану і ефективну групу.

Group investigation – ***метод групового дослідження*** = спосіб дослідження і навчання, заснований на співпраці: учні беруть участь у визначенні теми досліджень, а потім у доведенні їх до кінця.

Guided practice – ***керовані вправи*** = робота, яку задано учням і яку вони мають виконувати під наглядом вчителя.

Gymnasium – ***гімназія*** = **1.** тип загальноосвітньої середньої школи з поглибленим вивченням гуманітарних дисциплін. Гімназії можуть мати у своєму складі всі ступені середньої освіти або лише II і III.

2. У сучасний період таку назву мають звичайні середні загальноосвітні школи, м.ін. в Австрії, Німеччині, Швеції . Напр. у Польщі – це обов'язкова 3-річна молодша середня школа (класи VII- IX), що базується на основній школі "szkole podstawowej" (I-VI класи).

H

Hands-off norm – ***норма відокремлення*** = незацікавленість багатьох вчителів досвідом і практикою викладання вчителів-колег.

Hardware – ***комп'ютерне устаткування*** = "тверда" частина електронного комп'ютерного обладнання (процесорний блок, дисплей, принтери та ін.).

Harmonious development – ***гармонійний розвиток*** = ідеалізоване уявлення про співрозмірний і злагоджений розвиток фізичних і ментальних характеристик і можливостей особи

Headmaster – ***директор школи*** = керівник школи.

Health education – ***санітарна освіта (валеологія)*** = згідно уявлень Світової Організації Здоров'я це засіб досягнення для всіх людей на світі рівня здоров'я, який дасть можливість їм створювати успішне з економічної точки зору життя; система діяльності вихователя та вихованців, метою якої є оволодіння знаннями про людський організм – його фізичну, психічну та суспільну сторони, формування вмінь та навичок для збереження та зміцнення здоров'я та виконання вимог гігієни в особистому та соціальному житті.

Here and now – ***тут і зараз*.**

Heuristics – ***евристика*** = 1) вміння доходження до нової наукової істини через формулювання нових помислів розвитку даних проблем і верифікація гіпотез; 2) директива прогресу при вирішенні нових проблем.

High-angle shot (H.A.S.) – ***вигляд з пташиного польоту*** = метод відсторонення від проблеми чи явища з метою формування загального уявлення, відтак, знаходження нового методу вирішення чи нового підходу до явища.

High-order thinking – ***високоорганізоване мислення*** = міркування понад рівнем простого пригадування фактів з аналізом глибоких причинно-наслідкових зв'язків і повного оцінювання складних подій.

High school – ***середня школа*** = заклад заключного рівня середньої освіти у Великобританії та інших англомовних країнах.

Higher school (higher education institution) – ***вища школа, вищий заклад освіти*** = навчальний заклад, який надає вищу освіту.

Higher education – ***вища освіта*** = згідно рішень міжнародних організацій такою освітою вважаються всі варіанти навчання, що визнаються "вищими" законодавством чи іншими офіційними актами даними країнами (у США всяке навчання вище рівня *secondary education*).

Holistic scoring – ***цілісне оцінювання*** = техніка оцінювання письмових та інших учнівських робіт не частинами чи пофакторно, а як цілості.

Homeostasis – ***гомеостаз*** = загальна та постійна тенденція організму до утримання рівноваги свого внутрішнього середовища.

Home schooling – ***домашня освіта*** = організація процесу навчання дітей незалежним від школьної системи способом; прихильники руху д.о. розглядають школу як шкідливу для розвитку дітей; домашня освіта базується на: міцному емоційному зв’язку з дитиною, натуральному пізнанню його розвивальних можливостей, освітніх потреб та інтересів, доступ до інтерактивних джерел здобування знань (медії, інтернет), сильний натиск на самоосвіту та самодисципліну та зміцнення почуття власної гідності й цінності дитини; застосування комп’ютерів в домашній освіті – чи “телеосвіта” – дає змогу оптимально використовувати час для учіння, коли його учасники можуть самостійно регулювати темп організовування окресленого змісту, його повторення, розширення та інтегрування з іншими відомостями. У США з такої моделі освіти користуються понад 1 млн. дітей. Постійною проблемою для місцевої освітньої адміністрації є контроль за освітніми починаннями батьків в д.о. і пошуки способів присудження свідоцтв, які б визнавалися в системі публічних шкіл.

Homework – ***домашнє завдання*** = задані учню додому навчальні теми, вправи, задачі чи проблеми.

I

Image – ***імідж*** = **1.** У вузькому розумінні - спосіб сприйняття особи, групи або організації через соціальне оточення. Імідж включає ціннісні елементи, які впливають на діяльність інших суб’єктів. У сфері економічної діяльності це поняття означає турботу про добре ім’я фірми, її репутації. Для цього використовуються різні способи маніпулювання враженнями. **2.** У широкому розумінні імідж означає образ дійсності.

Напр., суспільство з негативним чи песимістичним уявленням (іміджем) стосовно майбутнього може швидше потрапити в дезорганізаційний стан, тим самим підтвердивши своє попереднє уявлення. Аналогічна ситуація виникає у випадку оптимістичного образу майбутнього. Імідж не є лише збором інформації, але багатовимірною та складною структурою, основаною на символах.

• **image of school** – ***імідж школи*** = образ, який створює школа про себе або який створюють про неї засоби масової інформації, її клієнти та педагогічні кадри. Цей образ виникає із сукупності суб'єктивних характеристик та уявлень, інформації та очікувань якості освітньо-виховного процесу. Імідж школи має істотне значення при виборі школи.

Implementation – ***впровадження*** = використовувати щось (для чогось), напр. впроваджувати результати наукових досліджень в освітню практику.

Inauguration, opening meeting – ***інаугурація (інавгурація)*** = урочисте започаткування чогось важливого (напр. фестивалю, театрального сезону); урочисте відкриття нового академічного року в університеті або в іншому закладі освіти.

Independent practice – ***самостійні вправи*** = завдання, які учні мають виконати самостійно.

Independent study – ***самонавчання*** = навчання самотужки поза навчальним часом та закладом.

Independent variable – ***незалежна змінна*** = змінна, якою маніпулюють під час експерименту чи дослідження для отримання певних змін залежної змінної.

Indoctrination – ***індоктринація*** = свідоме і систематичне застосування стратегії діяльності з метою навіювання людям певних переконань (пропаганда), зазвичай політичних та суспільних (згідно інтересів правлячих кіл) з допомогою засобів масової інформації або системи освіти. Протилежність і. – інтерналізація.

Individualization of education – ***індивідуалізація навчання*** = організація навчального процесу з метою надання кожному учневі адаптованої до його потреб і можливостей програми.

Inductive reasoning – ***індукційні міркування*** = процес отримання загальних висновків і законів на основі аналізу часткових прикладів і неповних даних.

Infancy – ***вік немовляти*** = ранній дитячий вік від народження до року.

Infantilism – ***інфантилізм*** = прояв у дорослих осіб рис, типових для дитини (або у дітей старшого віку рис, типових для молодших дітей).

Influence – ***вплив*** = дія на когось, на щось;

• **environmental influence** – ***вплив оточуючого середовища*** = дія довкілля на людину чи іншу живу істоту (в педагогіці – вплив оточення);

• **educational influence** – ***виховний вплив*** = вплив з метою досягнення бажаного результату в навчанні і вихованні;

• **influence motivation** – ***мотивація впливу (влади)*** = бажання діяльності для здійснення впливу чи контролю за перебігом подій.

Information processing – ***перетворення інформації*** = процес сприймання, диференціації, упорядкування і зберігання інформації.

Infrastructure – ***інфраструктура*** = сукупність галузей та видів діяльності, що обслуговують як виробничу, так і невиробничу сфери економіки й забезпечують нормальне функціонування економічної системи в цілому.

Розрізняють *господарську* і. (яка охоплює економічно-фінансові інституції, мости, дороги, транспорт,зв'язок та ін. – для функціонування господарства в регіоні або країні в цілому) та *соціальну* і. (яку складають освіта, наука, культура, охорона здоров'я та соціальна опіка). У соціальній виділяють освітню інфраструктуру, а в ній, в свою чергу – дидактичну (навчальну), яка охоплює загал інституцій, приміщень, устаткувань та матеріалів, що слугують оптимізації навчального процесу.

Inquire teaching – ***метод опитування*** = спосіб навчання через опитування, що полягає в акцентуванні допомоги учням у самопізнанні, появі навичок формування проблем і пошуків їхнього розв'язання.

Initial education – ***первинна освіта, первинна підготовка*** = новий міжнародний термін, що означає всі види навчання і підготовки, які отримують діти і молодь від початку обов'язкової освіти до виходу на ринок праці.

Input and output – "вхід і вихід", внесок і продукція, старт і результат; початок і наслідок;

Inspection – ***інспекція, інспектування*** = контроль та перевірка, яка здійснюється адміністрацією інституції або представниками влади.

Institute – ***інститут*** = 1. самостійний вищий навчальний заклад або частина (структурний підрозділ) університету, академії, який здійснює професійні освітні програми з певних напрямів науки, техніки або культури й проводить наукові дослідження; 2. сукупність правових норм, які регулюють певні суспільні відносини одного порядку та складають частину відповідної галузі права.

Institution – ***інституція, заклад*** = широке поняття, що означає довільну установу, агентство чи заклад зі штатом працюючих осіб;

• **scientific institution** – ***науковий заклад*** = інституція, статутні обов'язки якої передбачають наукові дослідження;

• **educational institution** – ***освітній заклад*** = інституція, яка об'єднує учнів (студентів) з метою надання їм освіти певного рівня і з певних галузей знань; заклад, статутні обов'язки якого передбачають навчально-виховну роботу з людьми певного віку.

Instructional objectives – ***дидактичні цілі*** = повідомлення чи формулювання, які відтворюють дидактичні наміри чи плани вчителя.

Integrated curriculum, programme – ***інтегрована програма*** = комплексна програма (навчальний план), що включає всі можливі засоби впливу (наприклад, радіо, телебачення).

Intellect – ***інтелект*** = загальна здібність людини до пізнання світу та виконання мислительних операцій (звичайно протиставляється емоціям, почуттям і волі).

Intentional education – ***цілеспрямоване виховання*** = обмірковані педагогічні впливи.

Interaction – ***інтеракція*** = взаємовплив двох або більше осіб.

Interactive planning and decision making – ***інтерактивне планування*** = поточне чи спонтанне планування під час уроку чи інших дій

Interactive functions of teaching —***інтерактивні функції вчителя*** = частина праці вчителя, що полягає в навчанні учня "один на один".

Interdependence – ***взаємозалежність*** = взаємна залежність суб'єктів і об'єктів.

Interdisciplinary links – ***міжпредметні зв'язки*** = узгодження чи поєднання змісту і методів викладання різних предметів чи дисциплін.

Interest level – ***рівень зацікавленості*** = ступінь привабливості завдання, який спонукає учня до докладання зусиль для його розв'язування.

Internalisation – ***інтерналізація*** = процес присвоєння (та визнання за власні) поглядів та цінностей, а передусім моральних норм інших осіб або груп; відповідна поведінка стає внутрішньою потребою, а не зовнішнім примусом чи тиском.

Присвоєння суспільних норм і цінностей становить основний елемент процесу соціалізації.

International baccalaureat – "міжнародний бакалаврат" як посвідчення про повну середню освіту за визначеною програмою і з 2-річною заключною стадією диференціації // **european baccalaureat** – "європейський бакалаврат" як посвідчення про повну середню освіту за визначеною програмою і з 3-річною заключною стадією диференціації, "вищий" від "міжнародного бакалаврату" і надає право вільного вступу в усі університети розвинених країн;

International education – ***міжнародне навчання*** = малі і великі аспекти навчально-виховного процесу, орієнтовані на вихід поза національні межі (вивчення іноземних мов, включення інформації про зарубіжні країни, узгодження навчальних планів з іншими країнами, підготовка для діяльності на міжнародних ринках праці, навчання у наднаціональних закладах та ін.).

International net – ***Інтернет*** = глобальна комп'ютерна мережа, яка спирається на комунікаційному протоколі TCP/IP (*Transmission Control Protocol/Internet Protocol)*; є найбільшою комп'ютерною мережею у світі, складеної з великої кількості менших мереж, дає можливість доступу до величезного і різноманітного банку інформації з цілого світу через сторінки W W W (World Wide Web); світова інформаційна мережа. Інтернет поєднує комп'ютери на всіх континентах, дозволяє користувачам (при використанні телекомунікаційної мережі та відповідних комп'ютерних програм) обмінюватися інформацією та послугами комп'ютерної мережі через електронну пошту (*Electronic-mail, E-mail).*

International pedagogical congresses – ***міжнародні педагогічні конгреси*** = організовані раз на 4 роки через AMSE конгреси, присвячені аналізу головних проблем педагогічних наук.

International parameters of educational researches – ***міжнародні критерії освітніх досліджень*** = розроблені в 1988-1991 рр. педагогами з Франції, США і Австралії критерії до постійних порівняльних досліджень над різними освітніми системами, переважно в країнах OECD; слугують до моніторування якості та ефективності навчання, сприяючи процесу впровадження освітніх реформ, і разом з тим – реалізації освітньої політики; серед понад 50 показників особливо виділяються з них чотири групи, які стосуються: 1) ефективності навчання; 2) зв'язку між освіченістю та ринком праці; 3) якості шкіл та процесів навчання; 4) суспільної позиції та очікування стосовно освіти.

Interpersonal communication skills – ***уміння міжособистісного спілкування*** = уміння щодо вічливого порозуміння і дотримання взаємної поваги і доброзичливості.

Interpersonal influence – ***міжособистісний вплив*** = спосіб досягнення бажаного для нас результату в суспільних відносинах.

Intrinsic motivation – ***внутрішня мотивація*** = діяльність з мотивів особистої приємності чи задоволення.

Innovation – ***інновація*** = нововведення, модернізація, технологічна зміна;

• **instructional innovation** – ***педагогічні інновації*** = процес творення або привласнення нових, прогресивних освітніх рішень; і.п. стосуються змін цілей, організаційно-правових норм, умов, структур, процесів або механізмів навчання та виховання – з метою впровадження покращень вимірного й іншого характеру. Виділяють два види і.п.:1) оригінальну, яка полягає на творенні абсолютно нового проекту змін; 2) наслідувану – інспірацію іззовні, вже впроваджені в даному середовищі або інституції перевірені новації;

• **innovation diffusion** – ***дифузія інновації*** = розповсюдження педагогічної інновації, її проникнення до широкої практики навчання та виховання, а одночасно прийняття інноваційних рис у щоденну освітню практику.

Innovator – ***новатор*** = людина, яка впровадить щось нове в якусь галузь (напр. нові ідеї, поняття, звичаї).

Innovatory activities – ***новаторство*** = впровадження чогось нового, новаторська діяльність; результат такої діяльності.

Instruction (tuition, teaching, education) – ***навчання, викладання*** = планова і систематична праця вчителя з учнями, яка має на меті виникнення бажаних тривалих змін у їхньому розвитку та особистості в цілому під впливом учіння та оволодіння знаннями, практичними вміннями та переживання цінностей;

• **free tuition** – ***безплатне навчання*** = безоплатне для учнів навчання (за рахунок держави або спонсорів);

• **full-day (session)** – ***навчання в групі продовженого дня;***

• **integrated education** – ***цілісне навчання, комплексне навчання*** = навчальний напрямок, який трактує зміст і методи роботи в початкових класах як окреслену тематичну цілісність, що охоплює інтегрований матеріал з різних галузей знань, а не в рамках окремого навчального предмету. Ці складені змістовні комплекси становлять річні, місячні або денні "навчальні одиниці" (чи інформаційні блоки);

• **elementary education** – ***початкове навчання (освіта)*** = навчання, яке становить перший ступінь обов'язкової школи. Завданням П.Н. є забезпечення всебічного розвитку дітей та їх підготовка до навчання в наступних класах. Період П.Н. у різних країнах є різним, напр. у Польщі, Швеції – охоплює 3-річний курс; в Австрії, Данії, Україні – 4-річний; у Франції – 5-річний; у Бєльгії, США (переважно) та Японії – 6-річний курс.

• **group teaching** – ***навчання в групах, по групам*** = поділ учнів класу на мікрогрупи;

• **individual instruction (teaching)** – *nauczanie zindywidualizowane* – ***індивідуальне навчання;***

• **informal education** – ***інцидентальне (інформальне) навчання*** = вся сукупність неорганізованого, не систематичного, хоч і неперервного, навчання протягом життя

людини; процес накопичення знань, умінь і переконань на основі щоденного досвіду та виховного впливу оточення: сім'ї, ровесників, соціального середовища, публікацій, творів мистецтва та засобів масової інформації;

• **conventional instruction** – ***конвенційне навчання*** = традиційне чи загальноприйняте навчання;

• **primary education** – ***початкове навчання*** = навчання на першому ступені обов'язкової школи;

• **polytechnic instruction** – ***політехнічне навчання*** = технічне навчання, складова частина загального навчання і виховання, яке становить ознайомлення учнів із науковими основами головних галузей виробництва та вміння використання елементарних знарядь праці;

• **problem teaching** – ***проблемне навчання*** = спосіб навчання або учіння, основу якого становить розв'язання учнями теоретичних та практичних завдань; п.н. охоплює: організацію проблемних ситуацій, формулювання проблем учнями або вчителем, формулювання гіпотез та їх практичну або експериментальну перевірку, систематизацію та використання здобутих знань; п.н. сприяє зближенню процесу учіння до процесу наукових досліджень, а зміст навчання – до змісту сучасної науки в її основних положеннях та структурах, збільшує можливість формування раціонального погляду на світ та розвиток здібностей та пізнавальних інтересів, а також позитивної мотивації учіння;

• **multilevel instruction** – ***багаторівневе навчання*** = форма організації навчання, при якій учитель пристосовує завдання: а) наприклад, рівень складності та час праці до можливостей 2-3 груп учнів, виділених з погляду на досягнутий ними рівень результатів у навчанні; б) у деяких країнах б.н. використовується під час всього навчального процесу. В Україні воно інколи використовується під час опрацювання нових тем або їх закріплення, а також з метою вирівнювання знань учнів та подолання недоліків у навчанні;

• **manysided instruction** – ***багатостороннє навчання*** = навчання, яке через активність (інтелектуальну, емоційну і практичну) та розвиток пізнавальних здібностей, мотивацій та почуттів, а також здібності до творчої практичної діяльності впливає на гармонійний розвиток особистості вихованців;

• **computer-assisted instruction** – ***комп'ютерне допоміжне навчання*** = навчання із використанням комп'ютерів;

• **differential instruction** – ***диференційоване навчання*** = профільне навчання, яке застосовується для поглибленої підготовки до вищих закладів освіти чи професійної діяльності.

Intellectual education – ***розумове виховання*** – формування позитивної мотивації і відношення до навчання як продукту людського розуму через розумову працю та прищеплення вихованцям потреби розвитку власного інтелекту.

Irrationalism – ***ірраціоналізм*** = розумова постава, яка допускає прийняття переконань без раціонального обгрунтування або в протилежність до нього.

Item – ***пункт, завдання, позиція; відомість***;

• **short-answer item** – ***завдання на коротку відповідь*** = тестові чи інші завдання, які перебачають малі витрати часу на формулювання відповіді;

• **matching item** – ***завдання на співставлення;***

• **free-response item, supply-item** – ***відкрите завдання*** = вільна форма завдання чи задачі;

• **essay-type item** – ***завдання типу твору***;

• **test item** – ***тестове завдання*** = комплект великої кількості різноманітних задач і вправ, які охоплюють значну частину програмного матеріалу;

• **true-false item** – ***завдання "вірно-невірно"*** = проста форма тестових завдань;

• **multiple choice item** – ***завдання багатоманітного вибору*** = завдання для тестів, які містять кілька відповідей, з яких тільки одна цілком правильна;

• **completion item** – ***завдання на доповнення*** = текст завдань чи відповідей включає пропуски, які необхідно заповнити на основі збереженої частини завдання;

• **objective item** – ***вибіркове завдання*** = комплексне завдання з можливістю вибору частини певного рівня складності.

Item bank – ***банк завдань*** = база даних завдань з програмою їх використання в тестових завданнях.

J

Joint degree – ***спільний професійний ступінь*** = у рамах програм Європейської Спільноти означає загальновизнаний ступінь, який надалі автоматично визнається співпрацюючими інституціями.

Journaling – ***ведення щоденника*** = техніка регулярного фіксування (записування тощо) пов'язаних з навчанням думок і фактів.

Justification – ***умотивування, обгрунтування*** = збір, зіставлення аргументів, мотивів, доказів, які обгрунтовують чиюсь діяльність або вчинки.

K

Key – ***ключ*** = правильна відповідь у тесті з декількома варіантами на вибір.

Know-how learning – ***навчання щоб "бачити як"*** = проблемне навчання на основі експериментів і практики, орієнтоване на формування практичних навичик і фахової компетентності.

Knowledge – ***знання, відомості*** = загал відомостей, отриманих завдяки навчанню; інформація з певної галузі.

Knowledge acquisition – ***засвоєння знань*** = процес присвоєння учнем нової інформації і знань.

Knowledge base – ***база знань*** = накопичення і вдосконалення використання вчителем нової інформації, знань і вмінь.

L

Lability, instability – ***лабільність*** = гнучкість, непостійність.

Labour market – ***ринок праці (зайнятості).***

Language (speech) – ***мова*** = суспільно зумовлена система словесних знаків, що служить засобом спілкування в даному суспільстві;

• **mother tongue** – ***рідна мова;***

• **finger language** – ***дактильна, мімічно- жестикулярна мова*** – передача інформації за допомогою міміки та жестів;

• **language requirement** – ***мовні вимоги;***

• **language testing** – ***мовний екзамен (тестування);***

Law (right – ***право, закон*** = загал правових норм та правил, що регулюють стосунки між людьми даного суспільства, окреслюють засади їх поведінки або визначають заборони, порушення яких є загрозою покарання.

• **right to education** – ***право на освіту***;

• **right to rest** – ***право на відпочинок***;

• **right to work** – ***право на*** **працю**;

• **right to respect** – ***право на повагу***.

Laziness – ***лінь, лінощі*** = небажання до праці, неробство, млявість.

Learning – ***навчання, учіння*** = засвоювання певних знань та продуктивної інформації з якоїсь галузі; здобування певних вмінь, навичок та справності;

• **discovery learning** – ***навчання через відкриття*** = варіант евристичного навчання з акцентуванням дослідів і обговорення наукових проблем;

• **group learning** – ***групове навчання*** = організація навчального процесу з поділом учнів на групи;

• **individual learning** – ***індивідуальне навчання*** = прогресивний вид навчання, орієнтований на врахування пріоритетів і можливостей кожного окремого учня;

• **manysided learning** – ***багатостороннє навчання*** = навчання, яке через активізацію та розвиток пізнавальних здібностей, мотивації та здібності до практичної творчої діяльності впливає на гармонійний розвиток особистості вихованців. У навчальному процесі виділяють три види зінтегрованої активності: інтелектуальну, емоційну та практичну, які мають слугувати пізнаванню дійсності та творчому впливові на неї;

• **rote learning** – ***учіння напам'ять*** = елемент традиційного навчання, який акцентує запам'ятовування фактів (дат та інших цифр, правил і визначень, іншомовних слів).

Learner profile – ***характеристика учня*** = стандартизований опис характеристик, особистісних рис і якостей учня.

Lektor – ***викладач іноземних мов у вишій школі***

Lektor ship – ***посада викладача***

Lekture – ***лекція***

Lesson, teaching period – ***урок*** = основна форма праці вчителя з учнями (при класно-урочній системі навчання);

Level – ***рівень*** = положення; ступінь (напр. освіченості, культури); фаза досягнень, розвитку, поступу.

• **level of concern** – ***рівень напруженості*** = рівень стресу і невпевненості учня стосовно отриманого ним завдання;

• **level of education** – ***рівень освіти*** = освітній рівень, що передбачає задоволення потреб особистості у здобутті загальної середньої та вищої освіти шляхом навчання у різних типах закладів освіти. В Україні Законом про освіту встановлено такі рівні:

початкова загальна освіта; базова загальна середня освіта (зсо); повна зсо; професійно-технічна освіта; базова вища освіта; повна вища освіта;

• **tuition level** – ***рівень навчання;***

• **developmental level** – ***рівень розвитку;***

• **confidence level** – ***рівень довіри;***

• **mental level** – ***рівень розумового розвитку*** = сукупність знань, умінь і сформованих під час їх засвоєння дій; вільне оперування ними в процесі мислення, які забезпечують засвоєння в певному обсязі нових знань і вмінь. Наявний рівень розумового розвитку – це стан пізнавальних та творчих можливостей індивіда. Він визначається шляхом діагностичних випробувань за допомогою спеціальних психологічних методик.

Lexicon – ***лексикон*** = тип словника, подібного до енциклопедії. Зміст лексикону складається із зіставлення гасел, що стосуються певних галузей знань (переважно в алфавітному порядку), одночасно з їх поясненнями.

Licence – ***ліцензія*** = документ, отримання якого надає фізичній чи юридичній особі право діяльності у визначеній сфері на вказаний період часу;

Life – ***життя, існування*** = стан організму, який полягає в неперервності біохімічних процесів обміну матерії та енергії; буття; екзистенція.

Life-style – ***стиль життя*** = поняття стосовно до синтетичного опису диференціації, яка виступає між окремими соціальними категоріями (зокрема класами або верствами). Враховується не лише економічний критерій, але також кількість вільного часу та способу його використання, культурні інтереси, зразки поведінки, реалізовані цінності та життєві цілі.

Logical consequence – ***метод логічних наслідків*** = метод відмірювання покарань за деструктивну поведінку.

Long-term memory – ***довготривала пам'ять*** = фіксація інформації у мозку на тривалий час зі здатністю пригадування і використання за потребою в довільний момент (приклад – емоційна пам'ять, що має пожиттєвий характер).

Location – ***локалізація*** = розміщення.

Local community – ***місцева спільнота*** = організована місцева громада, здатна захищати себе і спільно вирішувати освітні та інші справи.

Lustration (survey) – ***опитування, огляд, контроль.***

M

Mass-media – ***mass-media*** = сукупність засобів масової інформації.

Management – ***управління*** = керування, розпорядження;

• **educational management** – ***управління освітою*** = діяльність центральних, регіональних та місцевих органів у.о. (міністерства освіти, обласних, міських та районих відділів освіти, адміністрації шкіл та інших освітньо-виховних закладів), а також органів громадського самоврядування. У.о. спрямоване на організацію та забезпечення оптимальних умов функціонування освіти. У.о. має забезпечувати: додержання законодавства в галузі освіти; створення рівних умов для громадян у здобутті освіти; дотримання державних вимог щодо змісту, рівня й обсягу освіти.

Система у.о. має в своєму розпорядженні наукові заклади, завданням яких є здійснення прогнозів (що покращує планування освіти), а також апарат контролю за функціонуванням системи навчання і виховання;

• **school management** – ***управління школою.***

Mark – ***ступінь (шкільна оцінка***) = окреслений ступінь навчальних досягнень учня, виражений у письмовій (цифровій, графічній або словесній) та усній формі.

Master – ***магістр*** = професійний ступінь, який присвоюється у багатьох європейських країнах випускникам (повного академічного курсу) університетів та інших вищих навчальних закладів. Магістр повинен засвідчити належну підготовку до аналітично-пошукової діяльності.

• **Master of Arts (MA)** – ступінь, який надається після закінчення студій (вищіх шкіл) другого ступеня на гуманітарних факультетах (у Великобританії).

• **Master of Science (M.Sc.)** – ступінь, який надається після закінчення вищіх шкіл другого ступеня на гуманітарних факультетах (у Великобританії).

• **Master of Business Administration (MBA)** – ступінь, який надається після закінчення вищіх шкіл другого ступеня у сфері управління підприємствами.

• **Master of Philosophy (M.Phil.) –** ступінь, який надається після закінчення вищіх шкіл другого ступеня з філософських наук (у Великобританії).

Mainstreaming – ***інтегроване навчання*** = розміщення дітей з вадами розвитку у звичайних класах (постійно чи на частину уроків).

Massed practice – ***концентровані вправи*** = практичні завдання, які учням доручено виконувати під час одного тривалого періоду.

Mastery learning (learning for mastery) – ***навчання майстерності*** = концепція учіння, що дає можливість загалу учнів основної та середньої школи отримати високі показники у навчанні; при цьому прийнято положення диференційного навчання і передусім – збільшення часу навчання для менш здібних учнів. Використання в школі концепції "учіння майстерності" провадить до реформ усієї її роботи.

Mean score – ***середня оцінка*** = арифметичне середнє даних оцінок.

Meaning – ***зміст, значення*** = зміст; обсяг того, що даний вираз означає; цінність, вага, важливість чогось.

Measurement – ***вимірювання*** = перевірка результатів навчання, оцінювання, педагогічне вимірювання.

Media – ***медіа*** = різноманітні предмети та устаткування, які передають споживачам певну інформацію (повідомлення) через слова, образи і звуки. До медій належать: радіо, телебачення, відеомагнітофони і комп'ютери, а також таблиці, підручники, карти і моделі. На початку визначення **media** стосувалось лише засобів масової інформації (massmedia).

Media centre (center – amer.) – ***медіа центр*** = шкільна бібліотека, місце праці учнів (індивідуальне й групове), в якому знаходяться книги, відеокасети, комп'ютери, диски CD-ROM та інші медіа.

Melting pot – ***тигель*** = освітня ідеологія сплавлення всіх культур меншин в одну інтеґративну культуру.

Memorization – ***запам'ятовування.***

Menace, threat – ***загроза, небезпека.***

Mentality – ***менталітет, ментальність*** = **1.** специфічний спосіб мислення та відношення до суспільної дійсності особою або групою; **2.** загал поглядів, переконань та основ, специфічних для даної особи або соціальної групи; проявляється в мислительних звичках та установках, у навичках сприйняття та емоційного життя, в поведінці та стійких цінностях, які наслідуються людьми від минулих поколінь. М. формується в залежності від середовища спілкування людини, соціальних структур, культури та традицій спільноти, яка сама їх формує. М. змінюється повільніше, ніж матеріально-предметне середовище та соціальні інститути. Розрізняють європейську, африканську, середньовічну, тоталітарну, національну, бюрократичну, дитячу та інш. м.

Mentor – ***ментор*** = помічник студента в навчанні, консультант чи наставник студента чи молодого вчителя.

Metacognition – ***метапізнання*** = процес нагромадження засобів для власного мислення, удосконалення пізнавальних і ментальних процесів.

Method – ***метод*** = система діяння або спосіб виконання певних скоординованих акцій, які полягають в окресленому певними правилами підборі та укладі елементів діяльності, при тому запланованими та придатними до багаторазового використання. Ця система складається із розумових та практичних способів дій, відповідно підібраних та виконуваних в окресленій послідовності. У педагогічних дослідженнях м. – це система цілісних засобів та дій для виконання даного завдання або розв'язання окресленої проблеми.

Метод має два значення: 1**.** *у широкому значенні* означає збір положень, філософське підгрунтя, парадигма та виникаючих звідси способів збирання данних та їх інтерпретація; 2. *у вузькому значенні* означає спосіб збирання матеріалу та його інтерпретація. Такими методами є аналіз літератури з обраної теми дослідження, спостережень, збір характеристик, діагнозування і прогнозування та ін. Окремі педагогічні галузі відрізняються своїм дослідницьким інструментарієм. Напр. порівняльна педагогіка найбільш послугується методом аналізу документів та літератури, соціальна педагогіка – анкетами, опитуванням, аналізом статистичних даних. Значну частину знань про предмет своїх досліджень педагогіка черпає з доробку інших наук: філісофії, наук про культуру, соціології, фізіології, психології, результати яких пристосовує до своїх завдань: з'ясування правильності у процесі фізичного духовного розвитку людини, зумовленість діяльності, спрямованої на навчання та удосконалення людини як члена суспільства, учасника культурних та духовних процесів. У педагогічній літературі існує велика різноманітнасть у трактуванні предмету та методів дослідження.

• **deductive method** – ***дедуктивний метод*** = логічний метод, який полягає в ході думки від загального до конкретного (від правила до закону до прикладу чи вияву). Один з головних методів викладання у школі;

• **inductive method** – ***індуктивний метод*** **=** логічний метод, який полягає в ході думки від конкретного до загального до (від прикладу чи вияву до гіпотези чи правила). Один з головних методів викладання у школі. Вважається полярним до *дедуктивного методу.*

• **method of teaching** – ***метод навчання*** = систематично використовуваний спосіб праці вчителя з учнями , що дає можливість досягнення цілей навчання, або – інакше кажучи – випробуваний уклад свідомих дій учителя та учнів з метою сприяння розвитку передбачуваних змін в особистості учнів. Ефективність м.н. залежить від характеру діяльності вчителя та учнів, наочних та технічних засобів навчання, що сприяють або замінюють певні дії. Цінність м.н. визначається ефективністю досягнення цілей навчання;

• **problem method** – ***проблемний метод*** = спосіб навчання або учіння, основу якого складають розв'язання учнями (або студентами) практичних чи теоретичних проблем і завдань. Метод проблемного навчання включає наступні дії: організацію проблемних ситуацій, формулювання проблем самими учнями або вчителем, формулювання міркувань рішень (гіпотез), теоретична або практична чи експетиментальна перевірка цих помислів, систематизація та багаторазове використання новоздобутих знань;

• **project method** – ***метод проектів*** = навчальна система, впроваджена в американських школах та популяризована в інших країнах, зокрема в Англії. Цей метод полягає в тому, що традиційна класно-урочна система замінюється тзв. "проектами" як осередками навчання та праці дітей. Проекти повинні відповідати інтересам дітей та пов'язувати розумову та практичну діяльність. Вирізняються 4 види проектів: продукційний (створення чогось), консумпційний (естетичне пізнання), проблемний (подолання інтелектуальних труднощів), діяльнісний (досягнення вмінь та навичок у якійсь діяльності). Однак це є не стільки метод, скільки стратегія, яка представляє велику цінність не лише у сфері розвитку розумових і практичних вмінь учнів, але також їх соціалізації. Стимулює активність учнів, для яких школа стає більш привабливою, як місце прояву їх творчості;

• **trial and error method** – ***метод спроб і помилок*** = спосіб просування при розв'язанні абсолютно нових завдань без повного розуміння структури завдання та без зовнішньої допомоги. Шлях до розв'язання проходить переважно через ряд проб, часто цілковито хаотичних, поки якась з них не дасть очікуваний результат (за даними нейромолекулярної біології, успіх настає внаслідок формування нових мозкових структур та зв'язків як результат тривалої автономної діяльності мозку в підсвідомому режимі, що завершується "осяянням");

• **case method** – ***метод випадку*** = 1) спосіб дослідження, предметом якого є якийсь один приклад (предмет, особа, група), при чому накопичується різна інформація протягом тривалого часу з метою усталення передбачених залежностей; 2) спосіб навчання, який спирається на ґрунтовному аналізі обраного випадку, при активній участі загалу учнів або студентів. М.п. особливо популярний на медичних студіях, де полягає на розгляді конкретних випадків хвороб, їх діагнозі, етіології, терапії та профілактики; м.п. поширений на Заході під час підготовки правників, економістів, менеджерів та ін.;

• **statistical method** – ***статистичний метод*** = спосіб кількісного описування масових явищ та залежності між ними, а також представлення результатів в умовному вигляді (таблиці, діаграми, схеми, кореляції, середні показники та інш.) З отриманих результатів на основі теорії ймовірностей робляться певні висновки.

Methodology – ***методологія*** = наука про методи наукової діяльності, яка охоплює способи підготовки та проведення наукових досліджень разом з опрацюванням їх результатів, побудови наукових систем та тексутального чи іншого представлення, при написанні наукових праць та ін. З погляду на сферу застосування вирізняється загальна методологія, яка займається загальними проблемами наукових методів та систем; а також окремі методології, що досліджують методи та системи окремих наук. М. тісно пов'язана із теорією пізнання (гносеологією) та епістемологією.

Methodology of social science – ***методологія суспільних наук,*** = наука про методи наукових, діагностичних та прогностичних пошуків у сферах суспільних наук (соціології, психології,педагогіки).

Methodics (methodology) – ***методика*** = збір засад стосовних способів виконування якоїсь праці або стилю поступу задля досягнення мети. Для педагогіки м. – це збір інформації про методи навчання однородного змісту. Напр. м. математики, фізики, української мови і т.д.;

• **teaching methods** – ***методика навчання, методика викладання*** = практична дисципліна, що займається методами навчання окремого змісту, переважно різних предметів шкільного навчання. М.н. спрямована на пошуки шляхів (способів) раціональної діяльності через детальний аналіз змісту предмету та на основі педагогічного досвіду виділення методів та засобів ефективного засвоєння учнями цього змісту;

• **educational guidance** – ***методика виховання*** = педагогічна дисципліна, яка займається організацією виховання в школах та інших виховних закладах. Системною основою для м.в. є теорія виховання, а джерелом надійної інформації – результати досліджень процесів, умов та потреб виховання в різних типах та різних ступенях шкіл, у різних виховних закладах та молодіжних організаціях.

Microteaching – ***мікронавчання*** = спосіб навчання кількаособової групи під час короткого "уроку" (5-20 хвилин), який полягає на аналізі та оцінці цього заняття групою та повторення її покращеного варіанту вибраною групою осіб (учнів). Такий урок записується на відеоплівку для повторного перегляду та використовується під час обговорення. М. використовується переважно в закладах підготовки вчителів, де вчителем виступає один із студентів (*student-teacher*), а особа, ща керує – викладач закладу. Метою м. є швидке оволодіння складними педагогічними прийомами.

Mobility – ***мобільність, рухливість, змінність*** = умови для пересування й саме пересування (наприклад, для навчання, стажування, дослідницької діяльності, роботи в іншому місці чи країні).

Model – ***модель*** = 1) навчальний засіб як зразок пізнавального предмету для учнів, недоступного в оригінальному вигляді; 2) ідеальний зразок для наслідування, ідеал чи взірець; 3) у методології – уклад елементів (напр. знаків, речей) ізоморфічний у стосунку до даного оригінального укладу, але простіший та більш доступний для дослідження. Між оригіналом та моделлю існує подібність (ізоморфізм) тоді, коли вони мають однакову структуру. Ізоморфізм може також стосуватися лише обраних рис, які напр. цікавлять нас в дослідженні. Виділення певних рис полегшує і покращує таке моніпулювання моделлю, яке може бути неможливе у випадку оригіналу.

Функції м. в дидактиці полягають на заміні оригіналу: речі, явища, стосунки тощо – через відповідні ізоморфічні уклади. Вони виконують різні окремі функції, дають можливість описувати, виясняти та інтерпритувати факти, здійснювати виміри і створювати прогнози.

Model-making – ***моделювання, моделебудівництво*** = виконання моделі різних предметів, зазвичай у зменшеній шкалі та з необхідними спрощеннями. М. є популярним видом занять у школі, зокрема в професійному навчанні та в колах за інтересами. Особливим предметом цікавості учнів є виконання моделей засобів комунікації: літаків, пароплавів, потягів та автомашин. М. також є видом захоплень дорослих осіб.

Modeling – ***моделювання*** = надавання чомусь форми відповідно даному зразку; формування, компонування, укладання.

Module of training – ***навчальний модуль*** = 1. самостійна одиниця навчання, спрямована на декілька добре визначених цілей; 2. впорядкований набір практичних навчальних дій (як правило у формі, можливої для самонавчання), спрямованих на досягнення декількох менших, пов'язаних між собою цілей.

Module programme – ***модульна навчальна програма*** = програма, яка складається із модулів. Істотне значення має в заочному навчанні, але також може використовуватися при створенні індивідуальної навчальної програми для окремих учнів чи студентів.

Monitoring – *monitorowanie* – ***моніторинг*** = постійне чи періодичне стеження за навчанням чи іншим процесом з його критичним аналізом.

Monograph – ***монографія*** = наукова праця, яка представляє всебічне опрацювання вибраної проблеми – на підставі результатів власних, загальнодержавних та міжнародних досліджень.

Morality – ***мораль, моральність*** = група домінуючих у певній історичній епосі та середовищі (суспільстві, класі, соціальній групі) оцінок, норм і засад, які визначають сферу поглядів та поведінки, схвальні та властиві даній групі. М. біологічного виду – сукупність норм, правил і заборон у сфері спілкування, взаємодії і конкуренції представників виду між собою, є важливим результатом привалої еволюції різноманітних популяцій даного виду; об'єкт вивчення етології

Moral education – ***моральне виховання*** – загал свідомих, виховних діянь та власної діяльності вихованця, метою яких є формування психічних позицій, що зумовлюють моральну поведінку особи як соціальної істоти. Сюди належать чутливість на моральні цінності, пов'язані з нею моральні постави та мотивації як чинники, що зумовлюють розвиток особистості з виконанням нею соціальних ролей , а також такі риси характеру, як усуспільнення. Чемність, справедливість, діяльнісність (активність), емпатія; важливу роль у м.в. відіграють моральні переконання, оцінки та ідеали.

Motivation – ***мотивація, мотивування*** = загал мотивів, які притаманні даній особі; процес підпорядкованості поведінки важливим цілям чи необхідності задоволення певних потреб.

М. може бути внутрішня та зовнішня. М. внутрішня спонукає до діяльності, яка має цінність сама в собі; її прикладом може бути інтерес або зацікавленість чимсь. М. зовнішня створює заохочення до діяльності, яка якимось чином нагороджується або яка

дозволяє уникнути покарання; у школі такою м. є система заохочень і покарань (оцінки, стипендії) та вся збірка вимог, що регулює навчальний процес (студії);

• **learning motivation** – ***мотивація навчання***.

Musical education – ***музичне вихованнє*** = розділ естетичного виховання, який полягає на реалізації різноманітних форм музичної діяльності вихованців, передусім на слуханні музичних творів, їх виконанні та власній музичній творчості відповідно розвитку особистості та участі в музичній вітчизняній та зарубіжній культурі.

Multicultural education – ***багатокультурна освіта*** = навчання учнів з наміром ознайомлення їх з різними культурами і досягнення позитивного відношення до них.

Multimedia – ***мультимедіа*** = поняття, яке використовуване у різних значеннях. Вперше воно з'явилося у 70-х рр. як окреслена група дидактичних засобів (тексти, фільми, магнітофонні записи тощо). У 80-х рр. – віднесено до комп'ютерних програм награвань на дисках CD. На початку 90-х рр. термін мультимедіа почали пов'язувати із персональними (PC) комп'ютерами, означеними функціями перетворення образів і звуків. Зараз під системою мультимедіа розуміють довільну телеінформаційну систему засобів, здатних до перетворення, архівування та дистрибуції даних у вигляді звуків, рухливих образів, фотографій, комп'ютерної графіки та текстів на основі цифрового представлення. Важливим атрибутом мультимедіальної техніки є можливість прямої взаємодії користувача з системою. Ці риси має Інтернет, електронні ігри, видані на дисках CD-ROM підручники, енциклопедії, словники, каталоги тощо.

Mutual teaching – ***взаємне навчання.***

N

National education – ***національне виховання*** = історично зумовлена і створена народом сукупність ідеалів, поглядів, переконань, традицій та звичаїв, спрямованих на організацію життєдіяльності підростаючого покоління, у процесі якої засвоюється духовна і матеріальна культура нації, формується національна свідомість й досягається духовна єдність поколінь.

Need – ***потреба*** = стан живого організму, людини, соціальної групи чи суспільства в цілому, що виражає необхідність у чомусь, залежність від об'єктивних умов життєдіяльності та є рушійною силою їхньої активності (або розвитку);

• **need of friendship** – ***потреба дружби;***

• **need of love** – ***потреба любові;***

• **need of meaning** – ***потреба значення, значимості;***

• **need of protection** – ***потреба опіки;***

• **need-to-know** – ***пізнання істотного, важливого;***

• **needs disposition theory** – ***теорія мотиваційності*** = теорія, що пояснює діяльність і поведінку людини бажанням задовольнити різноманітні (низькі і високі) потреби.

Nonformal education – ***неформальна освіта*** = свідома та організована навчально-виховна діяльність, яка проводиться поза встановленою формальною шкільною системою та забезпечує досягнення закладених цілей навчання для певної групи учасників. До форм н.о. відносяться дошкільні осередки; осередки навчання за шкільними програмами для осіб, які не навчаються у школі; дитячі й молодіжні

організації, курси, клуби, школи (спортивні, художні, хореографічні, музичні, мистецтв) тощо; різні форми навчання дорослих (курси освітнього та професійного навчання), кореспондентне, дистанційне навчання.

Nonsense – ***нонсенс, абсурд*** = брак сенсу, безсенсовність; поведінка, вчинок без сенсу, недоречність, дурниця.

Non stop – ***нон стоп*** = неперервно, без затримки, без перерв (напр. діяльність, акція нон стоп).

Norm-referenced *ranking* – ***ранжування*** = оцінювання шляхом встановлення положення даного студента у групі відносно інших.

Norm-referenced grading – ***диференційне оцінювання*** = практика виставлення оцінок даному учневі шляхом порівняння його результатів з досягненнями інших учнів класу.

Norm-referenced test – ***диференційний тест*** = стандартизований тест з оцінювання рівня досягнень певного учня шляхом порівняння його результатів з середніми показниками групи.

Nostrification – ***нострифікація*** = визнання закордонних наукових дипломів як рівноважних державних.

Notebook – ***1.записник; 2. шкільний зошит; 3. Ноутбук – комп'ютер*** = різновид переносного персонального комп'ютера (підживлений за допомогою батарейок), плоский, розміром з академічний зошит.

Notion – ***поняття, думка, концепція, погляд.***

Novice, beginner – ***новачок*** = хтось не обізнаний із середовищем, до якого прибув; початківець у якійсь професії.

O

Obligation, duty – ***обов'язок*** = необхідність виконання чогось, що виникає із внутрішнього наказу (морального), адміністраційного або правового; повинність, зобов'язання.

Occupation – ***професія чи фах*** = як заняття, яке вимагає знань і вмінь досить високого рівня, найчастіше – вищої освіти).

Occupational standards – ***професійні норми (стандарти).***

Option – ***вибір*** = термін для позначення відповідей до запитань у тестових завданнях.

Organizational development – ***розвиток організації*** = систематичні зусилля для постійного розвитку школи і розширення можливостей її колективу.

Organizational functions of teaching – ***організаційні функції вчителя*** = взаємодія вчителя з іншими дорослими у школі й поза нею з метою планування, координації та реалізації різних заходів.

Overlappingness – ***метод спонтанності*** = метод використання здатності вчителя до негайного розпізнавання деструктивної поведінки учнів та виправлення ситуації без перерви у веденні уроку.

Overlearning – ***надвивчення*** = таке тривале вивчення матеріалу і виконання вправ до такого стану, що виконання завдань стає автоматичним.

Oral examination – **колоквіум** = різновид заліку у вищій школі, який становить основу часткового або повного зарахування даної навчальної дисципліни. Досить часто к. пов'язаний із зарахуванням практичних та семінарських занять. У деяких країнах (Польщі) найскладнішим колоквіумом є к. хабілітаційний (перед захистом докторської дисертації).

Organization – ***організація*** = група людей, поєднаних спільним планом, програмою діяльності, спільними поглядами, завданнями.

Orientation – ***орієнтація*** = здібність до швидкого і правильного усвідомлення просторових та часових відношень, умов й обставин, у яких знаходиться індивід;

• **school orientation** – ***шкільна орієнтація*** = виховні заходи, спрямовані на всебічний розвиток учня та скерування на самостійний оптимальний вибір напряму своєї подальшої освіти; внаслідок явища збільшення тривалості первинної освіти та ускладнення точного вибору профілю освітньої спеціалізації роль ш.о. значно зростає.

Open curriculum – ***відкрита програма*** = програма, при потребі та можливості яку можна модернізувати.

Open school – ***відкрита школа*** = досить популярна альтернативна школа (напр. в США, Великобританії та скандинавських країнах) спрямована на реформування школи; її діяльність спрямована на розвиток у молоді таких рис як самостійність мислення та діяльності, мобільність та творчість; учитель є другом, консультантом, помічником та стимулятором; замість сталих навчальних планів та розкладів уроків впроваджується зміст, який відповідає інтересам учнів і певною мірою залежить від їх вибору; класи перетворюються в групи за навчальними інтересами; модифікуються також і шкільні приміщення.

Open University – ***відкритий університет*** = вищий заклад освіти (вперше виник у Великий Британії в 1971 р.), який відкриває шлях до освіти нетрадиційним контингентам і дає можливість закінчити вищу школу опосередкованим шляхом – через кореспонденційне чи дистанційне навчання. (Див. Correspondence education).

Початок навчання відбувається без вступних екзаменів. Вибір напряму спеціалізації – після першого навчального року, після здачі заліків з декількох навчальних дисциплін. У процесі навчання широко використовуються специфічні дидактичні технології, а також радіо, телебачення та мережа Інтернет.

Англійський O.U. провадить три типи заочних студій: 1. дипломні (**undergraduate**) – з наданням ступенів *bachelor of arts* або *bachelor of science* (BA або BSc), *master of arts science* (Ma, MSc); 2. піспядипломні (**postgraduate**) – для отримання наукових ступенів *bachelor of philosophy, master of philosophy і philosophia doctor*; 3. недипломні (**self-contained associate student courses**) – з метою професійного удосконалення. Дана вища школа має 6 факультетів: суспільні науки, гуманітарний, природничий, математичний, технологічний та педагогічний. У цілому підготовка здійснюється за 50 профілями, де навчаються сотні тисяч осіб.

Opinion – ***думка, погляд, судження, опінія*** = 1. те, що з'явилося внаслідок міркування, продукт мислення; 2. відображення об'єктивної дійсності в суто суб'єктивних поняттях, судженнях, висновках; О. може розглядатися як полярне поняття щодо "знань", які означають вірогідну й об'єктивну інформацію;

• **public opinion** – ***громадська думка*** = погляди широкої громадськості на що-небудь;

• **social opinion** – *opinia społeczna* – **суспільна думка** = аналог поняття громадська думка (хоч серед вищих державних адміністраторів поширене намагання ототожнити с.д. з власною).

Outlook – ***світогляд*** = система поглядів на життя, природу, і суспільство;

• **scientific outlook** – ***науковий світогляд.***

Overall education – ***глобальне навчання*** = 1. Освіта на світі; сучасна концепція навчання з пріоритетом загальнолюдського над вузьконаціональним; 2. дидактичний напрямок, який трактує зміст та методи роботи в початкових класах як окреслену тематичну цілість, що охоплює різний зміст згідно з тим, як він виступає в житті, а не як окремі навчальні предмети. Так складені змістовні комплекси становлять річні, місячні або денні навчальні блоки. Таке навчання має різноманітні назви: цілісне або синтетичне; методи осередків інтересів, методи проектів або методи осередків праці.

Overall education policy – ***цілісна освітня політика*** = політика, яка охоплює всі аспекти функціонування системи едукації (освіти) і/або всі рівні навчання.

P

Paedology – ***педологія*** = інтегральна наука про закони розвитку дитини; історично – розділ психології, особливо популярний в першій чверті XX ст., що вивчав психічний та фізичний розвиток дітей і молоді. П. не стала цілісною теорією, оскільки містить у собі набір психологічних, біологічних та соціальних концепцій відносно розвитку дитини. На думку представників п. (A.Bineta, E.Claparède´a і J.Joteyko) розвиток дітей, детермінований чинниками спадку і середовищними, відбувається відповідно з відомими фазами розвитку. Таке розуміння долі дитини стало підставою дослідження індивідуальних різниць між дітьми, визначення норм розвитку; подібні дослідження сприяли розвитку експериментальної психології.

Paradigm – ***парадигма*** = загальний теоретичний підхід, основа, загальний взірець, принцип. Напр. по відношенню до освіти – цілісна концепція.

Уперше термін запропонував Thomas S. Kuhn [1968] як загал прийняних теорій; дослідницьких методів та практик, які спираються на подібній концепції; визнаних положеннях та подібному способу бачення наукових проблем.

Поняття “парадигма” пояснюється й іншим чином – як досягнення істинності, формулювання правил науки. Парадигма не є теорією, оскільки їй не вистачає повного з’ясування явищ, вона єдино вказує, де належить шукати таких з’ясувань та які змінні при цьому слід взяти до уваги.

Parallel education – ***паралельне навчання, виховання*** = поряд із формальною та неформальною освітою третя складова навчально-виховної системи (як частина *інформальної освіти*). П.о. відбувається через зростаючий вплив засобів масової інформації (радіо, телебачення,пресу, театр, кіно, музеї), діяльність неформальних груп (наприклад утворених з використанням електронної пошти і Інтернету, члени яких перебувають на різних континентах), а також позашкільних освітніх, спортивних та інших закладів.

Passivity – ***пасивність*** = брак активності, безучасність.

Pathology – ***патологія*** = наука про хвороби (людини, тварин і рослин), їх причини, форми, прояви та наслідки;

Pedagogical terminology – ***педагогічна термінологія*** = сукупність понять та слів, які використовуються в галузі освіти.

Pedagogy (pedagogics, education) – ***педагогіка*** = наука про освіту, навчання і виховання, предметом якої є діяльність, спрямована на формування цілісного суспільства (передусім молодого покоління) шляхом надання громадянам знаннь, загальних і професійних вмінь, формування доцільних інтересів, системи цінностей, постави та переконань, навичок саморозвитку;

Pedeutology – ***педевтологія*** = галузь педагогіки, предметом дослідження якої є проблеми учителів, а саме: особистості учителя, підбір кандидатів до педагогічної професії, підготовка та удосконалення вчителів, їх професійна праця. (В Україні такої науки не існує).

Permeability of education (school permeability) – ***наступність у навчанні, прохідність*** = можливість переходу без втрати часу зі школи нижчого до школи вищого ступеня. П. є типовою рисою цілісної школи, тобто шкільної системи, в якій має місце координація програм та організаційних форм навчання в основних, середніх та професійних школах. Зростання прохідності є виразом демократизації шкільної системи; найбільшу складність тут представляє поріг між середньою та вищою школою, особливо з погляду на велику диференціацію середніх професійних та вищих шкіл. Ці труднощі зменшуються, якщо повна середня освіта стає більш доступною (або обов'язковою), що відкриває дорогу для більшості громадян до вищої школи та різних форм навчання (на базі повної середньої освіти чи інакше) без втрати часу, без повернення на попередні стадії**.**

Personality – ***особистість*** = конкретна людина з погляду її суспільних постав, культури, рис характеру і поведінки.

• **authoritarian personalisty** – ***авторитарна особистість (індивідуальність)*** = особа, яка віддає перевагу наказам та іншим засобам досягнення своїх цілей;

• **teacher personality** – ***особистість учителя*** = сутність особи вчителя з точки зору його суспільних постав, культури, рис характеру і поведінки;

• **pupil personalisty** – ***особистість учня*** = сутність особи учня з точки зору його характеру і поведінки, суспільних постав, культури й ін.

Performance – ***виконавський рівень*** = рівень сформованої в учнів виконавської майстерності і компетентностей, "закріплена досконалість".

Permanent education (permanent continuing education – ***неперервна освіта (неперервне навчання), перманентна освіта*** = основа сучасної системи освіти, згідно з якою навчання триває протягом всього життя людини (задля повної її самореалізації); охоплює відновлення, поширення та поглиблення загальних і професійних компетентностей та кваліфікацій. П.о. включає формальну, неформальну та інформальну освіту.

Personal Computer (PC) – ***персональний комп'ютер*** = відносно дешевий і дуже поширений пристрій, можливості якого у перетворенні й відтворенні інформації неймовірно зросли усього за кілька років. Персональні комп'ютери здійснюють нову

інформаційну революцію ще більшого обсягу і значення, ніж стрибок від рукописів до масового книгодрукування.

Personalism – ***персоналізм*** = назва різних філософських і педагогічних напрямів, які в основу своїх теорій закладали своєрідну проблематику особистості в метафізичному розумінні. Розглядалося поняття особистості, її ролі в сучасному світі, умов розвитку, стосунку людини до його виробів, до техніки, праці, культури, мистецтва та суспільного життя. В ідеалістичних поглядах, в основному в католицькому п., за найбільшу цінність приймається добро та щастя людини, яке розглядається в його контактах з ближніми. У матеріалістичних поглядах особистість розглядається на тлі світу, його ширшої соціальної, культурної, політичної та економічної проблематики.

Phenomenon – ***явище*** = подія, що виникла; факт.

Physical education – ***фізичне виховання.***

Planned time – ***запланований час*** = час, який вчитель планує використати для здійснення певних дій.

Planning cycles – ***цикли планування*** = часові інтервали, які враховуються під час планування (день, тиждень, методична одиниця, навчальний рік).

Policy – ***політика*** = сфера суспільної діяльності, яка повязана із здобуванням і втіленням влади в державі або в міжнародних стосунках;

• **cultural policy** – ***культурна політика*** = діяльність держави, політичних та суспільних організацій зі сприяння розповсюдження культури як істотного багатства всіх людей, що впливає на щоденне життя, розвиток кожної людини та цілого суспільства. Важливою складовою цієї діяльності є освітня політика;

• **educational Policy** – ***освітня політика*** = 1) суспільна діяльність, метою якої є окреслення генеральних положень, цілей, ідей, функцій, засад та структур певної стратегії поступу задля забезпечення актуальної та майбутньої потреби суспільства в галузі освіти; 2) одна з сучасних політологічних наук, що займається теоретичним обгрунтуванням політичної діяльності в галузі освіти, плануванням та прогнозуванням едукації.

О. п. тісно пов’язана із суспільно-політичним устроєм країни, її економічною системою, розміщенням населення, професійною структурою мешканців, функціонуванням та ефективністю системи освіти.

• **social policy** – ***соціальна політика*** = цілеспрямована діяльность держави, безпосередньою метою якої є забезпечення важливих потреб людей праці. Ці потреби охоплюють усі важливі елементи життя та праці, одночасно як матеріальні так і ті, що повязані з оптимальним розвитком людини, з особистою культурою та культурою співжиття з іншими.

• **scientific Policy** – ***наукова політика*** = діяльність держави та відповідних наукових інституцій та організацій, метою яких є управління розвитком науки та стимулювання його ефективності, зв'язок наукових досліджень і праць з окресленими галузями суспільно-господарського життя та використання на практиці результатів науково-технічного прогресу.

Portfolio – ***портфоліо*** **(папка досягнень)** = зібрана учнем чи студентом в окрему папку документація як свідчення виконаної роботи і набутих знань (свідоцтв, планів чи проектів, доповідей, рисунків та ін.).

Post-compulsory education – ***навчання після закінчення шкільного обов'язку*** = частина *первинної освіти*, яка включає навчання і підготовку після досягнення особою віку завершення обов'зкової освіти.

Postindustrial society – ***постіндустріальне суспільство*** = суспільство, в якому занятість громадян у сільському господарстві, а в значній мірі й у промисловості, зведена до мінімуму (за рахунок автоматизації та роботизації). У зв'язку з цим більшість працівників зосереджено у сфері послуг. При цьому найбільшу роль відіграє перетворення інформації. Перетворена інформація розглядається як товар, особлива нематеріальна цінність, важливість якої дорівнює (чи переважає) важливість матеріальних виробів. Звідси інша назва – ***інформаційне суспільство.***

Postinstructional planning – ***заключне планування*** = планування способу надання учням інформації щодо результатів навчання для оцінювання і контролю ними виконаного і запланованого.

Practice – ***практика, стаж*** = свідома й цілеспрямована людська діяльність; досвід, отриманий завдяки цій діяльності;

• **educational practice** – ***педагогічна практика*** = 1) педагогічна діяльність учителя; 2) виробнича практика студентів;

• **productive practice** – ***виробнича практика***

Pragmatism – ***прагматизм*** = теорія, що визнає практичні цінності за доказ правди.

Praise – ***похвала*** = вербальне чи інше схвалення і позитивне оцінювання вчителем вчинків, поведінки або діяльності учня для стимуляції його подальших зусиль.

Preinstructional planning –***передурочне планування*** = планування вчителем уроків (цілей, змісту, засобів тощо).

Preparatory instruction – ***пропедевтичний курс навчання*** = навчання початків якихось знань, вступ до якоїсь галузі знань.

Preprimary (pre-school) education – ***дошкільне виховання*** = сімейне й суспільне виховання дітей дошкільного віку. Залежно від початку шкільного навчання в різних країнах д.в. охоплює дітей від 3 до 6-7 років. Метою д.в. є всебічний розвиток дитини, виховання її в дусі дружби і товаришування, любові до праці, поваги до старших.

Presentation teaching model – ***пояснююче навчання*** = модель навчання з акцентуванням пояснень нової інформації.

Primary school – ***початкова школа*** = перший рівень шкіл для дітей віком від 5,6,7 років до 11-12 років.

Principle – ***принцип (засада, основа)*** = **1.** першопочаток; те, що лежить в основі певної теорії науки; причинно-наслідковий зв'язок між змінними, що встановлений у результаті численних досліджень; центральне поняття, керуюча ідея; **2.** внутрішнє переконання людини; основне правило поведінки; **3.** основна особливість у будові чого-небудь.

Printer – ***принтер*** = довільної природи пристрій (голковий, струминний чи лазерний), що перетворює електричні сигнали у літери, креслення чи малюнки на папері.

Priority area – ***привелійований район*** = географічний регіон, визначений до надання фінансування з окремих засобів на освітні цілі з погляду на несприятливі економічні та суспільні умови.

Prior knowledge – ***вступні знання*** = знання учня перед початком даного типу навчання.

Problem solving – ***розв'язування проблем*** = метод навчання шляхом удосконалення навичок розв'язування вправ і задач.

Procedural knowledge – ***операційні знання*** = знання про виконання разом з практичними вміннями і усвідомленням теоретичних підстав системного аналізу (пізнавальних стратегій).

Procedures – ***зразки чинності*** = сформовані вчителем власні системи дій і заходів для підтримування порядку і виконання поточних завдань на уроці.

Process – ***процес*** = перебіг чергових і пов'язаних між собою певних змін, які становлять стадії, фази, етапи розвитку чогось; еволюція, розвиток , перетворення чогось;

• **teaching process** – ***процес навчання (викладання),*** = частина дидактичного процесу як системи передачі знань (через вчителя учням) з одночасним розвитком вмінь до самоучіння та самоосвіти;

• **cognitive process** – ***пізнавальний процес*** = складний процес пізнання людиною оточуючого середовища через функціонування органів сприймання, нервової системи та розумової активності. Важливим елементом п. п. є діяльність людини, завдяки якій вона може краще пізнати властивості різноманітних об'єктів пізнання. Результатом пізнання являються поняття та правила, закономірності перебігу різноманітних процесів. П. п. учня має інший характер, оскільки учневі у великій мірі доступний доробок пізнавального процесу та в скороченому вигляді доводить до висновків, які є продуктом багатовікого досвіду людства;

• **learning process** – ***процес учіння*** = частина дидактичного процесу, яка спрямована на оволодіння знаннями та вміннями. У початкових стадіях п. у. в основному полягає на отриманні знань з допомогою вчителя, поступово зростає самостійність учня та формуються вміння самоучіння;

• **educational process** – ***процес виховання, виховний процес*** = комплексне поняття, яке означає цілісно визначену діяльність, виховні впливи та процеси самовиховання. Ця діяльність відповідає цілям та зразкам поведінки, визнаною у суспільстві системою цінностей. У цих процесах головну роль має свідома виховна діяльність батьків та вчителів, яка також повинна сприяти самовихованню.

Profession – ***професія*** = вміння виконання праці в даній галузі; фахове, постійне виконання якоїсь праці з метою заробку; фах, спеціальність; сфера заняття, що вимагає вищої освіти (саме так розглядається "професія" у США та все більшій кількості інших країн).

• **teaching profession** – ***учительська професія***.

Progress – ***прогрес, поступ*** = поступальний розвиток по висхідній лінії, перехід віж нижчого до вищого, досконалішого стану. Протилежне – *регрес*.

• **educational Progress** – ***освітній прогрес*** = зміни в організації освітньої системи, в методах праці вчителя та учнів, в удосконаленні змісту навчання та підвищення його результатів через уточнення цілей виховання та удосконалення засобів їх реалізації;

• **science Progress** – ***науковий прогрес*** = виражається в постійному удосконалені методів та дослідницьких процедур у сфері дослідницької діяльності. Зазвичай його

попереджає удосконалення понять через уточнення їх змісту та взаємозв'язків, установлення укладу понять, специфічно окреслених для конкретних дослідницьких галузей та цілості наукових дисциплін. Макрозміни в науці виражаються в зміні дослідницької парадигми, пов'язаної з філософським підгрунтям науки (наприклад, перехід від класичних лінійних підходів до нелінійно-синергетичних).

• **progress in education** – ***педагогічний прогрес*** = зміни в організації освітньої системи, в методах праці вчителя та учнів, в удосконаленні змісту навчання та підвищенні його результатів через уточнення цілей виховання та удосконалення засобів для їх досягнення.

Programme (eng.), program (USA) – ***програма*** = виклад певних положень проекту і плану майбутньої діяльності;

• **complex program** – ***блокова програма*** = програма, зміст якої поєднаний у блоки з однорідним текстом. Мета б.п. – полегшення оволодіння учнями цілості програми через засвоєння чергових блоків. Вона також становить основу для побудови навчальних модулів;

• **linear program** – ***лінійна програма*** = уклад змісту для можливості навчання "малими кроками", що виключає слабке засвоєння матеріалу;

• **curriculum** – ***програма навчання, навчальна програма*** = головний документ, який окреслює цілі, обсяг та уклад змісту навчання, методи реалізації предмету, передбачувані та необхідні результати навчання.

• **branched program** – ***розгалужена програма*** = уклад змісту, підготовлений для гетерогенних груп (з різним рівнем підготовки), що забезпечує можливість доповнення прогалин у знаннях учня через проведення для нього додаткових занять, з'ясування труднощів при засвоєнні матеріалу.

Promotion – ***переведення до наступного класу***.

Prompt – ***1. заохочувати, викликати (почуття, думки); 2. підсказка.***

Puberty (pubescence) – ***вік статевого дозрівання*** = період у розвитку людини, який становить перехід від дитинства до фізичного та психічного дозрівання; у дівчат охоплює роки 11-17, у хлопців – 13-18,; у цей період молодь може зустрічатися з серйозними конфліктами з оточенням, а також з фізіологічними проблемами.

Punishment – ***покарання*** = застосоване вчителем до учня покарання з метою виключити вияви незадовільної поведінки.

Q

Qualification – ***кваліфікація*** = **1.** новий узагальнюючий міжнародний термін для позначення довільного посвідчення, сертифіката, диплома чи грамоти, які засвідчують успішне виконання певної освітньої програми й дають право на продовження освіти **(*академічна кваліфікація*)** чи на виконання певної роботи/заняття **(*професійна кваліфікація)***. **2.** В Україні та за кордоном (Канада, США та інші країни) цей термін як сам, так і у поєднанні з іншими словами (типу "висока кваліфікація", "рівень фахової кваліфікації" тощо) й надалі використовуватиметься у звичному для нас розумінні позначення сукупності набутих знань і вмінь, абсолютно необхідних для виконання певної роботи, (замінюючи термін "*компетентність*").

Qualified teacher – ***кваліфікований вчитель*** = вчитель, який отримав необхідну підготовку, засвідчену кваліфікаційним документом.

Quality of education – ***якість освіти*** = нечітко визначене поняття (не існує узгодженого міжнародного означення), яке використовується для позначення суб'єктивного судження про навчальний процес і його результати (атестати, дипломи та ін.). Різні суспільні групи мають власні уявлення про якість освіти. Поширений спосіб оцінювання якості освіти – перевірка його відповідності до стандартів чи норм.

Quality (rating) scale – ***шкала якості*** = сукупність индикаторів шкільних досягнень учнів разом з визначенням їх застосування.

Question and answer period – ***час запитань і відповідей*** = спеціально відведений час, напр. під час конференції.

Questionary (questionnaire) – ***анкета*** = опитувальний аркуш із переліком питань для виконання економічних, соціологічних та інших обстежень; листок з обліку кадрів, який заповнюється при прийнятті на роботу.

Quorum – ***кворум*** = визначена правовим чином мінімальна кількість присутніх на зібранні для прийняття них правосильних рішень.

Quora – ***квота*** = частка, частина, визначена припустима норма (прийому студентів та ін.).

Quotation– ***цитата*** = точний (дослівний) уривок з якогось тексту чи іншого джерела інформації.

R

Rate – ***оцінка, клас, рівень*** = індивідуальний числовий показник у системі освіти; оцінка успіхів, досягнень, знань у даний момент окремої людини (у якійсь галузі, дисципліні), яка дозволяє визначати ступінь (рівень) цих досягнень або якість знань відносно інших осіб або групи осіб тощо.

Rating scale – ***шкала оцінок*** = визнана у вітчизняній освіті система кількісних показників, яка використовується для представлення результатів педагогічних вимірювань. У світі існують десятки шкал оцінок, але українська (1-12 балів) – унікальна. У Польщі – 1-6. Найбільш поширенні шкали 0-100, 0-10 і 1-5.

Rational-linear planning – ***лінійне планування*** = послідовне планування навчання (чи інших дій) за ланцюжком мета — структура — зміст — методи — контроль — результати // **Nonlinear planning** — ***нелінійне планування*** = планування спочатку найважливіших дій і подальшим формулюванням цілей на основі перших результатів (для їх належного розуміння).

Realisty – ***дійсність*** = то, що є дійсне, об’єктивно існує, що є наявне.

Re-education – ***перевиховання*** = діяльність, яка полягає на зміні вже сформованих мотивів, інтересів, поглядів, переконань і установок; інколи – це процес перебудови особистості в цілому.

Recall – ***згадування*** = процес видобування з пам'яті певної інформації, даних, фактів.

Reciprocal teaching – ***взаємне навчання*** = метод навчання читання в парах для удосконалення розуміння фактів.

Recognition of qualifications – ***визнання*** = як процес, так і результат офіційного дослідження вартості закордонної кваліфікації для певної мети її використання на території країни, де здійснене визнання. Спорідненим з *визнанням* терміном є ***нострифікація*** (підтвердження, визнання).

Records – ***документація*** = узагальнюючий термін для позначення всіх форм записів, звітів, протоколів та іншої документації.

Reflection – ***рефлексія*** = уважне і глибоке обмірковування.

Refresher courses for teachers-in-service – ***удосконалення вчителів*** = важлива складова системи позашкільної підготовки вчителів, яка полягає в: 1) наданні допомоги вчителям-початківцям у період професійної адаптації; 2) актуалізації педагогічних знань у період самостійної професійної роботи та з предмету викладання, ознайомлення з новими здобутками науки, допомога в розширенні або зміні спеціалізації; 3) організації різних форм індивідуальної або колективної самоосвіти вчителів; 4) наданні допомоги в самостійній дослідній праці.

Registration – ***реєстрація*** = облік, перевірка.

Regularity – ***систематичність*** = дидактичний принцип у педагогіці, який відноситься до змісту будь-якого навчання та до навчального процесу. С. змісту навчання полягає на плановому та логічно упорядкованому підборі й розміщенні навчального матеріалу в програмах та підручниках; вимагає дотримання двох умов: 1) розподілу матеріалу в структуру згідно окресленої цілості, їх елементів і зв'язків між ними; 2) ієрархічного представлення окремих розділів з відповідним виділенням найважливішого матеріалу. Засада с. у навчальному процесі вимагає дотримання: а) плановості та логічного порядку в опрацюванні навчального матеріалу з боку вчителя та учнів; б) ритмічності та скрупульозності у виконанні щоденних шкільних обов'язків.

Regulations – ***статут, правила*** = правила та розпорядження, які визначаюь спосіб діяльності в певній галузі, обов'язок членів якоїсь інституції, товариства і т.п.

Rehabilitation – ***реабілітація*** = в педагогіці це дії, що спрямовані на пристосування до суспільного життя тих осіб, які під впливом вроджених або набутих вад у розвитку втратили здоров'я та здібність до праці. Р. полягає на співпраці лікарів з психологами та педагогами; інколи також – з відповідними закладами праці.

Reinforcement – ***підкріплення*** = дії вчителя для підтримки позитивної поведінки учня та заохочення до їх повторення в майбутньому.

Relational koncept – ***відносне поняття*** = поняття з одного класу, які оцінюються не за їхніми рисами, а по відношенню до інших понять.

Reliability – ***надійність (вірогідність)*** = рівень застосовності результатів даного тесту до наступних подібних випадків.

Repertoire – ***репертуар*** = сукупність методів і засобів, якими володіє вчитель для виконання своїх функцій.

Report (account) – *sprawozdanie* – ***звіт*** = усне або письмове представлення результатів певної діяльності, особливий погляд або опис певних випадків; повідомлення.

Resource centre – ***інформаційний центр*** = місце накопичення навчально-дидактичних матеріалів різної природи для роботи студентів з ними.

Role – ***роль*** = сукупність правил і норм виконання певних дій.

Role system – ***рольова структура*** = термін вживають для описування ролей у даному середовищі чи організації.

Rule-example-rule technique – ***правило-приклад-правило*** = метод навчання з формулюванням загального правила (закону), підтвердженням його прикладами і повторного формулювання правила.

Rules of behavior – ***правила поведінки*** = твердження, що окреслюють правила належної поведінки у класі з переліком забороненого.

Rule – ***правило*** = основа, принцип, інструкція;

• **decision rule** – ***вирішальне правило.***

S

Sample – ***проба (зразок)*** = вибрана для експерименту група зі складу більшого об'єднання.

Scale – ***шкала*** = система чисел, якими вимірюють або оцінюють ту чи іншу величину; (**scaling** – ***шкалювання*** = визначення *масштабу,* одиниці виміру; метод моделювання реальних процесів за допомогою числових систем);

• **nominal scale** – ***номінальна шкала*** = найпростіша міра розрізнення предметів виміру під якимсь поглядом, але яка не дає змоги їх підпорядкування стосовно змінній цінності.

• **rating scale** – ***шкала оцінювання*** = сукупність оцінок, балів (у вигляді цифр, літер та ін.) та їх словесної характеристики для виміру шкільних досягнень учня з погляду на програмні вимоги та закладені цілі навчання. Шкільна оцінка є кінцевим результатом перевірки знань та вмінь учня, яка виражена ступенем згідно даної шкали оцінок. Крім того, в шкільній практиці існує окрема шкала оцінок за поведінку від невідповідної до зразкової;

• **measurement scale** – ***шкала вимірів*** = система знаків, які представляють результати якогось виміру. Ці знаки відповідають предметам, виміреним з погляду на окреслену змінну;

• **ratio scale** – ***відносна шкала*** = вимір, який не лише дає можливість порівняння предметів, але також й визначення відносин між ними. Напр., якщо предметом виміру є час читання даного тексту, то порівнюючи цей час, можемо стверджувати, у скількі разів швидше даний учень прочитає цей текст у порівнянні з іншим учнем;

• **test score scale** – ***шкала показників тесту*** = відображення результатів тесту;

• **normalized scale** – ***нормалізована шкала*** = шкала за чітко визначеними критеріями;

Scanner – ***сканер*** = пристрій для трансформації текстової або графічної інформації у цифрову, придатну для обробки комп'ютером.

Scientific education – ***наукове виховання.***

Scientific basis of teaching – ***науково обґрунтоване навчання*** = навчання з прийняттям рішень лише на основі науково доведених фактів.

Scholarization – ***сколяризація*** = охоплення загалу громадян навчанням на початковому, середньому або вищому рівні; норма с. означає відсоток громадян, охоплених даним ступунем школи або відсоток громадян даного року життя,

які навчаються у школах різних типів. Цей другий вимір найкраще підходить для міжнародних порівнянь.

School – ***школа*** = 1) освітньо-виховна інституція, яка займається навчанням та вихованням дітей, молоді та дорослих відносно до прийнятих у даному суспільстві цілей та завдань, а також освітньо-виховних концепцій та програм; 2) будинок або будинки, в яких розташовується така інституція; 3) напрямок у науці, мистецтві, літературі, вихованню, спорті тощо, представники якої поєднують спільні положення та методи;

• **all day school** – ***школа продовженого дня, школа з продовженим днем*** = модель школи, яка з'явилася в розвинених країнах, акцептована батьками,що працюють. Діти та молодь перебувають у школі до вечора. Для них організоване харчування, створенні умови для виконання домашніх завдань та відпочинку;

• **laboratory school** – ***базова школа*** = забезпечена ретельним підбором учительських кадрів школа, в якій студенти педагогічних навчальних закладів проходять педагогічну практику;

• **school for further education** – ***вечірня школа*** = школа для працюючої молоді та дорослих;

• **unified school** – ***цілісна (єдина) школа*** = демократична засада шкільного устрою, коли всі громадяни мають право та можливість закінчення школи та отримання повної середьої освіти, що відкриває можливість для вступу до вищого навчального закладу. Ц. ш. є однією із основ освіти в європейських країнах. Вона здійснюється таким чином, що основна (базова) школа, основана на одній програмі, дає всім доступ до диференційованої середньої школи, прохідної та доступної для всіх, (кому дозволяють на це їх здібності).

Протилежною засадою ц.ш. є існування в багатьох країнах дуалістичної шкільної системи, в якій поміж ексклюзивних шкіл (що організують навчання на високому рівні й випускники яких мають право на вступ до ВЗО), існують елементарні школи для всіх, одночасно з різними надбудовами (які закривають шлях до вищої освіти).

• **coeducational school** – ***змішана школа*** = школа, в якій спільно навчаються й виховуються хлопці та дівчата. (Зауважимо, що елітарні школи в основному існують окремо для дівчаток і для хлопців, наприклад в Англії, Австралії та інших країнах);

• **grammar school, general secondary school**– ***загальноосвітня школа*** = освітньо-виховний заклад, який дає можливість учням отримання загальної освіти без жодних професійних кваліфікацій, але становить фундамент професійної або вищої освіти. З.ш. традиційно включає дві ланки: початкову школу (елементарну, народну, базову) і середню школу, яка в багатьох країнах складається з 2-х ступенів. Період навчання в повній з.ш. триває 12-13 років, переважно починається з 6-річного віку;

• **pilot school** – ***передова школа*** = назва, яку отримують школи з високими результатами навчання та виховання завдяки застосуванню нових досягнень педагогічних наук та практичних інноваційних рішень;

• **public school** – ***публічна школа*** = державна школа, яка забезпечує загальний доступ та безплатне навчання, реалізує загальновизнані навчальні програми;

• **second-chance school** – ***школа другого шансу*** = навчальний заклад для дорослих, які не змогли вчасно завершити обов'язкову і середню освіту;

• **open school** – ***відкрита школа*** = популярний на заході тип школи, яка забезпечує учням свободу у виборі змісту, методів та організації навчання, а також вибір учителів;

• **private school** – ***приватна школа*** = недержавна школа, яка організована та фінансується через організації або особи. У ній переважно працюють висококваліфіковані вчителі, використовуються новітні дидактичні методи та засоби навчання, організуються додаткові привабливі курси (напр. іноземних мов, тенісу, кінної їзди та інш.). Забезпечується висока турбота про розумовий розвиток учнів;

• **special school** – ***спеціальна школа*** = школа, яка займається вихованням і навчанням осіб з відхиленнями від інтелектуальної, фізичної чи соціально-моральної норми; в деяких країнах також – для особливо здібних і талановитих осіб;

• **UNESCO associate school** – ***школа ЮНЕСКО*** = основна або середня школа, яка окрім звичайної програми, реалізує також додаткову навчальну порограму, яка має на меті виховати молодь у дусі розуміння інших народів та міжнародної співпраці. У цю програму входять такі теми як людина й біосфера, основи міжнародного співіснування, народи та їх культура, роль освіти у світі тощо;

• **secondary school** – ***середня школа*** = школа, яка в освітній системі займає місце між початковою (або базовою) та вищою школою. Середні школи бувають диференційовані на загальноосвітні та професійні, відповідно до здібностей учнів та суспільних потреб. Перший цикл навчання в с.ш. є цілісним, другий – диференційований на профілі. У багатьох країнах ці обидва цикли складають 2 ступеневу середню школу;

• **vocational school** – ***професійна школа (училище)*** = освітньо-виховна інституція, в якій одночасно можна отримати загальну та професійну освіту; навчання відбувається на базі основної та середньої освіти;

• **communal school** – ***коммунальна школа*** = збірна базова (основна) школа, яка приймає дітей не лише з власного шкільного району, але також дітей із сусідніх неповних шкіл.

School certificate – ***шкільне свідоцтво*** = посвідчення про виконання програми навчання відповідного рівня.

School culture (erthos, tone, community) — ***культура (етос, звичаї) школи*** = терміни описують спосіб сприйняття і розуміння суспільних та інших актів усіма учасниками шкільного життя (включаючи переконання, цінності, постави).

School dropout – ***шкільний відсів*** = вихід учнів із системи формального (офіційного) навчання без завершення відповідних програм та отримання правосильного документу (атестату).

School education – ***виховання в школі*** = частина виховання в період шкільного віку молоді, яка контролюється старшими. Існує також "паралельне (приховане) виховання", перебіг якого дорослі не можуть контролювати належним чином.

School effectiveness reserach – ***вивчення ефективності шкіл*** = дослідження, які здійснюються для виявлення причин вищої ефективності діяльності одних шкіл порівняно з іншими.

School improvement – ***удосконалення (покращення) школи*** = процес динамічного розвитку певної школи або групи шкіл через систематичну та самодіяльну діяльність педагогічного колективу, учнів та батьків. Метою цієї діяльності є таке покращення методів, організації та умов шкільної роботи, які забезпечують реалізацію освітніх

цілей. Ідея у.ш. особливо поширюється в країнах з високим рівнем освіти. В атмосфері наваторських починань по удосконаленню школи, творчого підходу до розв'язання істотних проблем у роботі цілої школи властиве місце займає процес підвищення кваліфікацій та творчих здібностей вчителів.

School orientation – ***шкільна орієнтація*** = загал виховних починань, метою яких є таке спрямування всебічним розвитком учня, яке сприятиме самостійному оптимальному рішенню учня щодо напряму подальшої своєї освіти та власного життя. З подовженням тривалості навчання загалу громадян зростає й можливість його впливу та збільшується роль ш.о. На нижчих ступенях середньої освіти ш.о. має загальний характер і полягає у сприянні загальному розвитку учнів. На вищому ступені вона диференціюється у зв'язку з вибором спеціалізації та напряму професійної підготовки.

School readinnes – ***шкільна готовність*** = досягнення дитиною відповідного ступеня розумового, емоційного, соціального та фізичного розвитку, який потрібний для участі дитини в шкільному житті та засвоєнні змісту навчальної програми 1-го класу. Ш. г. залежить від побутових умов дитини, освіти батьків, дошкільного виховання,здібностей дитини та її здоров'я.

School reform – ***шкільна реформа*** = зміни устрою, змісту та організації цілої системи шкільництва або її частини, які спричинені перетворенням суспільно-господарського життя країни та необхідністю пристосування до нього діяльності шкільництва; а також пов'язані з розвитком педагогічних наук.

Scholastic Aptitude Test (SAT) – заключний тест у США для вимірювання підготовленості до вищої освіти.

Schooling (instruction) – ***вишкіл, навчання, підготовка*** = вишкіл, школіння, формування простих практичних вмінь та навичок, які вимагають мінімальної теоретичної підготовки;

• **vocational teaching and instruction** – ***професійна підготовка та удосконалення.***

Science – ***наука, знання, природознавство.***

• **exact science** – ***точні науки*** з можливістю об'єктивної перевірки базових положень, фактів, спостережень тощо;

• **natural science** – ***природничі науки;***

• **pedagogical science** – ***педагогічні науки.***

Scope, range – ***сфера, коло, обсяг, діапазон.***

Score – ***виставлення пунктів при оцінюванні.***

Screen – ***відбір, прослуховування*** = психодіагностична процедура попереднього відбору досліджуваних по критерію належності до певної діагностованої групи.

Seatwork – ***індивідуальна праця*** = виконання завдання учнем без сторонньої допомоги, самостійно.

Secondary school (ang.), high school (USA) – **ліцей** = середня загальноосвітня школа у Франції, Польщі та деяких інших країнах. Навчання в ній здійснюється на базі 9-річної освіти та триває 3-4 роки.

• **general secondary school** – **загальноосвітній ліцей** = третій ступінь загальноосвітньої школи в деяких країнах, закінчення якого з отриманням свідоцтва (атестата) зрілості дає право вступу до вищих навчальних закладів.

Secondary school certificate – ***атестат зрілості*** = документ про середню освіту.

Secularization – ***секуляризація*** = прийняття шкільництва світською владою, інституційна незалежність школи від впливу церкви.

Secular education – ***світське виховання*** = засноване на положеннях науки та світської етики, не пов'язане ні ідейно, ні інстуціонально з жодною релігією. Ідеї с.в. відносяться до епохи Відродження. Згідно с. в. релігійна віра трактується як приватна справа громадян. С. в. припускає високу толерантність між віруючими та невіруючими.

• **secular school** – ***світська школа***.

Segregation – ***сегрегація*** = розподіл на групи, категорії через вибрані риси; класифікація (практично не вживається у позитивному сенсі).

Selection – ***селекція*** = відбір серед елементів; вибір;

• **pedagogic selection** – ***педагогічний відбір*** = педагогічна селекція, підбір шкільної молоді, відповідно до її успіхів, здібностей та інтересів, до відповідних типів шкіл або професій; на першому ступені школи це переважно відбір до спеціальних шкіл; наприкінці основної (базової) школи (в деяких країнах) с. має особливе значення, коли відбір учнів гімназій до загальноосвітніх ліцеїв (середніх шкіл II ступеня).

• **school selection** – ***шкільний відбір*** = див. "pedagogic selection".

• **occupational selection** – ***професійний відбір*** = відбір кандидатів до праці в окресленій професії або на певну посаду праці. П.в. здійснюється після перевірки професійних кваліфікацій, заповнення персональних анкет, проведення опитування та тестування. Тести мають виявити істотні для професії риси особистості, здібності, вміння, інтереси та інші важливі властивості. Перший п. в. відбувається при вступі до професійних шкіл.

Self – ***я*** = власне я, власна особа.

Self-assessment questions – ***питання для самоконтролю*** = питання і вправи для самконтролю при роботі над навчальним матеріалом.

Self-appraisal (self-evaluation, self-rating) – ***самооцінка*** = оцінення особою самої себе, своїх психічних та фізичних властивостей та можливостей; вияв оцінного ставлення людини до себе у співвідношенні їх з певним еталоном, зразком. Передумовою цьому є самознання. С. поглиблюється через життєвий досвід та судження інших людей.

Самооцінка відіграє істотну роль при виборі навчального закладу, професії.

Self-control (self-regulation) – ***самоконтроль, саморегуляція.***

Self-education – ***самоосвіта*** = система навчання згідно власних освітніх цілей з мінімальною участю інших осіб, самотужки. Самоосвіта, пов'язана з шкільним та позашкільним навчанням, стає формою неперервної освіти та впливає на постійне удосконалення особистості.

Self-government – ***самоконтроль*** = один з проявів усвідомленої регуляції людиною власної поведінки та діяльності з метою забезпечення відповідності їх результатів поставленим цілям, пред'явленим вимогам, нормам, правилам, зразкам. Важливу роль у процесах с. особистості відіграють її оцінка та самооцінка.

Self-management – ***самоуправління*** = спосіб підтримання порядку в класі через залучення учнів до вибору власних цілей і дотримання умов їх виконання.

Self-paced learning – ***навчання в індивідуальному темпі***;

Self-instruction – ***самоучіння***.

Self-realization – ***самореалізація*** = процес змін у розвитку, який полягає на внутрішньому удосконаленню особистості, (в протилежність до процесів деградації), прагнення до конструювання власної особистості через обрані зразки. С. грунтується на духовних та матеріальних цінностяз та проекті власної особистості. У праці самореалізація людини проявляється через професійне становлення, основою якого є почуття професійної гідності.

Semantics – ***семантика*** = 1) значення мовних одиниць та їх частин; 2) широкий розділ мовознавства.

Semester (term, half-year) – ***семестр*** = половина чи інша велика частина навчального року;

• **summer term** – ***літній семестр*** = перше навчальне півріччя;

• **winter term** – ***зимовий семестр*** = друге навчальне півріччя;

• **trimester** – ***триместр*** = тримісячний період, який становить третю частину академічного року (навчального року у вищій школі).

Senate – ***сенат вищої школи*** = колегіальна група представників університету (або іншого вищого навчального закладу) на чолі з ректором для управління справами даної інституції. Сенат складається із ректора, проректорів, деканів факультетів, представників з числа професорів, інших викладачів та студентів.

Sense – ***чуття*** = здібність організму до сприймання та аналізу подразників й адекватне на них реагування;

• **sense of touch** – ***чуття дотику;***

• **sense of hearing** – ***чуття слуху;***

• **sense of taste** – ***чуття смаку, смак;***

• **sense of smell** – ***чуття нюху.***

Sequence – ***секвенція*** = наступність, черговість, уклад чогось.

Sequencing – ***упорядкування*** = процес формування програми для полегшення її сприймання і виконання.

Sexual education – ***статеве виховання, сексуальне виховання*** = ознайомлення дітей і молоді з темою "відтворення". Недоліки наявних схем с.в. повязані з акцентуванням суто фізіологічних аспектів й ігноруванням важливості високих почуттів і емоцій (ніжності, кохання, вдячності та ін.), а також згадки про досягнення нейромолекулярної біології щодо природи емоційних станів і поведінки людини.

Short-term memory – ***короткотермінова пам'ять*** = оперативна пам'ять, коли інформація зберігається на обмежений інтервал часу і лише частково (як правило, у своїх емоційних аспектах) переходить у довготривалу.

Situation – ***ситуація*** = певні обставини, в яких хтось знаходиться; загальні умови, в яких щось діється або розвивається;

• **conflict situation** – ***конфліктна ситуація;***

• **problem situation** – ***проблемна ситуація;***

• **stress situation** – ***стресова ситуація;***

• **difficult situation** – ***складна (важка) ситуація;***

Skill – ***уміння*** = здатність (вроджена чи набута) до результативної діяльності.

• **skill level** – ***рівень умінь***;

Social-system perspective – ***системний підхід*** = спосіб вивчення і сприймання подій у класі, школі і поза ними як взаємопов'язаних і комплексних, залежних одне від одного.

Social education – ***соціальне виховання, суспільне виховання*** = підготовка молодих поколінь до ефективної участі в суспільному житті, виконання обов'язків громадянина і працівника. С.в. є частиною *соціумізації* як процесу рівноправного входження в соціум.

Social maturity – ***соціальна зрілість*** = окреслений рівень соціального розвитку, на якому людина проявляє готовність до оволодіння та самостійного виконання покладених на неї соціальних ролей.

Socialization – ***соціалізація*** = ***1.*** двосторонній процес, що включає в себе, з одного боку, засвоєння індивідом соціального досвіду шляхом входження в соціальне середовище, систему соціальних зв'язків; а з іншого – процес активного відтворення системи соціальних зв'язків індивідом через його активну діяльність, активне включення в соціальне середовище. Тобто людина не просто засвоює соціальний досвід, але й перетворює його у власні цінності, установки, орієнтації; **2.** загальні діяння зі сторони суспільства, зокрема сім'ї, школи та соціального середовища, спрямовані на перетворення індивіда в суспільну істоту, надання їй такої системи цінностей і досягнення такого розвитку особистості, яке сприяло б формуванню повноцінного члена суспільства; **3.** загальні зміни, що відбуваються в індивіда під впливом суспільних діянь і сприяють поступовому становленню повноцінного члена суспільства.

Social degradation – ***маргіналізація*** = процес утрати суспільного значення або впливу на перебіг подій; пересування з центральних позицій на периферійну. М. може набувати форму деградації або добровільної втечі. Напр. у ситуації безробіття маргіналізація може призвести до девіації (надмірного вживання алкоголю, наркотиків та ін.).

Social theraphy – ***соціотерапія*** = різноманітна інтенсивна діяльність, спрямована на модифікацію рис та поведінки окремих осіб, використання впливу груп та соціального середовища, інколи спеціально створених для даної мети. До соціотерапії відносяться різні форми групової терапії, в тому числі соціодрама.

Sociology – ***соціологія*** = наука про суспільство, про структуру та закони розвитку суспільства, про форми та прояви життя, а також співжиття соціальних груп;

• **educational sociology** – ***педагогічна соціологія, соціологія виховання***

Sociometry – ***соціометрія*** = розділ соціології, теорія, дослідницькі методи та засоби, які стосуються змін соціальної поведінки людей, в основному стосовно явищ у малих соціальних групах.

• **social psychology** – ***соціальна психологія*** = галузь психології, яка досліджує процеси в колективі, становище індивидів у групі, їх суспільна роль та вплив на цілісність групи.

Software – ***програми для комп'ютерів*** = програми різного призначення або "м'яка" частина комп'ютерних комплектів.

Specification – ***специфікація*** = детальний опис курсу чи програми.

Speech – *mowa* – ***мова;***

• **inner speech** – ***внутрішня мова*** = різновид мовної діяльності, що виступає в ролі механізму мовного мислення. М.в. існує у формі беззвучного, структурно згорнутого говоріння (мовлення про себе); виконує функцію планування в практичній і теоретичній діяльності людини;

• **visible speech** – ***зовнішня мова*** = мовлення, процес використання мови для спілкування. До з.м. належать усі різновиди усного і писемного мовлення.

Stages of teachers concerns – ***стадії у фаховому становленні вчителя*** = теорія, яка належить Фуллеру (F.Fuller) і пояснює стадії змін ставлення вчителя до своєї праці у процесі удосконалення ним своїх фахових компетентностей. На першій стадії він намагається утриматися, на другій – концентрується на викладанні, на третій – більшу увагу приділяє учням та їх розвитку.

Stages of teacher development – ***стадії (етапи) професійного розвитку вчителя*** = теорія поетапного розвитку вчителя, еволюції в межах однієї стадії і переходу до вищої.

Standard – ***стандарт*** = 1. норма, зразок; 2. еталон, модель, що приймаються за вихідні для співставлення з ними інших подібних об'єктів; 3. критерії досконалості, якості і вартості (рівнів освіти, закладів, курсів, посвідчень, знань і вмінь тощо); 4. вимоги (модель) для працівника, які викладені у відповідному документі державного зразка;

• **standard competency** – ***стандарт компетентності*** = це вимоги до працівника (модель працівника), які адекватно відображують його обов'язки на робочому місці;

• **standard deviation** – ***стандартне відхилення*** = параметр рівня відхилення оцінок від середньої;

Standardization – ***стандартизація*** = уніфікація, регламентація, приведена до єдиних норматив процедури та оцінки теста.

•**standardized test** – ***стандартизоване випробування.***

Status – ***статус*** = становище; 1. правове становище осіб або організацій, установ тощо; 2.с. соціальний – становище індивіда або груп у соціальній системі. С. визначається відповідно до специфічних для даної системи ознак (економічних, виробничих, етнічних тощо).

Stem – ***стовбур тесту*** = вираз, що формулює проблему чи питання в тестах з вибором.

Stereotype – ***стереотип*** = 1. синтезуюча діяльність внутрішньої зони головного мозку людини й вищих тварин, яка полягає в об'єднанні в єдину складну динамічну систему вторинних сигналів, що виробляються внаслідок неодноразового повторення певних подразників через сталі проміжки часу; 2. закріплена у свідомості людини система спрощених поглядів відносно різних справ, речей, соціальних груп та інституцій; 3. те, що часто повторюється, стало звичайним, загальноприйнятим і чого дотримуються, що наслідують у своїй діяльності.

Stratum – ***верства*** = сукупність певних предметів, які створюють цілісність;

• **social class** – ***соціальна верства*** = соціальна група, цілісна з погляду на умови середовища, форми життя, звичаїв, культурних зразків, традицій, освіти, характеру виконуваної праці тощо; стан, клас.

Structure – ***структура, побудова*** = поняття з різноманітними дефініціями, найчастіше як: 1) група динамічних чи сталих звязків між елементами даної цілості,

також між елементами і цілістю, необхідних для функціонування чи існування цієї цілісності; 2) група елементів і тих звязків між ними, які характерні для даної цілості (для даного укладу). При розгляді певного предмету – конкретного або абстрактного – одночасно враховуються елементи, які виконують окреслені функції відносно до інших елементів та цілісності, як і самі звязки (залежності) між елементами.

Structuralism – *strukturalizm* – ***структуралізм*** = напрямок у методології гуманітарних наук, коли дослідник робить наголос на

аналізі структури досліджуваних явищ (повторюваних структур предмету дослідження), а не на їх генезі чи функції.

Student accountability – ***почуття відповідальності учня*** = підвищення усвідомленої учнівської відповідальності під впливом учителя.

Student exchange – ***обмін студентами*** = навчання та стажування студентів у вищих школах інших країн згідно умов співпраці між інституціями, а також у межах міжнародних освітніх програм (напр. ECTS в рамах програми ERASMUS, детал. див. у ІІ частині словника).

Style – ***стиль*** = спосіб вираження, формульовання відповіді в мові або письмі; стала тенденція у виборі засобів мовної експресії, характерної для даного автора, напряму, епохи.

Subject – ***предмет*** = навчальний предмет у школі;

• **optional subject** – ***факультативний предмет*** = предмет за вибором, який учні вибирають для поглиблення своєї підготовки в певній галузі (та який вивчається в позаурочний час);

• **the humanities**– ***гуманітарні предмети*** = навчальні предмети про людину та суспільство, про такі витвори людської культури як мова, друкований текст, галузі мистецтва тощо. До г.п. відносяться: рідна мова, іноземні мови, література та інш.;

• **compulsory subject** – ***обов'язковий предмет*** = предмет, зазначений у навчальному плані і обов'язковий для вивчення учнями;

• **noncompulsory subject** – ***необов'язковий предмет*** = предмет за вибором учнів як додатковий;

• **theoretical subject** – ***теоретичний предмет*** = предмет, зміст якого спирається на конкретній науці та має на меті засвоєння учнями системи понять та фундаментальних законів даної науки;

• **vocational subject** – ***спеціальний (професійний) предмет*** = предмет теоретичного навчання***;***

Subsystem – ***підсистема*** = складова частина ширшої системи.

Success level – ***рівень відчуття успіху*** = рівень трудності завдання, який сприяє успішному виконанню цього завдання учнем.

Summative evaluation – ***підсумкове оцінювання*** = оцінювання після виконання всієї програми навчання.

Summary – ***зміст, виклад*** = стислий (усний або письмовий) поверховий зміст.

Sustaining expectation effect – ***ефект стереотипів*** = явище незмінності поглядів вчителя на учня в умовах, коли той істотно поліпшує чи погіршує свої результати.

System – ***система*** = (уклад, звязок, співставлення): 1) збір елементів та звязків між ними, які створюють певну цілісність статичного або динамічного характеру; 2) група

норм і способів діянь, які регулюють певну галузь життя, напр. податкова система; 3) упорядкована група поглядів, які повязають між собою відношення логічного підсумку (→теорія);

• **class-lesson system** – ***класно-урочна система навчання*** = організація навчання, яка полягає на поділі учнів на класи та реалізації централізованої навчальної програми. Програма кожного предмету, передбачена для даного класу, розподіляється на розділи, а ті – на теми, що вивчаються на окремих уроках;

• **educational system** – ***система освіти*** = загал пов'язаних між собою навчальних закладів та виховних інституцій, які забезпечують громадянам отримання загальної та професійної (більш точно – *первинної*) освіти, а також всебічного розвитку особистості;

• **school system** – ***шкільна система*** = сукупність шкіл разом з учителями, учнями, програмами, локальною базою, оснащенням та звязками між школами й шкільною адміністрацією, інституціями фінансування школи, іншими соціальними та культурними інституціями;

• **system of education** – ***система виховання*** = сукупність інституцій та взаємопов'язаних між собою осіб, які реалізують спільні цілі виховної діяльності. Функціонування в.с. полягає на реалізації планів виховної роботи над формуванням мотивів, почуттів, переконань, постав, рис характеру та способів поведінки підростаючого покоління, відповідно з цілями виховання та на отримання сподіваних результатів. Поняття в.с. відноситься до цілості інтегрованої діяльності школи та співпрацюючої з нею інституції, а також інших виховних закладів.

System approach – ***системний підхід*** = логічне і добре упорядкований метод вивчення, аналізу, вимірювання та ін. навчання чи іншого складного процесу.

T

Tact – ***такт*** = вміння поводження та стриманість, володіння почуттями, що запобігає непорозумінь та конфліктів із іншими особами; делікатність, почуття міри;

• **educational tact** – ***педагогічний такт*** = вміння вихователя відповідно поводитися з вихованцями. П.т. дає змогу запобігати конфліктам з вихованцями, що підвищує авторитет вихователя та збільшує його вплив на молодь.

Task (exercise, item) – ***задача, завдання*** = мета для досягнення, зумовлена окресленими потребами особи та суспільства, які ставить перед собою особа або їй ставлять інші; реалізація завдання має змінити існуючий стан речей: ситуацію особи, її саму, щось в середовищі, в якому вона діє тощо;

• **task analysis** – ***аналіз завдання*** = процес розкладання на складові елементи складного дидактичного (навчального чи виховного) завдання чи поділ на окремі вміння якогось складного вміння для послідовного виконання чи опанування цих складових частин.

Taxonomy – ***таксономія*** = вид класифікації, знаряддя виявлення зв'язків між об'єктами і поняттями.

Taxonomy of educational objectives – ***таксономія цілей навчання*** = система класифікації цілей навчання. Найбільш популярну т.ц.н. опрацював колектив

американських психологів під керівництвом B.S.Blooma. Вона охоплює три царини – пізнавальну, емоційну (чутливу, вольову) і практичну, в яких у свою чергу розрізняють багато окремих цілей.

Teacher enthusiasm – ***вчительський запал*** = елементи експресивної поведінки вчителя для досягнення вищої зацікавленості учнів на уроці.

Teaching model – ***модель навчання*** = термін за B.Joice означає загальний підхід до навчання як суму теоретичних підстав, чітку скерованість на формування учнівських компетентностей, добір методів і засобів.

Teaching objective – ***дидактична мета*** = навчальна мета, яку вчитель ставить до кожного уроку.

Teaching material – ***навчальний матеріал.***

Team teaching – ***групове (комбіноване) навчання*** = популярна в деяких західних країнах організаційна форма навчання, яка полягає на створенні кількаособової групи вчителів-спеціалістів певного предмету, які викладають у паралельних класах, і на такому поділі завдань, щоб кожен з них працював з усіма класами над тією частиною матеріалу, до якої найкраще підготовлений. Працю такої групи керує досвідчений учитель або вона може діяти як група рівноправних членів.

Учні розподіляються на різні (кількісно) групи. На лекційні заняття – в кількакласну об'єднану велику групу, на практичні заняття – в малі групи (для занять з математики, техніки, співу чи спорту). Учні переходять із групи в групу в залежності від потреб власної праці.

Technical education – ***технічне виховання*** = див. політехнічне виховання.

Technique – ***техніка*** = виконання чогось в окреслений спосіб; знання на тему практичного використання досягнень науки;

• **educational technique** – ***техніка навчання, форма навчання***;

• **learning technique** – ***техніка учіння*** = форма самостійного навчання.

Technology – ***технологія*** = націлене перетворення натуральних предметів у продукти, а також знання про цей процес;

• **educational technology** – ***дидактична (навчальна) технологія*** = 1. розуміється як застосування технічних та інформаційних засобів для організації та управління освітою (Technology of Education) або застосування сучасних технічних й інформаційних засобів у процесі навчання та учіння (Technology in Education); 2. розділ дидактики, що займається раціональною організацією навчального процесу через оптималізацію роботи вчителя та учнів, а також широке використання доступних дидактичних засобів.

Teleology – ***телеологія*** = філософський погляд, згідно якому цілість становить основу для з'ясування суті й перебігу явищ та процесів у природі.

Tempo –***темп*** = швидкість, з якою виконується якась справа, з якоюсь щось відбувається.

• **reading tempo** – ***темп читання***;

• **thinking tempo** – ***темп мислення***;

• **tuition tempo** – ***темп навчання***;

• **writing tempo** – ***темп писання***;

• **development tempo** – ***темп розвитку***;

• **learning rate** – ***темп учіння***.

Tenure – ***зарахування (до штату)*** = зарахування після пробного періоду вчителя на постійну роботу на певний термін, протягом якого він захищений від групового чи автоматичного звільнення з роботи.

Term – ***період*** = час тривання чогось; пора, фаза, стадія.

Terminology – ***термінологія*** = сукупність слів або сполучення слів, які вживаються з метою спеціального наукового значення; система термінів певної науки, галузі техніки, суспільного життя (технічна т., медична т., педагогічна т.) Т. часто є "мовою" певної науки, що використовується для точного визначення якого-небудь поняття чи явища, досліджуваного саме в даній галузі знань.

Test – ***тест (критерій, показник, проба)*** = стандартизоване, часто обмежене в часі випробовування; система контрольних завдань. Дозволяє відносно швидко визначити знання та вміння, риси характеру та інші сторони особистості;

• **achievement test** – ***тест досягнень*** = тип психодіагностичної методики, спрямованої на оцінку досягнутого рівня розвитку здібностей, навичок та знань. Т. д. вимірює вплив спеціальних програм навчання, професійної та іншої підготовки та ефективність навчання певному комплексу знань, формування різних спеціальних вмінь. Т. д. орієнтований на оцінку досягнень індивіда після завершення навчання;

• **attainment test** – ***дидактичний тест*** = перевірка та оцінка шкільних досягнень. Збір завдань із вибраного обсягу змісту навчання здійснюється таким чином, щоб за їх результатами можна було робити висновок про рівень оволодіння цього змісту (згідно навчальної програми);

• **creative test** – ***тест креативності*** = група психодіагностичних методик, призначених для вимірювання творчих здібностей особистості;

• **diagnostic test** – ***діагностичний тест*** = діагностична відповідність, ступінь достовірності, з якою результати тесту дають можливість оцінку стану шкільних досягнень учня або його особистості вцілому;

• **intelligence test** – ***тест на інтелектуальність*** = спосіб групового або індивідуального оцінювання здібностей особистості до навчання, розв'язання завдань та поведінки в нових ситуаціях. Результати тестування часто виражаються в числових коефіцієнтах.

• **power final test** – ***підсумковий тест*** = тест, що проводиться після завершення навчальної програми з метою визначення ступеня засвоєння пройденого матеріалу з певного предмету;

• **professional orientation test** – ***тест професійної орієнтації*** = комплект тестів загальних здібностей, складений відповідно до ряду критеріїв, які визначають рівень окремих вмінь. Отриманий таким чином профіль індивідуальних здібностей – вмінь конфронтований з профілем професійних вимог;

• **pedagogical test** – ***педагогічний тест*** = методика дослідження знань, умінь, навичок та інших рис учнів;

• **psychological test** – ***тест психологічний*** = система прийомів для випробування та оцінювання окремих психічних рис і властивостей людини. Застосовується як у наукових, так і практичних цілях;

• **statistical test** – ***статистичний тест*** = засіб встановлення того, чи є отримані результати наслідком випадкових обставин, чи стабільним і надійним показником.

• **test validity** – ***валідність тесту*** = адекватність тесту. Вона є важливим критерієм його доброякісності і характеризує точність вимірювання якості, що обстежується (а не чогось іншого), а також те, наскільки тест відображає ту дійсність, яку оцінюють.

Test anxiety – ***екзаменаційний переляк*** = результат надмірного переживання учня за свої результати, що веде до їх погіршення під час тестування.

Test of English as a Foreign Language (TOEFL) – ***тест TOEFL*** = тест з англійської мови для іноземців (стандарт вимог до тих, хто вступає до навчальних закладів США та інших англомовних країн).

Test SAT (Scholastic Aptitude Test) – ***тест SAT*** = частина екзамену при вступі до вищої школи як тест на визначення навчальних здібностей. Визначає основні розумові здібності та (разом з іншою інформацією про закінчення середньої школи) показує можливості учня до навчання у вищій школі.

Theory – ***теорія*** = система тверджень, означень і гіпотез, логічно і цілісно пов'язаних між собою з метою тлумачення явищ чи частин реальності;

• **theory of teaching and learning, didactics** – ***теорія навчання → дидактика***;

• **organization and management theory** – ***теорія організації і управління*** = наукова дисципліна, яка займається проблемами створення, а також функціонування й розвитку організації діяльності; до її головних завдань належать розробка загальних норм організаторської та організаційної діяльності;

• **cognition theory** – ***теорія пізнання*** = галузь філософії (гносеологія), вчення про сутність і закономірності пізнання. З погляду на головне джерело пізнання виникли такі філософські течії як раціоналазм, емпіризм, реізм. У проблемах пізнання кожен з філософських напрямів пропонує свої погляди;

• **theory of education** – ***теорія виховання*** = одна з основних педагогічних наук, яка займається проблемами цілей, змісту, методів та організації виховного процесу. Понятійна та епістомологічна сторона т.в. пов'язана із соціальною психологією та соціологією виховання, змістовна – переважно із етикою (моральне і соціальне виховання), естетикою (естетичне виховання) та біологією (фізичне виховання);

• **management theory** – ***теорія управління*** = наукова дисципліна, яка займається проблемами створення, функціонування та розвитку організації діяльності; до її головних завдань належать розробка загальних норм організаторської та організаційної діяльності, які пов'язані з керівництвом людьми та групами.

Thesaurus – ***тезаурус*** = багатомовний словник, який являє собою сукупність однозначно визначених понять з певної галузі, яка створює можливість швидкої класифікації та полегшує пошуки інформації. Т. становить інтегральний елемент кожної інформаційно-пошукової системи, тому його правильна розробка свідчить про якість інформаційних закладів.

• **European Education Thesaurus** – ***Європейський освітній тезаурус*** = багатомовний словник, створений завдяки співпраці між Радою Європи та Комісією Європейських Об'єднань (підрозділами Європейського Союзу). Версія 1991 р. включає освітні терміни – еквіваленти з 9 європейських мов, остання – з 18 мов. Україна не має своєї версії даного Тезаурусу.

Think - pair - share – ***подумай - обумов - вислови*** = використовувана вчителем техніка сповільнення викладу і посилення залучення учнів до ведення уроку.

Thinker – ***мислитель*** = людина, яка спроможна пізнавати та розуміти дійсність, що реалізується прагненням у мислительній праці; мудрець, філософ (за останніми здобутками нейрофізіології – стадія мудрості настає після останньої перебудови людського мозку в інтервалі 42-45 років).

Thinking – ***мислення*** = від "мислити": спосіб мислення. Вміння, здібність мислення.

• **abstract thinking** – ***абстрактне мислення*** = мислення з допомогою абстрактних понять, без опори на безпсередні властивості й риси предметів;

• **discursive thinking** – ***дискурсивне мислення*** = висновок, оснований на переході від однієї ланки до іншої; логічне мислення, складене з ряду логічно пов'язаних між собою ланок, основане на логічній аргументації, повному з'ясуванню та обгрунтуванню;

• **divergent thinking** – ***дивергентне мислення*** = різновид мислення, яке функціонує в тих проблемних ситуаціях, у яких кількість можливих розв'язань не є обмеженою. Такі ситуації характерні для художньої та технічної творчості. У школі виявляє себе переважно в навчанні мови, літератури, образотворчого мистецтва, музики, технічних та професійних предметів;

• **convergent thinking** – ***конвергентне мислення*** = різновид мислення, яке з'являється в проблемних ситуаціях з одним можливим розв'язком. К.м. використовується в наукових дослідженнях, де розв'язання проблеми є рівнозначне з викриттям саме такого, а не іншого наукового права або правила. У школі широко використовується в природничих предметах.

• **logical thinking** – ***логічне мислення*** = мислення, яке характекризується використанням понять, логічних конструкцій. У структурі л. м.формуються різні види узагальнень;

• **creative thinking** – ***творче мислення*** = один з видів мислення, яке характеризується створенням суб'єктивно нового продукту та новоутвореннями в самій пізнавальній діяльності по його створенню. Ці новоутворення стосуються мотивації, цілей, оцінок, смислів.

Thinking matrix – ***метапізнавальна таблиця*** = допоміжний засіб полегшення учням сприймання змісту питань і розвитку інтелектуальних можливостей.

Third World Countries – ***країни третього світу*** = назва, прийнята в ООН в 1955 р. Стосується держав із слабо економічно розвинених регіонів. (Останнім часом більш уживаним є: ***Developing countries*** – ***країни, що розвиваються***). Сюди входять країни Африки, Латинської Америки та Азії.

Tie – ***зв'язок*** = те, що поєднує людей між собою; союз, спільнота;

• **family tie** – ***сімейний зв'язок***;

• **neighbour's tie** – ***сусідський зв'язок***;

• **social tie** – ***суспільний (соціальний) зв'язок***.

Time needed – ***необхідний час*** = необхідний для виконання навчального завдання конкретному учню час (залежить від здібностей учня).

Timetabling techniques – ***синхронізаційна таблиця*** = засіб класифікації й упорядкування зв'язків між різними частинами курсу.

Title – ***заголовок, звання*** = напис, заголовок книги, літературного, наукового або іншого твору;

• **academic title** – ***академічний ступінь*** = ступінь бакалавра, магістра;

• **scientific title** – ***вчене звання*** = звання доцента та професора.

Tolerance – ***толерантність*** = позиція або поведінка, що полягає на визнанні прав інших людей, відмінних до власних переконань, постав та поведінки; т. розумова означає повагу до чужих поглядів; т. моральна – стосується поведінки та стилю життя.

Trade – ***ремесло, торгівля, промисловість, професія;***

• **trade union** – ***професійний союз;***

• **trade mark** – ***виробничий знак*** = знак виробника, який засвідчує право на виробництво даного товару (або авторське право).

Trainer – ***інструктор*** = особа, яка інструктує інших, навчає певних правил, надає вказівок, пояснень тощо.

Training – ***тренінг, підготовка***.

Transcendentalism – ***трансценденталізм*** = погляд, який приймає існування дійсності незалежно від людського пізнання.

Transcript – ***додаток до диплома*** = "розшифрування" як список (перелік) усіх виконаних і підтверджених студентом кредитів, предметів з датами та оцінками (розширений аналог наших додатків до дипломів).

Transfer of learning – – **трансфер навчання** = процес застосування в новій ситуації знань і вмінь, які були отримані для використання в іншій.

Transformation – ***трансформація*** = процес зміни; перетворення.

Transition – ***методична зміна*** = стадії переходу вчителя під час уроку від одного виду діяльності до іншого.

Transmission – ***трансмісія*** = пересилання, передача на відстань звуків, образів, сигналів за посередництвом електромагнітних хвиль чи іншими засобами.

Travel channel – ***освітній туристичний телевізійний канал***, який 12 годин на добу транслює програми на теми популяризації туристики та культури різних країн. Програма охоплює три континенти. Власником станції є *Landmark Communications* – мультимедіальна група із США.

Іншими популярними освітніми телеканалами є: **Discovery (Sci Trek, Civilisation, Animal Planet, etc.), National Geographic.**

Truancy – ***прогул*** = пропуск занять без поважних причин.

Tutor – ***1.приватний учитель, репетитор; 2. тьютор*** (особа, яка керує, консультує та допомагає в навчанні студентів).

Tutorial system – ***тьюторна система*** = педагогічна система, яка орієнтована на допомогу учневі (студентові) приймати відповідальність за власне навчання.

U

Unit – ***методична одиниця (фрагмент)*** = інтегрований проект навчання, який охоплює певну кількість днів і уроків та скерований на один комплекс цілей.

Universal education – ***всезагальна освіта*** = основа демократизації освіти, яка полягає на забезпеченні всім громадянам доступу до освіти (принаймні на рівні основної школи), законодавчим впровадженням шкільного обов'язку й безоплатності навчання, з побудовою мережі шкіл та підготовкою педагогічних кадрів.

University – ***університет*** = вища школа, яка охоплює різноманітні нетехнічні (у деяких країнах і технічні) факультети, готує висококваліфіковані наукові кадри та спеціалістів окреслених дисциплін. До перших у. належать: Паризький (Сорбона) – 1200 р., Оксфордський – 1214, Падевський – 1222 р., Болонський і Неаполітанський – 1224 та інші;

• **open university** – ***відкритий університет*** = вищий заклад освіти (вперше виник у Великий Британії в 1969 р.), який призначений для тих осіб, які не змогли вступити до вищих шкіл звичайним способом та дає можливість отримати вищу освіту опосередкованим шляхом – через кореспонденційне чи дистанційне навчання (Див. Correspondence education).

Від абітурієнтів не вимагається жодних формальних кваліфікацій та вступних екзаменів. Вибір напряму спеціалізації відбувається після першого навчального року та здачі заліків з декількох навчальних дисциплін. У процесі навчання широко використовуються специфічні дидактичні технології, а також радіо, телебачення та мережа Інтернет.

Англійський O.U. провадить три типи заочних студій: 1. дипломні (**undergraduate**) – з наданням ступенів *bachelor of arts* або *bachelor of science* (BA або BSc), *master of arts science* (Ma, MSc); 2. піспядипломні (**postgraduate**) – для отримання наукових ступенів *bachelor of philosophy, master of philosophy і philosophia doctor*; 3. недипломні (**self-contained associate student courses**) – з метою професійного удосконалення. Дана вища школа має 6 факультетів: суспільні науки, гуманітарний, природничий, математичний, технологічний та педагогічний. У цілому підготовка здійснюється за 50 профілями, де навчаються сотні тисяч осіб.

Подібні в.у. виникли також ву західний країнах та країнах, що розвиваються. У цілому це є незалежні вищі школи (хоча фінансуються державою),

• **university of the third age** – ***університет третього віку*** = освітній заклад типу відкритого університету для осіб позапродукційного віку; програми охоплюють цикли лекцій, семінарів та практичних занять з різних галузей знань, мовні лекторії, заняття зі сфери оздоровчої освіти тощо. Вперше такі університети повстали в Канаді та Франції. Існує Міжнародне Товариство університетів третього віку (1976); з 90-х років воно має своїх представників в ООН та ЮНЕСКО. Через кожні два роки організовує світові конгреси.

Адрес інтернет: www.umedia.univ-nantes. fr/PAGES /univperm/aiuta

Upper secondary – *szkolnictwo średnie 2 stopnia* – ***середня школа 2 ступеня*** = школа, яка займає проміжне місце між основною школою (або середньою школою 1 ступеня) та вищою школою й готує молодь, а частково і дорослих, до навчання у вищих навчальних закладах, а також – до професійної праці. С.ш. 2 ступеня

V

Vacation (holidays) – ***шкільні канікули*** = перерва в шкільних заняттях під час навчального року, призначена для відпочинку учнів.

Validity – ***валідність, відповідність*** = комплексна характеристика методики (тесту), яка включає відомості про галузь досліджуваних явищ та репрезентативності

діяагностичної процедури по відношенню до них; рівень відповідності вимірів даного тесту до того, що планувалося визначити його застосуванням.

• **validity coefficient** – ***коефіцієнт валідності*** = статистичний показник емпіричної валідності тесту;

• **criterion validity** – ***критеріальна валідність*** = комплекс характеристик, який включає поточну та прогностичну валідність методики та відображає відповідність діагнозу й прогнозу визначеному колу критеріїв змінної здібності. У якості к. в. виступають незалежні від результатів тесту якості, такі, як ступінь розвитку здібностей, вираженість певної властивості особистості, рівень досягнень у якійсь діяльності та ін.;

• **predictive validity** – ***прогностична валідність*** = інформація про методику (тест), яка характеризує ступінь точності та обгунтованості суджень стосовно діагностованого явища за його результатом згодом після виміру.

У стандартних вимогах до педагогічних та психологічних тестів розрізняються прогностична і поточна валідність, У залежності від часового зв'язку між критерієм та тестом. Обидва ці види належать до критеріальної валідності тесту;

• **construct validity** – ***конструктна валідність*** = один із основних типів валідності, що відображає ступінь репрезентації досліджуваного певного конструкта в результатах тесту. К. в. визначає галузь теоретичної структури конкретних явищ, які вимірюються за допомогою тесту;

• **content validity** – ***валідність змісту*** = один з основних типів валідності методики, що характеризує ступінь репрезентативноті змісту завдань тесту вимірюваної галузі певних властивостей.

Variable – ***змінна*** = характеристика чи властивість осіб чи явищ, щоможе змінюватися залежно від умов і впливів.

Verbal signpoints – ***маркери*** = вербальні чи інші позначки вчителя, які він застосовує для попередження учнів про особливу важливість подальшої інформації чи для привернення їхньої уваги; письмове приладдя з товстим стержнем, просякнутим спеціальною фарбою, за допомогою якого виділяють у тексті потрібні місця, малюють плакати тощо.

Verification – ***верифікація*** = перевірка істинності, встановлення вірогідності; емпіричне підтердження висунутої гіпотези або теорії.

Протилежністю верифікації є фальсифікація (відхилення гіпотези, підтвердження фактів, протилежних даній концепції на підставі результатів досліджень).

Vitrual reality – ***віртуальна дійсність*** = термін означає сворення фіктивного образу дійсності за допомогою комп'ютерної графіки. Широко використовується в освіті, проектуванні, розвагах (напр. комп'ютерних іграх). Піонером в.д. є I.Sutherland, який в 1965 р. сконструював спеціальну каску HMD (Head-Mounted Display) з вмонтованими двома телеекранами для огляду просторових образів.

Vocabulary (dictionary) – ***словник*** = збір виразів, укладених та опрацьованих певним чином, зазвичай в алфавітному порядку та, переважно, з поясненями їх значення та ілюстрованими практичними прикладами;

• **passive vocabulary** – ***пасивний словник***= сукупність слів, які людина більш або менш точно розуміє, але не використовує самостійно в мові. П. с. ширший активного словника;

• **active vocabulary** – ***активний словник*** = сукупність слів, якими користується людина при побудові висловлювань.

• **child vocabulary** – ***словник дитини;***

• **dictionary of educational terms** – ***педагогічний словник.***

Vocational adjustment – ***професійна адаптація*** = процес або результат процесу пристосування працівника в початковий період його праці до вимог професійних компетенцій та закладу праці. Цій адаптації сприяє попередня добра підготовка до виконання даних професійних функцій, а разом із тим – інтелект, самостійність, відповідальність та допомога з боку керівництва та колег по роботі.

Vocational guidance (professional guidance) – ***професійна консультація (попередня професійна консультація)***

Vocational training – ***професійне вдосконалення*** = підвищення кваліфікації працюючих через посередництво різних форм навчання та самоучіння, необхідних у продукційному віці з того погляду, що професійна школа (училище) надає лише лише основну базову професійну підготовку, а також того, що вимоги професійної праці постійно змінюються.

Voluntarism – ***волюнтаризм*** = 1. ідеалістична філософія, яка вважає волю першоосновою і творцем дійсності; 2. визнання ідеалістично витлумаченої волі основним фактором у психічному житті людини, протиставлення волі розумові; 3. соціально-політична практика, що, нехтуючи об'єктивними законами історичного процесу, керується суб'єктивними бажаннями й довільними рішеннями осіб, які її здійснюють.

Volunteer – ***волюнтарист*** = людина, яка певний період безплатно знаходиться на підприємстві, закладі праці або інституції з метою виконання праці (та формування погляду на дану працю), а також для удосконалення професійної підготовки. В. (бажаючих) використовують для небезпечних робіт, напр. у випадку катастрофи, пожару, повені. В. часто допомагають людям з певними психофізичними вадами, бездомним та іншим, що потребують допомоги.

W

Wait time – ***час очікування*** = інтервал часу, який вчитель витрачає на чекання відповіді учня або на формулювання власної відповіді.

Way of life, lifestyle – ***спосіб, стиль життя*** = форми щоденної поведінки особи або спільноти, які є специфічними для їх соціального положення, а одночасно можливість їх відрізнення від інших осіб та спільнот.

Which and why questions – ***питання "що і чому"*** = питання, які розпочинають дискусію.

Withitness – ***чутливість*** = здібність вчителя негайно і точно розпізнавати деструктивну поведінку учня.

Word – ***слово*** = мовний знак, який називає поодинокий матеріальний предмет або клас однорідних матеріальних предметів, психічний зміст, діяльність, стани, риси, що виражають зв’язок між елементами дійсності або значеннєвий (смисловий) матеріальний модифікований зміст інших виразів.

X

Xerography – ***ксерографія*** = 1.спосіб фотографічного відтворювання зображення, заснований на перетворенні променевої енергії на електричну.

Y

Year of study – ***навчальний (академічний) рік.***

Y*uppie* – ***яппі*** = учасник соціальної категорії, у склад якої входять молоді люди, добре матеріально забезпечені професіонали, мешканці великих міст. Для них характерним є прагнення до професійної досконалості та вишого суспільного становиша. Формування особистості в них підпорядковано досягненню успіхів, навіть коштом внутрішніх цінностей; вони розвивають лише ті риси, які схвалюються в їх соціальному оточенні. Назва "yuppie*"* утворена від початкових літер слів: *young urban professionals.* Розвиток інформаційних засобів буде сприяти новому поділу суспільства: **brain lords** (техноміліардери, керівники держав), **cyber yuppies** (працівники з апарату управління та творці – науковці, актори, письменники та ін.), **cyber serfs** (середні верстви – користувачі комп'ютерів), **lost people** (відчужені від знань).

ЧАСТИНА ДРУГА

A

Абстрактне мистецтво – **abstract art**
Автономія – **autonomy**
•***автономія вищих шкіл*** – **academic self-government**
•***автономія суспільства*** – **autonomy of society**
Авторитет, повага – **authority**
Автобіографія **– curriculum vitae (CV)**
Автономія вищих шкіл **– academic self-government**
Агресивна поведінка – **aggressive behavior**
Адаптація – **adaptation (adjustment)**
• ***адаптація до середовища*** **–adjustment to environment**
•***адаптаційні труднощі*** – **adaptation difficulties**
Академічна (учбова, навчальна) кваліфікація – **academic qualification**
Академічний ступінь – **academic title**
Акомодація – **accommodation**
Акредитація, акредитування – **accreditation**
Активізація – **activisation**
•***активізація учнів*** **– activisation of pupils**
Аккультурація – **acculturation**

Аксіологія – **axiology**
Альтернативне навчання – **cooperative education (USA)**
Алгоритмізація – **algorithmisation**
„*алфавітизація*” – **alphabetization**
Альтернативна школа – **alternative school**
Альтруїзм – **altruism**
Аматор – **amateur, fancier**
Амбіція – **ambition**
Американізація — **americanization**
Андрагогіка **– andragogy**
Анкета – **questionary (questionnaire)**
Антологія – **anthology**
Антропологія – **anthropology**
Антиципація – **anticipation**
Апатія – **apathy**
Асоціальна поведінка – **antisocial behavior**
Атестат – **school certificate**
•***атестат зрілості*** – **secondary school certificate**
Атмосфера приязні – **friendly atmosphere**
Аудіовізуальний навчальний посібник **– audiovisual aid**
Афект – **affect**
Афіліяція – **affiliation**
•***афіліяційна мотивація*** **– affiliation motivation**

Б

Багаторівневе навчання – **multilevel instruction**
Багатостороннє навчання – **manysided instruction**
База даних – **data base**
База знань – **knowledge base**
Бакалавреат – **baccalaureat**
Бакалавр – **bachelor**
Банк завдань – **item bank**
Байт – **byte**
Біт – **binarius**
Бінарна система **– binary system**
Бюджет – **budget**
Безплатне навчання – **free tuition**

В

Валідність, відповідність – **validity**
• ***коефіцієнт валідності*** – **validity coefficient**
• ***критеріальна валідність*** – **criterion validity**

• ***прогностична валідність*** – **predictive validity**
• ***конструктна валідність*** – **construct validity**
• ***валідність змісту*** – **content validity**
Ведення щоденника – **journaling**
Верства – **stratum**
• ***соціальна верства*** – **social class**
Верифікація – **verification**
Взаємозалежність – **interdependence**
Взаємодопомога – **mutual aid**
Взаємне навчання – **reciprocal teaching**
Вибір – **option**
• ***вибіркове завдання*** – **objective item**
Вивчення ефективності шкіл – **school effectiveness reserach**
Вигляд з пташиного польоту – **high-angle shot (H.A.S.)**
Виділений час – **allocated time**
Визнання – **recognition of qualifications**
Виконавський рівень – **performance**
Використаний навчальний час – **academic learning time**
Викладач іноземних мов у вищій школі – **lektor**
Вимірювання – **measurement**
Випускник – **graduate** –
Виробничий знак – **trade mark** –
Високоорганізоване мислення – **high-order thinking**
Виховна допомога – **educational aid**
Виховуюче суспільство – **educational society**
Вихователь – **educator, preceptor**
Виховання для вільного часу – **education to leisure**
Виховання національне – **national education**
Вишкіл з допомогою комп'ютера – **computer-aided instruction (training)**
Вища школа, вищий заклад освіти – **higher school (higher education institution)**
Вища освіта – **higher education**
Відмова – **cancellation**
Відповідальність (вчителя) **—** **accountability**
Відкриття – **discovery**
Вільне виховання – **free education**
Вік – **age**
• ***вік дошкільний*** – **pre-school age**
•***вік інтелігенції (інтелекту)*** – **mental age**
• ***вік немовляти*** – **infancy**
• ***продуктивний вік*** – **working age**
• ***вік статевого дозрівання*** – **puberty (pubescence)**
• ***вік учня*** – **pupil's age**
• ***шкільний вік*** – **school age**
• ***хронологічний вік*** – **chronological age**

Відбір, прослуховування – **screen**
•***педагогічний відбір*** – **pedagogic selection**
• ***шкільний відбір***– **school selection**
• ***професійний відбір*** – **occupational selection**
Відкрите завдання – **free-response item, supply-item**
Віртуальна дійсність **– vitrual reality**
Внутрішня мотивація – **intrinsic motivation**
Волюнтаризм – **voluntarism**
Волюнтарист – **volunteer**
Впровадження – **implementation**
Вплив – **influence**
• ***вплив оточуючого середовища*** – **environmental influence**
• ***виховний вплив*** – **educational influence**
Всеохоплююча освіта – **universal education**
Встановлення компетентності – **assigning competence**
Вступні знання – **prior knowledge**
Втома, втомленість – **fatigue**
Вчительський запал – **teacher enthusiasm**

Г

Гармонійний розвиток – **harmonious development**
Гімназія – **gymnasium**
Глобалізація – **globalisation**
• ***глобальне виховання*** – **global education**
• ***глобальне селище*** – **global village**
Глосарій – **glossary**
Гнучкість мислення – **flexibility of thinking**
"Гойдалка" – **flip-flop**
Гомеостаз – **homeostasis**
Грант – **grant**
Граф програми – **concept map**
Графічне представлення – **graphic organizers**
Громадянство – **citizenship**
• ***громадянство європейське*** **–** **european citizenship**
Громадянське виховання (освіта) – **civic training (education)**
Громадська школа – **community school**

Д

Дайджест – **digest**
Двомовність – **bilingualism**
Девіантна поведінка — **deviation behavior**
Деканат – **dean's office**

Демографія – **demography**
Депривація – **deprivation**
Дефініція **– definition**
Децентралізація **– decentralization**
Дидактика – **didactics**
• ***дидактика вищої школи*** – **higher education didactics**
• ***дидактика професійної освіти*** – **vocational school didactics**
Дидактичні засоби – **didactic devices**
Дидактична мета – **teaching objective**
Дидактичні цілі – **instructional objectives**
Дитяче селище – **children's village**
Дистрактор – **distractor**
Дивергенція – **divergence**
Диверсифікація – **diversification**
Диз'юнктивне поняття – **disjunctive concept**
Диск – **disk**
Директор школи – **headmaster**
Директор школи (директорка) – **headmistress**
Дискурс – **discourse**
• ***дискурсивне мислення*** – **discursive thinking**
Дискусія – **discussion**
Дискрафія – **dysgraphia**
Дислексія – **dyslexia**
Дистинктивна риса – **critical attribute**
Дистанційне навчання – **distance educaion (learning and teaching)**
Дисертація – **dissertation**
Дитяча творчість – **child creativity**
Дифузія інновації – **innovation diffusion**
Диференціація – **differentiation**
• ***диференційоване навчання*** – **differentiated teaching (differential instruction)**
• ***зовнішня диференціація*** – **external diversification**
Диференційне оцінювання – **norm-referenced grading**
Диференційний тест – **norm-referenced test**
Діагностичний тест – **diagnostic test**
Діаспора – ***diaspora***
Дійсність – **reality**
Діяльність – **activity**
Додаток до диплома – **transcript**
Доктрина – **doctrine**
«***Дооцінювання» помилок*** – **dignifying errors**
Доповнююча програма – **bridging program**
Допомога – **aid (assistance, help)**
•***допомога розвитку*** – **developmental aid**
Дорослий **– adult**

Досвід – **experiene**
Дослідження шкільних досягнень – **evaluation of educational system**
Дослідження причинно-порівняльні – **casual-comparative research**
Дослідження описові (дескриптивні) – **descriptive research**
Доступ – **access**
• ***доступність*** – **acessibility**
• ***доступ до освіти*** – **access to education**
Досягнення – **achievement**
Доцент – **assistent professor**
Документ – **credential**
Документація – **records**
Домашня освіта – **home schooling**
Домашнє завдання – **homework**
Дошкільне виховання – **preprimary (pre-school) education**
Думка – **opinion**
• ***громадська думка*** – **public opinion**
суспільна думка – social opinion
Драйвер – **driver**

E

Евристика – **heuristics**
Евтифроніка – **eutyfronics**
Едукація (виховання, навчання, освіта) – **education**
• ***едукація для європейської інтеграції*** – **education for Europe integration**
Еквівалентність – **equivalence**
Екзаменатор
Екзаменаційний переляк – **test anxiety**
Екологія – **ecology**
• ***екологія людини*** – **human ecology**
Економіка освіти – **educational economy**
Експеримент – **experiment**
Експериментальна група – **experimental group**
Екстерн – **extern**
Емоціональний колорит – **feeling tone**
Емпатія – **empathy**
Енциклопедизм дидактичний – **encyclopaedism**
Епідіаскоп – **epidiascope, projector**
Епістемологія – **epistemology**
Ергономіка – **ergonomics**
• ***педагогічна ергономіка*** – **educational ergonomics**
Естетичне виховання **– aesthetic education**
Етіологія – **etiology**
Етнографія – **ethnography**

Етнологія – **ethnology**
Етологія – **ethology**
Етос – **ethos**
• ***педагогічний етос*** – **teacher's ethos**
Ефект стереотипів – **sustaining expectation effect**

Є

Європейський вимір – **european dimension**
Європейське громадянство – **european citizenship**

Ж

Життя, існування – **life**
Житлові умови – **housing conditions**

З

Завдання (позиція; відомість) – **item**
Завдання на коротку відповідь – **short-answer item**
• ***завдання на співставлення*** – **matching item**
• ***завдання типу твору*** **– essay-type item**
• ***завдання тестове*** –**test item**
• ***завдання "правильно-помилково"*** – **true-false item**
• ***завдання багатоманітного вибору*** – **multiple choice item**
Загальна мета – **aim**
Загальна середня освіта – **general secondary education**
Загальна освіта (підготовка) – **general education**
Загальноосвітній курс – **general-education course**
Загальноосвітній ліцей – **general secondary school**
Загальна педагогіка (загальна освіта) – **general education**
Загроза, небезпека – **menace, threat**
Задача, завдання– **task (exercise, item)**
• ***аналіз завдання*** –**task analysis**
Залежна змінна – **pendent variable**
Зайнятий час – **engaged time (time of task)**
Закон, положення – **act, law**
Заключне планування – **postinstructional planning**
Заохочувати **–** **prompt**
Запам'ятовування – **memorization**
Запланований час – **planned time**
Засвоєння знань – **knowledge acquisition**
Застосування (звернення) – **application**
Звання ,заголовок, – **title**

• *академічне звання* – **academic title**
• *вчене звання* – **scientific title**
Звіт – **report (account)**
Зворотня інформація – **feedback**
Зв'язка – **explaining link**
Зв'язок – **tie**
• *сімейний зв'язок* – **family tie**
• *сусідський зв'язок* – **neighbour's tie**
• *суспільний (соціальний) зв'язок* – **social tie**
Згадування – **recall**
Змінна – **variable**
Зміст, виклад – **summary**
Зміст, значення – **meaning**
Зміст навчання – **course content**
Знання, відомості – **knowledge**
Зразки чинності – **procedures**
Зумовленість – **conditioning**
Імідж – **image**
Імпровізація – **ad-lib improvisation**
Індивідуальна адаптація – **individual adaptation**
Індивідуалізація навчання – **individualization of education**
Індивідуальна праця – **seatwork**
Індоктринація– **indoctrination**
Індукційні міркування – **inductive reasoning**
Інаугурація (інавгурація) – **inauguration, opening meeting**
Інспекція, інспектування – **inspection**
Інститут – **institute**
Інституція, заклад – **institution**
Інструктор – **trainer**
Інтегрована програма – **integrated curriculum, programme**
Інтелект – **intellect**
Інтеракція – **interaction**
Інтерактивні функції вчителя — **interactive functions of teaching**
Інтерактивне планування – **interactive planning and decision making**
Інтернет – **international net**
Інновація – **innovation**
Інтерналізація – **internalisation**
Інфантилізм – **infantilism**
Інформаційний центр – **resource centre**
Інфраструктура –**infrastructure**
Ірраціоналізм – **irrationalism**

К

Кар'єра – **career**

Кар' єра професійна – **professional career**
Катаклізм – **cataclysm**
Категорія **–** **category**
Кваліфікація – **qualification**
• ***кваліфікації /дипломи/ звання/ ступені*** **– higher education qualifications**
Кваліфікований вчитель – **qualified teacher**
Кворум – **quorum**
Квота – **quota**
Керовані вправи – **guided practice**
Керівні функції вчителя – **executive functions of teaching**
Класичне мистецтво **classical** – **art**
Класифікація **– classification**
• ***класифікація досягнень учнів*** **– classification of pupils**
Класний керівник – **form-master, class-teacher**
Класні наради – **classroom meetings**
Класні навчальні завдання– **classroom tasks**
Клімат класу – **classroom climate**
Ключ – **key**
Когнітивний процес – **cognitive process**
Коефіцієнт кореляції – **correlation coefficient**
Коледж – **college**
Колоквіум – **oral examination**
Компактний диск –**Compact Disc (*CD)***
Компетентності **– competencies**
Комплекс видавничий – **Desktop Publishing (DTP)**
Комунікація – **communication**
Комп'ютер персональний– **Personal Computer (PC)**
Комп'ютерна система управління освітою – **computer-managed education**
Комп'ютерне допоміжне навчання – **computer-assisted instruction**
Комп'ютерне устаткування – **hardware**
Комп'ютерна операційна система – **Disk Operating System (DOS)**
Конвенція – **convention**
Конгрес – **congress**
Конкуренційна структура цілей – **competitive goal structure**
Конкурс – **competition**
• ***конкурсний екзамен*** – **competitive examination**
Консенсус – **consensus**
Контент-аналіз (аналіз змісту) – **contents analysis**
Контроль – **assessment**
Контрольна робота – **assignment**
Конфененція – **conference**
Кооперативна ціль навчання – **cooperative goal or task structure**
Концентровані вправи – **massed practice**
Концепція – **conception**

•***концептуальне навчання*** – **concept teaching**
Кон'юнктивне поняття – **conjunctive concept**
Кореляція – **correlation**
Кореляція, співвідношення – **correlation of teaching material**
Кореспондентне навчання – **correspondence education (study)**
Короткотермінова пам'ять– **short-term memory**
Країни третього світу – **Third World Countries**
Кредит – **credit**
Критерій – **criterion**
Критеріальне оцінювання – **criterion-referenced grading**
Критеріальний тест – **criterion-referenced test**
Критична самооцінка – **critical self-evaluation**
Ксерографія – **xerography**
Культура (етос, звичаї) школи – **school culture (erthos, tone, community**
Культурний плюралізм – **cultural pluralism**
Курикулум (навчальна програма) – **curriculum**
Курс/програма коротшого циклу навчання – **short-cycle education course**
Курс іноземної мови у вищій школі **– course in a foreign language**

Л

Лабільність – **lability, instability**
Лексикон – ***lexicon***
Лекція — **lekture**
Лінь, лінощі – **laziness**
Лінійне планування – **rational-linear planning**
Ліцей –**secondary school (ang.), high school (USA)**
Ліцензія – **1.licence**
Ліценціат – **2. licence**
Логічна карта – **conceptual mapping**
Локалізація – **location**

М

Магістр – **master (master degree)**
Маргіналізація – **social degradation**
Маркери – **verbal signpoints**
Медіа – **media**
• ***медіа центр*** – **media centre (*BrE*), media center (*AmE*)**
Менталітет, ментальність – **Mentality**
Ментор – **mentor**
Метапізнання – **metacognition**
Метапізнавальна таблиця – **thinking matrix**
Метод – **method**
• ***дедуктивний метод*** – **deductive method**

• ***індуктивний метод*** – **inductive method**
• ***метод навчання*** – **method of teaching**
• ***проблемний метод*** – **problem method**
• ***метод проектів*** – **project method**
• ***метод спроб і помилок*** – **trial and error method**
• ***метод випадку*** – **case method**
• ***метод групового дослідження*** – **group investigation**
• ***статистичний метод*** – **statistical method**
• ***метод навчання вмінню ефективного учіння*** – **action training**
• ***метод логічних наслідків*** – **logical consequence**
• ***метод опитування*** – **inquire teaching**
Методологія – **methodology**
•***методологія суспільних наук*** – **methodology of social science**
Методика – **methodics (methodology)**
• ***методика навчання, методика викладання*** – **teaching methods**
• ***методика виховання*** – **educational guidance**
Методичні дослідження – **action research**
Методична зміна – **transition**
Методична одиниця – **unit**
Мимовільна увага – **involuntary attention**
Мислення – **thinking**
• ***абстрактне мислення*** – **abstract thinking**
• ***дискурсивне мислення*** – **discursive thinking**
• ***дивергентне мислення*** – **divergent thinking**
• ***конвергентне мислення*** – **convergent thinking**
• ***логічне мислення*** – **logical thinking**
• ***творче мислення*** – **creative thinking**
Мислитель – **thinker**
Мистецтво – **art**
"Міжнародний бакалаврат" – **International baccalaureat**
Міжнародне навчання – **international education**
Міжнародні педагогічні конгреси – **international pedagogical congresses**
Міжнародні критерії освітніх досліджень – **international parameters of educational researches**
Міжпредметні зв'язки – **interdisciplinary links**
Міжособистісний вплив — **interpersonal influence**
Мікронавчання – **microteaching**
Місцева спільнота – **local community**
Мобільність, рухливість, змінність – **mobility**
Мова – **language (speech)**
• ***рідна мова*** – **mother tongue**
• ***дактильна мова*** – **finger language**
• ***мовні вимоги*** – **language requirement**
• ***мовний екзамен (тестування)*** – **language testing**

• ***робочі мови Європейського Союзу*** – **EU working languages**
Мова – **speech**
• ***внутрішня мова*** – **inner speech**
• ***зовнішня мова*** – **visible speech**
Модель – **model**
• ***моделювання, моделебудівництво*** – **model-making**
• ***моделювання*** – **modeling**
• ***модель навчання*** – **teaching model**
• ***моделювання поведінки*** – **behavior modeling**
• ***модель кооперативного навчання*** – **cooperative learning model**
Модульна навчальна програма – **module programme**
Модулі навчальної програми – **competency-based modules**
Мозковий штурм – **brainstorming**
Моніторинг – **monitoring**
Монографія – **monograph**
Мораль, моральність – **morality**
• ***моральне виховання*** – **moral education**
• ***моральна поведінка*** – **moral behavior**
Мотивація, мотивування – **motivation**
• ***мотивація навчання*** – **learning motivation**
• ***мотивація досягнення*** – **achievement motivation**
• ***мотивація впливу (влади)*** – **influence motivation**
Музичне вихованнє – **musical education**
Мультимедіа – **multimedia**

Н

Навчання, викладання – **instruction (tuition, teaching, education)**
• ***навчання в групі продовженого дня***– **full-day (session)**
• ***цілісне навчання, комплексне навчання*** – **integrated education**
• ***початкове навчання (освіта)*** – **elementary education (primary education)**
• ***навчання в групах, за групами*** – **group teaching**
•***конвенційне навчання*** – **conventional instruction**
•***політехнічне навчання*** – **polytechnic instruction**
• ***проблемне навчання*** – **problem teaching**
• ***інцидентальне (інформальне) навчання*** – **informal education**
•***групове (комбіноване) навчання*** – **team teaching**
Навчання взаємне – **mutual teaching**
Навчання глобальне – **overall education**
Навчання з допомогою комп'ютера – **Computer Aided Instruction (CAI)**
Навчання на основі компетентностей – **competency-based learning**
Навчальний модуль – **module of training**
Навчання інтегроване – **mainstreaming**
Навчання пошукове (учіння) – **discovery teaching or learning**

Навчальний засіб – **teaching aid**
Навчання, учіння через відкриття – **learning**
•***навчання багатостороннє*** – **manysided learning**
• ***навчання групове*** – **group learning**
• ***навчання в індивідуальному темпі*** – **self-paced learning**
•***навчання індивідуальне*** – **individual instruction (teaching)**
Навчання майстерності – **mastery learning (learning for mastery)**
Навчальний матеріал – **teaching material**
Навчальний (академічний) рік – **year of study**
Навчання з допомогою комп'ютера – **computer-aided (assisted) teaching**
Навчання "лице-в-лице" – **face-to-face teaching**
Навчання після закінчення шкільного обов'язку – **post-compulsory education**
Навчання через досвід – **experimental learning**
Нагорода зовнішня – **extrinsic reward**
Надійність (вірогідність) – **reliability**
Настанови – **anticipatory set** (**establishing set, set indication**)
Наука, знання, природознавство – **science**
• ***точні науки*** – **exact science**
• ***природничі науки*** – **natural science**
• ***педагогічні науки*** – **pedagogical science**
Наукове виховання – **scientific education**
Науковий заклад –**scientific institution**
Науково обґрунтоване навчання – **scientific basis of teaching**
Науковий ступінь – **scientific degree**
Науковий ступінь – **academic degree**
Невдача – **failure**
Незалежна змінна – **independent variable**
Неперервна освіта (навчання) – **continuing education**
Неперервна освіта (неперервне навчання), перманентна освіта – **permanent education**
Необхідний час – **time needed**
Неформальна освіта – **nonformal education**
Новатор – **innovator**
Новаторство – **innovatory activities**
Новачок – **novice, beginner**
Нове виховання – **new education**
Нонсенс, абсурд – **nonsense**
Нормальне оцінювання – **grading on the curve**
Норма відокремлення – **hands-off norm**
Нострифікація – **nostrification**

O

Обґрунтування – **justification**

Обмін студентами – **student exchange**
Обов'язкова освіта (шкільний обов'язок) – **compulsory education**
Обсяг стримування – **desist incidence**
Обсяг уваги – **attention span**
Обов'язок – **obligation, duty**
Операційні знання – **procedural knowledge**
Операційна мета – **behavioral objective**
Опитування (огляд, контроль)– **lustration (survey)**
Опіка – **care**
• ***опіка над дитиною*** – **child care**
Організація – **organization**
Орієнтація – **orientation**
• ***шкільна орієнтація*** – **school orientation**
Освіта багатокультурна – **multicultural education**
Освітня база **– basis of education**
Освіта дорослих – **adult education**
Освіта неформальна – **nonformal education**
Освітній бон – **educational voucher**
Освітній бюджет – **education budget**
Освітні дослідження – **educational research**
О*світня діяльність* – **educational activity**
Освітній заклад –**educational institution**
Особистість, індивідуальність – **ego, self**
Особистість – **personality**
• ***авторитарна особистість (індивідуальність)*** – **authoritarian personality**
• ***особистість учителя*** – **teacher personality**
• ***особистість учня*** – **pupil personality**
Особисті консультації – **face-to-face**
Оцінка, клас, рівень – **rate**
•***підсумкове оцінювання*** – **summative evaluation**
Оцінка середня (середній показник) – **mean score**
Оцінювання, оцінка – **evaluation (assessment)**
Очікування – **expectations**

П

Пам'ять довготривала – **long-term memory**
Парадигма – **paradigm**
Паралельне навчання, виховання – **parallel education**
Пасивність – **passivity**
Патологія – **pathology**
Педагогічний натуралізм – **educational naturalizm**
Педагогічне занедбання – **educational carelessness**
Педагогізація батьків – **education for parents**

Педагогічна термінологія – **pedagogical terminology**
Педагогіка – **pedagogy (pedagogics, education)**
• ***педагогіка культури*** – **pedagogics of culture**
Педагогічна аксіологія – **pedagogical axiology**
Педагогічні інновації – **instructional innovation**
Педагогічна творчість – **teacher creativity**
Педевтологія – **pedeutology**
Прохідність,наступність у навчання, – **permeability of education (school permeability)**
Педологія – **paedology**
Первинна освіта, первинна підготовка – **initial education**
Передача – **audition (broadcast)**
Передурочне планування — **preinstructional planning**
Переведення до наступного класу – **promotion**
Перевиховання – **re-education**
Перетворення інформації – **information processing**
Період – **term**
Період,час запитань і відповідей – **question and answer period**
Питання "що і чому" – **which and why questions**
Підготовка, вишкіл –**schooling (instruction)**
• ***професійна підготовка та удосконалення*** – **vocational teaching and instruction**
Підкріплення – **reinforcement**
Підлітковий вік – **adolescence, teenage**
Підсистема – **subsystem**
Підказка – **prompt**
Побудова навчальної програми – **curriculum construction**
Побутові умови; кондиція (умова, стан, положення) – **condition**
Поведінка – **behavior (conduct)**
Подумай - обумов - вислови – **think - pair - share**
Покарання – **punishment**
Політика – **policy**
• ***культурна політика*** – **cultural policy**
• ***освітня політика*** – **educational policy**
• ***соціальна політика*** – **social policy**
• ***наукова політика*** – **scientific policy**
Поняття – **concept (notion)**
Порада, консультація – **advice, counsel**
Порівняльна педагогіка (освітня компаративістика) **– comparative education**
Портфоліо **(папка досягнень) portfolio**
Посада викладача **– lektor ship**
Постіндустріальне суспільство **– postindustrial society**
Потреба – **need**
• ***потреба дружби*** – **need of friendship**
• ***потреба любові*** – **need of love**

• ***потреба значення, значимості*** – **need of meaning**
• ***потреба опіки*** – **need of protection**
Похвала – **praise**
Початкова школа – **primary school**
Почуття відповідальності учня – **student accountability**
Пояснююче навчання – **presentation teaching model**
• ***пізнання істотного, важливого*** – **need-to-know**
Право, закон – **law (right)**
• ***право на освіту*** – **right to education**
• ***право на відпочинок*** – **right to rest**
• ***право на працю*** **– right to work**
• ***право на повагу*** – **right to respect**
Правила поведінки – **rules of behavior**
• ***правило-приклад-правило*** – **rule-example-rule technique**
• ***вирішальне правило*** – **decision rule**
Прагматизм – **pragmatism**
Практика, стаж – **practice**
• ***педагогічна практика*** – **educational practice**
• ***виробнича практика*** – **productive practice**
"Прекрасні мистецтва" – **fine arts**
Предмет – **subject**
• ***факультативний предмет*** – **optional subject**
• ***гуманітарні предмети*** – **the humanities**
• ***обов'язковий предмет*** – **compulsory subject**
• ***необов'язковий*** **–** **noncompulsory – subject**
• ***теоретичний предмет*** – **theoretical subject**
• ***спеціальний (професійний) предмет*** – **vocational subject**
Привелійований район – **priority area**
Прийнятність – **acceptance**
Приклад - правило – **example - to-rule**
Принтер – **printer**
Принцип (засада, основа) – **principle**
Природні умови – **natural conditions**
Присвоєння понять – **concept attainment**
Приязнь, дружба – **friendship**
Проба – **sample**
Програма – **programme (eng.), program (USA)**
• ***блокова програма*** –**complex program**
• ***лінійна програма*** – **linear program**
• ***програма навчання, навчальна програма*** – **curriculum**
• ***розгалужена програма*** – **branched program**
Програми для комп'ютерів– **software**
Програмні вимоги – **evaluative standards**
Прогрес, поступ – **progress**

• *освітній прогрес* – **educational progress**
• *науковий прогрес* – **science progress**
• *педагогічний прогрес* – **progress in education**
Прогул – **truancy**
Проектування з допомогою комп'ютера – **Computer-aided design**
Промотор, науковийкерівник, консультант-помічник– **enabler**
Пропедевтичний курс навчання – **preparatory instruction**
Професія – **occupation (profession)**
• *учительська професія* **– teaching profession**
•*професійна діяльність* **– professional – activity**
Професійна адаптація – **vocational adjustment**
Професійна консультація (попередня професійна консультація) – **vocational guidance (professional guidance)**
Професійне вдосконалення – **vocational training**
Професійний союз – **trade union**
Професійна школа (училище) – **vocational school**
Процедури упорядкування – **classroom routiness**
Процес – **process**
• *пізнавальний процес* – **cognitive process**
• *процес навчання (викладання)* – **teaching process**
• *процес учіння* – **learning process**
• *процес виховання, виховний процес* – **educational process**
Процес оцінювання/вимірювання вмінь/знань – **competency assessment**

P

Рада **– counsel**
Ранжування – **norm-referenced *ranking***
Реабілітація – **rehabilitation**
Реалістичне мистецтво – **realistic art**
Реєстрація – **registration**
Ремесло, торгівля, промисловість, професія – **trade**
Репертуар – **repertoire**
Реформа програм – **curriculum reform**
Ринок праці (зайнятості) – **labour market**
Рівень складності – **concept density**
Рівень – **level**
• *рівень напруженості* – **level of concern**
• *рівень освіти* – **level of education**
• *рівень навчання* – **tuition level**
• *рівень розвитку* **– developmental level**
• *рівень довіри* **– confidence level**
•*рівень зацікавленості* – **interest level**
•*рівень розумового розвитку* – **mental level**

Рівність шансів – **equal opportunity**
Рішення – d**ecision (resolution)**
Розвиток освіти – d**evelopment of education**
Розвиток групи – **group development**
Розв'язування проблем – **problem solving**
Розподіл уваги – **attention divisibility**
Розумова втома – **mental fatigue**
Розумове виховання – **intellectual education**
Роль – **role**
•***рольова структура*** – **role system**

С

Санітарна освіта (валеологія) – **health education**
Самооцінка – **self-appraisal (self-evaluation, self-rating)**
Самоконтроль, саморегуляція – **self-control (self-regulation)**
Самоосвіта – **self-education**
Самоконтроль – **self-government**
• ***питання для самоконтролю*** – **self-assessment questions**
Самонавчання – **Independent study**
Самореалізація – **self-realization**
Самостійні вправи – **Independent practice**
Самоуправління – **self-management**
Самоучіння – **self-instruction**
Світогляд – **outlook**
• ***науковий світогляд*** – **scientific outlook**
Світське виховання – **secular education**
• ***світська школа*** – **secular school**
Сегрегація – **segregation**
Секвенція – **sequence**
Секуляризація – **secularization**
Селекція – **selection**
Семестр – **semester (term, half-year)**
• ***літній семестр*** – **summer term**
• ***зимовий семестр*** – **winter term**
Сенат вищої школи – **senate**
Середовище – **environment**
• ***середовище культурне*** – **cultural environment**
• ***середовище локальне (місцеве)*** – **local environment**
• ***середовище природнє*** – **natural environment**
• ***середовище соціальне*** – **social environment**
Середня школа – **high school**
Сертифікат – **certificate**
Сертифікація – **certification**

Система одиниць – **credit system**
Синхронізаційна таблиця – **timetabling techniques**
Система – **system**
• ***класно-урочна система навчання*** – **class-lesson system**
• ***система освіти*** – **educational system**
• ***шкільна система*** –**scool system**
• ***система виховання*** – **system of education**
• ***системний підхід*** – **system approach (social-system perspective)**
Систематичність – **regularity**
Ситуація– **situation**
• ***конфліктна ситуація***– **conflict situation**
• ***проблемна ситуація***– **problem situation**
• ***стресова ситуація***– **stress situation**
• ***складна (важка) ситуація*** – **difficult situation**
Сімейне виховання – **family education**
Сканер – **scanner**
Складність тестового завдання– **item difficulty**
Сколяризація – **scholarization**
Слово – **word**
Словник **– vocabulary – (dictionary)**
• ***пасивний словник*** – **passive vocabulary**
• ***активний словник*****а** – **ctive vocabulary**
• ***словник дитини*** – **child vocabulary**
• ***педагогічний словник*** – **dictionary of educational terms**
Соціалізація – **socialization**
Соціальна адаптація – **social adaptation**
Соціальне виховання, суспільне виховання – **social education**
Соціальна зрілість –**social maturity**
Соціальна педагогіка – **social education**
Соціальна поведінка – **social behavior**
Соціальна психологія – **social psychology**
Соціологія – **sociology**
• ***педагогічна соціологія, соціологія виховання*****е** – **educational sociology**
Соціометрія – **sociometry**
Соціотерапія –**social theraphy**
Спеціальна педагогіка – **special education**
Специфікація – **specification**
Співпраця **(*співробітництво, кооперація)* – co(-)operation**
Спільність, спільнота – **community**
Спільний професійний ступінь – **joint degree**
Спільнота місцева – **local community**
Спільні риси класу – **classroom properties**
Спільне навчання – **coeducation**
Спосіб, стиль життя – **way of life, lifestyle**

Стадії у фаховому становленні вчителя – **stages of teachers concerns**
Стадії (етапи) професійного розвитку вчителя – **stages of teacher development**
Стандарт –**standard**
• ***стандарт освіти*** – **educational standard**
• ***стандарт компетентності*** – **standard competency**
• ***стандартне відхилення*** – **standard deviation**
• ***стандартизація*** – **standardization**
• ***стандартизоване випробування*** – **standardized test**
Статеве виховання, сексуальне виховання – **sexual education**
Статус – **status**
Статут, правила – **regulations**
Стереотип – **stereotype**
Стиль – **style**
Стиль життя – **life-style**
Стовбур тесту – **stem**
Стримування – **desist**
Структура, побудова – **structure**
Структуралізм – **structuralism**
Ступінь (шкільна оцінка) – **mark**
Сфера, коло, обсяг, діапазон – **scope, range**
Сфера – **denotation**

T

Таксономія – **taxonomy**
Таксономія цілей навчання – **taxonomy of educational objectives**
Творчість – **creativity**
Тезаурус – **thesaurus**
• ***Європейський освітній тезаурус*** – **European Education Thesaurus**
Техніка – **technique**
• ***техніка навчання, форма навчання*** – **educational technique**
• ***техніка учіння*** – **learning technique**
Технологія – **technology**
• ***дидактична (навчальна) технологія*** – **educational technology**
Телеологія – **teleology**
Термінологія – **terminology**
Тест (критерій, показник, проба –) **test**
• ***тест досягнень*** – **achievement test**
• ***дидактичний тест*** – **attainment test**
• ***тест креативності*** – **creative test**
• ***діагностичний тест*** – **diagnostic test**
• ***тест на інтелектуальність*** – **intelligence test**
• ***підсумковий тест*** – **power final test**
• ***тест професійної орієнтації*** – **professional orientation test**

• ***педагогічний тест*** – **pedagogical test**
• ***тест психологічний*** – **psychological test**
• ***статистичний тест*** – **statistical test**
• ***валідність тесту*** – **test validity**
Теорія атрибутів – **attribution theory**
Темп – **tempo**
• ***темп читання*** – **reading tempo**
• ***темп мислення*** – **thinking tempo**
• ***темп навчання*** – **tuition tempo**
• ***темп писання*** – **writing tempo**
• ***темп розвитку*** – **development tempo**
• ***темп учіння*** – **learning rate**
Тест TOEFL – **Test of English as a Foreign Language (TOEFL)**
Тест SAT – **test SAT (Scholastic Aptitude Test)**
Теорія – **theory**
• ***теорія навчання → дидактика*** – **theory of teaching and learning, didactics**
• ***теорія організації і управління*** – **organization and management theory**
• ***теорія пізнання*** – **cognition theory**
• ***теорія виховання*** – **theory of education**
• ***теорія управління*** – **management theory**
такт – **tact**
• ***педагогічний такт*** – **educational tact**
Телевізійний канал – **travel**
Технічне виховання – **technical education**
Тигель – **melting pot**
Типи середовищ – **kinds of environment**
Тираж – **edition**
Титул (ступінь) – **degree**
Товариство – **association**
Толерантність – **tolerance**
Традиційне навчання – **conventional education**
Трансмісія – **transmission**
Трансфер (перенесення) кредитів – **credit transfer**
Трансфер навчання – **transfer of learning**
Трансформація – **transformation**
Трансценденталізм – **transcendentalism**
Тренінг, підготовка – **training**
Триместр – **trimester**
Трудність – **difficulty**
Тьютор; приватний учитель, репетитор – **tutor**
Тьюторна система – **tutorial system**

У

Увага – **attention**
- ***довільна увага*** – **voluntary attention**

Удосконалення вчителів – **refresher courses for teachers-in-service**
Удосконалення (покращення) школи – **school improvement**
Узагальнення – **generalization**
Уміння – **skill**
•***рівень умінь***– **skill level**
•***рівень відчуття успіху*** – **success level**
Уміння міжособистісного спілкування – **interpersonal communication skills**
Умови праці – **work conditions**
Університет – **university**
- ***відкритий університет*** – **open university**
- ***університет третього віку*** – **university of the third age**
- ***відкритий університет*** – **open university**
- ***університетське містечко*** – **campus**

Урок **– lesson, teaching period**
Усиновлення – **adoption**
Учень, учнівство – **apprentice**
Учіння з допомогою комп'ютера **– Computer-aided (assisted) learning**
Учіння через діяльність – **active learning**
Упорядкування – **sequencing**
Управління – **management**
- ***управл*****іння *освітою*** – **educational management**
- ***управління школою*** – **school management**
- ***управління класом*** – **classroom management**

Ф

Факультет – **faculty**
Фізичне виховання – **physical education**
Фізична втома – **physical fatigue**
Формуюче оцінювання – **formative evaluation**
Фрагментація (подрібнення) – **fragmentation**
Фрустрація – **frustration**
Функціональне виховання – **functional education**
Фуркація **– furcation**

Х

Характеристика учня – **learner profile**
Художнє виховання – **art education**

Ц

Централізація **– centralisacion**
Цикли планування — **planning cycles**

Цитата – **quotation**
Цілеспрямоване виховання – **intentional education**
Цілі виховання – **educational aims**
Цілі навчання – **educational objectives**
Цілі освіти – **educational purposes**
Цілісне оцінювання – **holistic scoring**
Цілісна освітня політика – **overall education policy**

Ч

Час очікування – **wait time**
Частка, порція – **chunk**
Чутливість — **withitness**
Чуття – **sense**
• ***чуття дотику*** – **sense of touch**
• ***чуття слуху*** –**sense of hearing**
• ***чуття смаку, смак*** – **sense of taste**
• ***чуття нюху*** – **sense of smell**

Ш

Шкала – **scale**
• ***номінальна шкала*** – **nominal scale**
• ***шкала оцінювання*** – **rating scale**
• ***шкала вимірів*** – **measurement scale**
• ***відносна шкала*** – **ratio scale**
• ***шкала показників тесту*** – **test score scale**
• ***нормалізована шкала***– **normalized scale**
• ***шкала оцінок*** – **rating scale**
• ***шкала якості*** – **quality (rating) scale**
Шкільна готовність – **school readinnes**
Шкільні досягнення – **school achievement**
Шкільний відсів – **school dropout**
Шкільна неуспішність – **school failure**
Шкільна орієнтація – **school orientation**
Шкільна реформа – **school reform**
Шкільне свідоцтво – **school certificate**
Шкільні труднощі – **school difficulties**
Шкільні канікули – **vacation (holidays)**
Школа – **school**
• ***базова школа*** – **laboratory school**
• ***вечірня школа*** – **school for further education**
•***відкрита школа*** – **open school**

• ***загальноосвітня школа*** – **general secondary school, grammar school**
• ***загальноосвітня середня школа*** – **comprehensive school**
• ***змішана школа*** – **coeducational school**
• ***передова школа*** – **pilot school**
• ***публічна школа*** – **public school**
• ***приватна школа*** – **private school**
• ***середня школа*** – **secondary school**
•***середня школа 2 ступеня*** – **upper secondary**
• ***спеціальна школа*** –**special school**
• ***цілісна (єдина) школа*** – **unified school**
•***школа "без стін"*** — **college without walls**
• ***школа другого шансу***– **second-chance school**
• ***школа продовженого дня, школа з продовженим днем*** – **all day school**
•***школа ЮНЕСКО*** – **UNESCO associate school**

Я

Я –**self**
Явище – **phenomenon**
Ядро (обов'язкова частина) програми **– Core curriculum**
Якість освіти – **quality of education**
Яппі – **yuppie**

ЧАСТИНА ТРЕТЯ

American Educational Research Association (AERA) – ***Американське товариство педагогічних досліджень*** = наукове товариство в США, одна з найбільших подібних організацій на світі з центром у Вашингтоні. Проводить широку наукову діяльність, організує конференції на державному та міжнародному рівні, видає педагогічні часописи "American Educational Research Journal" і "Educational Researcher". Європейська філія цього товариства – European Research Association (EERA).

Analysis of Questions of Common Educational Policy – ***Аналіз проблем зі сфери спільної освітньої політики*** = одна із 4 видів діяльності, фінансованих у межах Програми Socrates під назвою “Обмін інформацією та досвідом” на тему *“Системи освіти та освітньої політики*”. Вона охоплює обмін експертів зі сфери освіти (в яких можуть брати участь інституції та особи, призначені через Європейську Комісію та відповідні влади даної країни), організацію семінарів та ін.

Association for Teacher Education in Europe (ATEE) – ***Асоціація по підготовці вчителів у Європі*** = створена (1976) для об’єднання співпраці між інституціями, організаціями та особами (з 45 країн), відповідальними за підготовку вчителів і освіту в Європі. Адрес інтернет: www.atee.org

Centre for Educational Research and Innovation (CERI) – ***Центр освітніх досліджень та інновацій*** = створений (1968) в межах OECD з центром у Парижі. Його діяльність сконцентрована на: пізнанні основних перешкод в удосконаленню освітніх

систем та освітньої практики; сприянні порівняльних досліджень та експериментів; критичному аналізі досвіду країн-членів у реалізації різних освітніх інновацій або ширших досліджень стосовно змін в освітніх системах.

Classification internationale du type de I'education (fr. **CITE)** – ***Міжнародна класифікація освітніх форм*** = розроблена групою експертів у Парижі в 1972 р. та обговорена на XXXV сесії Міжнародної Освітньої Конференції UNESCO-BIE. CITE є знаряддям класифікації всіх категорій освітньої діяльності. Основу класифікації становить поділ системи освіти на наступні ступені: інституції дошкільного виховання; школи першого ступеня; школи другого ступеня; школи третього ступеня (вищі школи). У *цій класифікації* (шкільна система у свою чергу поділена на три ступеня) *виділяються наступні рівні:* **0** – дошкільне виховання; **1** – навчання першого ступеня; **2** – навчання другого ступеня: перший цикл; **3** – навчання другого ступеня: другий цикл; **4** – навчання третього ступеня, який приводить до одержання звання, яке не є відповідником академічного ступеня; **5** – навчання третього ступеня, яке надає перший академічний ступінь; **6** – навчання третього ступеня, яке дає можливість здобуття вищих наукових степенів; **7** – навчання, яке не надає диференційних ступенів. У цілому CITE охоплює кількасот категорій навчання, які відповідно диференційовані і становлять відносну систему для освітньої термінології та педагогічних словників. Розвитком CITE стала Міжнародна стандартна класифікація освіти 1976 року (МСКО-76) та її остання версія 1997 року (див. далі).

Club of Rome – ***Римський клуб*** = міжнародна недержавна організація, яка об'єднує в собі вчених, політичних та громадських діячів із багатьох країн світую. Р.к. створений у 1968 р. та юридично зареєстрований у Швейцарії. Діяльність Р.к. спрямована на проведення досліджень *глобальних проблем* сучасності. Її цілями є досягнення розуміння труднощів, що виникають на шляху розвитку людськості, створення відповідного впливу на громадську думку тощо.

Comparative and International Education Society – ***Товариство порівняльної педагогіки та міжнародної освіти*** = створено (1956) при університеті в Нью-Йорку. Робота Товариства сконцентрована на зібранні, інтерпретації та доступності знань про освітні системи в усьому світі та сприянні співпраці між спеціалістами в цій сфері з різних країн.

Comparative Education Society in Europe – ***Товариство порівняльної педагогіки в Європі*** = створено в 1961 р. (з центром у Брюселі). Завданнями Товариства є сприяння міжнародних освітніх досліджень та опублікування їх результатів. До цього Товариства можуть вступати викладачі порівняльної педагогіки, особи, які провадять дослідження в цій галузі, а також всі інші зацікавленні. Раз на два роки Товариство організовує міжнародні конференції.

Conference of European Rectors (CRE) – ***Конференція європейських ректорів*** – при Раді Європи постійно діюча комісія ректорів європейських університетів країн-членів.

Council of Europe – ***Рада Європи*** **(РЄ)** = міжнародна та міжпарламентна організація (1949) із штаб-квартирою в Страсбурзі. Метою створення організації було зав'язування тісної співпраці між європейськими країнами в господарській, суспільній, культурній,

правовій та освітній галузях. Спочатку РЄ об'єднувала лише 10 держав, у сучасний період – 42.

Польща є членом РЄ з 1991 р., а Україна – з 1994. Участь у РЄ надає багато користі освіті та педагогіці обох країн, оскільки розширює поле співпраці з країнами Західної Європи.

У межах діяльності РЄ справами освіти займається Рада Культурної Співпраці (*Conseil de la Cooperation Culturelle* – CDCC). За останнє десятиріччя CDCC провадило широку дослідницьку й пропагандиську діяльність відносно демократизації життя в Європі. Серед основних тем цієї роботи були: європейське громадянство та культурна тотожність; освіта й культура в період суспільних змін; культура й освіта на щодень.

Серед багаточисельності програм діяльності РЄ на особливу увагу заслуговує програма по вивченню іноземних мов, а також співпраця між містами – столицями культур, співпраця з визнання наукових дипломів, охороні флори й фауни Європи та ін.

Відзначимо, що освітні директиви РЄ не є для країн-членів обов'язковими. CDCC лише доводить до відома декларації, резолюції або інші документи (які мають виключно рекомендаційний характер). У галузі освіти Рада Європи, як і Європейський Союз, не має у своєму розпорядженні правничих актів, які б могли впливати на навчально-виховний процес окремих країн.

Адреси інтернет: www.coe.fr (головна сторінка РЄ); www.ecri.coe.fr (сторінка РЄ, присвячена освіті).

Declaration of Human Rights – ***Декларація прав людини*** = резолюція (прийнята в 1959 р.), згідно якої кожна людина народжується вільною і рівною з іншими, має право на життя, свободу, працю та відпочинок. У наш час вона стала незаперечним наднаціональним доктринальним документом. Цивілізованість сучасної країни визначається повнотою врахування положень Д. в її конститутції та законодавстві.

Declaration of Children's Rights – ***Декларація прав дитини*** = документ, який був затверджений ЮНЕСКО у 1959 р.. Рейестр статей Декларації включає права дитини (без огляду на расу, релігію, походження та стать) на: життя в таких умовах, які б забезпечували їй різносторонній розвиток; піклування з боку батьків та суспільства; безкоштовну освіту та виховання на засадах толерантності, миру та дружби між народами.

Eastern and Central Europe (ECE), Central and Eastern Europe (CEE) – ***Європа Східна і Центральна, Центрально- Східна Європа.***

Educational Resources Information Center (ERIC) = найбільша в світі комп'ютерна інформаційна база у сфері освіти. Вона була закладена в США (1966) через федеральне Бюро по справам едукації з центром у Вашингтоні. Від 1972 р. є частиною Національного Інституту Освіти. Метою ERIC є отримання, опрацювання, збереження та доступ наукової інформації з галузі освіти. Адрес інтернет: www.aspensys.com/eric

European Information Network of Education (EURYDICE) – ***Європейська інформаційна мережа в галузі освіти*** = інформаційна мережа (1980) у межах Європейського Союзу. Керівний орган міститься в Брюселі. Вцілому дана мережа охоплює 30 країн (15 країн-членів EU, 12 країн-кандидатів до EU, а також 3 країни EFTA). Відповідником EURYDICE в латиноамериканських країнах є REDUC,

організація, яка обслуговує країни Латинської Америки, США і Канади, із центром у Монтевідео, столиці Уругваю.

Завданнями EURYDICE є: 1. накопичення, розповсюдження та обмін інформації про освітні системи (їх структуру, статистичні дані, способи управління та ін.); реформаторську діяльність (динаміку та напрями освітніх змін); результати наукових досліджень, які здійснюються між країнами – членами ЄС тощо. 2. Завданнями кожного інформаційного пункту EURYDICE (які створені в окремих країнах Спільноти) є інформування своїх освітніх політиків, адміністраторів освіти, дослідників та всіх зацікавлених осіб про освітні системи інших країн. Ця інформація міститься в окремих книжкових публікаціях, на дисках CD-ROM, а також в Інтернеті: http://www.eurydice.org

European National Centre for Academic Recognition and Mobility (ENIC) – ***Європейська мережа державних осередків інформації стосовно академічного визнання*** = центр, створений (1994) рішенням Комітету Міністрів РЄ і ЮНЕСКО для визнання дипломів вищих шкіл, навчальних програм та ін. в регіоні Європи. (Див. також NARIC)

European Secondary Head's Association (ESHA) – ***Європейське Товариство Директорів Шкіл*** = товариство (1988), яке створено на міжнародній конференції на тему "Майбутнє навчання європейців" у Maastricht. В ESHA входять представники з 30 країн світу, в тому числі з Польщі та України. Вцілому товариство нараховує 52 000 членів – директорів середніх шкіл. Адрес інтернет: http://www.esha.org/

EUROSTAT – ***Євростат*** = статистичне управління Європейського Союзу (з центром у Люксембурзі), який інтегрує статистику окремих країн-членів та обробляє статистичні зіставлення, прогнози та аналізи.

European Economic Area (EEA) – ***Європейський господарський простір*** = простір, який охоплює країни Європейського Союзу та EFTA, в якому згідно підписаної умови діє право вільного припливу чи руху товарів, послуг, капіталу та виробничої сили.

European Free Trade Association (EFTA) – ***Європейське товариство вільної торгівлі*** = товариство (1960), головною метою якого є контроль за сферою вільної торгівлі (передусім промислових товарів) та міжнародними стосунками, зокрема із Європейською Спільнотою. У це товариство входять Ісландія, Норвегія, Швейцарія та Люксембург.

European Community (EC) – ***Європейська Спільнота*** = з правових поглядів таке визначення залишилося збережено разом із офіційно установленою назвою *Європейський Союз.* Напр., зустрічаються вислови "програма Спільноти", в якій беруть участь "країни Європейського Союзу."

European Credit Transfer System (ECTS) – ***Європейська система трансферу кредитів*** = ECTS впроваджена з 1989 р. у вищих школах країн Західної Європи з метою покращення можливості обміну студентами між вищими навчальними закладами (ВНЗ). Основою системи ECTS є три головні елементи: **інформація** (про навчальні плани, програми та досягненнях студента в навчальному процесі); **згода на навчання** – *learning agreement* (між університетами, які співпрацюють, та студентом); **використання кредитної системи** – *credit-based system* (визначеного обсягу виконаної праці у вигляді курсових одиниць – *course units*).

Кожен ВНЗ, який зацікавлений в обміні студентами, підготовлює інформатор про факультети, навчальні плани, описи окремих дисциплін з одночасним відведенням на них кредитів, т.б. залікових пунктів. Кредити за предмет, зараховані за кордоном, еквівалентні тим, які студент отримав би у своїй вищий школі.

Кредити ECTS є відносним мірилом затрат праці студента, потрібних для заліку даної дисципліни, що установлені на підставі цілковитого "навантаження" студента, а не лише на основі кількості академічних годин. Кількість навчальної праці студента за навчальний рік відповідає 60 кредитам ECTS. Тому студентові, який прагне відбути частину своїх студій в іншому ВНЗ, система кредитів створює можливість відповідного вибору академічних дисциплін та занять.

European Union (EU) – ***Європейський Союз (ЄС)*** = термін, який згідно з Трактатом з Maastricht відноситься до країн Європейської Спільноти та означає союз. ЄС виник у 1993 р. і охоплює п'ятнадцять країн-членів. Серед них: *Австрія, Бельгія, Велика Британія, Голандія, Греція, Данія, Фінляндія, Франція, Ірландія, Іспанія, Італія, Люксембург, Німеччина, Португалія, Швеція.* Офіційними мовами ЄС є: англійська, датська, фінська, французька, грецька, іспанська, ірландська, німецька, португальська, шведська та італійська. Але документи ЄС видаються англійською, французькою та німецькою.

На формування освітньої політики впливають такі головні органи Спільноти як Рада ЄС, Європейська Комісія та Європейський Парламент. Останній у 80-х роках стосовно освіти затвердив сім актів: 1980 – програма *EURYDICE*; 1984 – програма *ESPRIT*; 1985 – Рапорт Комітету *L'Europe des citoyens (*про роль дітей та молоді в Європі); 1986 – програма *COMETT* (по співпраці між університетами та підприємствами стосовно професійної підготовки); 1987 – програма *ERASMUS*; 1988 – програма *JEUNESSE POURL'EUROPE (Молодь для Європи)* – розроблена з метою обміну учнівською та студентською молоддю країн Спільноти); 1989 – програма *LINGUA*.

Вся діяльність ЄС в межах освітніх програм спрямована на допомогу Європі розвиватися в напрямі знань, від чого залежатиме зовнішня конкурентна спроможність континенту.

У представлених нижче європейських освітніх програмах беруть участь країни-члени ЄС, а також країни – кандидати в ЄС.

*** TEMPUS (Trans-European Mobility Program for University Studies)** – Програма транс-трансєвропейської мобільності у вищій школі. Ця програма європейської співпраці була прийнята у 1990 р. і здійснює завдання допомоги розвитку і реструктирізації вищого шкільництва. До пріоритетних напрямів програми TEMPUS належать:1) управління, менеджмент у вищій школі; 2) модернізація освітньої системи; 3) суспільні та медичні науки.

Діяльність в рамках програми охоплює: 1) фінансування певних вужчих програм, наприклад, неперервної освіти; 2) фінансування післядипломних студій та аспірантури; 3) обмін викладацькими кадрами та студентами; 4) комплексне поліпшення управління, фінансування публікацій, дослідження та обмін молоддю; 5) фінансування індивідуальних стипендій.

Програма TEMPUS є новим стимулятором співпраці у вищому шкільництві між країнами ЄС і Центрально-Східної Європи, що безсумнівно сприяє процесам їхньої інтеграції.

*** ARION** – програма, яка стосується розвитку співпраці в галузі освіти, а саме: 1) накопичення і розповсюдження інформації, яка слугує розвитку шкільництва країн-членів; 2) обмін педагогічним досвідом; 3) розповсюдження освітніх та інноваційних ідей; 4) закордонне стажування вчителів.

***EUROTECNET** – програма, спрямована на збільшення розповсюдження використання нових технологій у професійному навчанні.

*** IRIS** – мережа програм, які охоплюють професійну підготовку жінок, а саме: 1) створення жінкам доступу до усіх галузей і видів професійної підготовки; 2) впровадження специфічної методики навчання, відповідних потребам жінок.

*** LINGUA** – програма, яка стосується розвитку вивчення іноземних мов і охоплює: 1) підготовку і удосконалення вчителів іноземних мов; 2) підвищення рівня фундаментальної підготовки вчителів іноземних мов у вищих навчальних закладах; 3) підвищення мовних можливостей людей, які використовують іноземні мови у своїй професійній діяльності; 4) обмін учнями професійних шкіл.

Ця програма включає наступні мови: англійську, німецьку, французьку, грецьку, італійську, іспанську. португальську, датську, голландську, ірландську.

*** PETRA** – професійна освіта та підготовка молоді до дорослого життя і професійної роботи через: 1) створення для всієї молоді можливості отримати мінімум дворічну професійну освіту; 2) поширення освітніх пропозицій; 3) збільшення здібності пристосування систем освіти до змін у господарстві, технологіях та суспільного життя; 4) розвиток професійного консультування; 5) підготовка до нових професійних напрямів ; 6) навчання дівчат; 7) пристосування професійної освіти до потреб ринку праці; 8) застосування нових навчальних технологій; 9) вирішення проблем молоді без закінченої освіти.

Програма PETRA також сприяє підвищенню якості навчальних програм та пристосуванню навчання до освітніх та економічних потреб молодих людей.

*** SOCRATES** є освітньою програмою ЄС, яка створена для сприяння співпраці між різними освітніми закладами з метою підвищення якості навчання (дітей, молоді та дорослих) та надання освіті європейського виміру. Ця програма спочатку була складена на п’ять років (1995-1999), а пізніше продовжена як Socrates II на сім років (2000-2006). У ній беруть участь 29 європейських країн. Ця програма також охоплює компоненти таких програм як TEMPUS, ERASMUS, LINGUA, EURYDICE, NARIC (мережа еквівалентів – визнання дипломів). Адрес інтернет: siu.no/socpart

** **COMENIUS** – одна із складових частин програми **SOCRATES**, метою якої є здійснення європейського виміру через міжнародну співпрацю освітніх інституцій - середніх та основних (базових) шкіл, дошкільних закладів. COMENIUS сприяє партнерстві у сфері обмінами досвідом та розвитку міжкультурній кооперації поміж освітніми закладами країн ЄС, Центральної та Східної Європи.

** **ERASMUS** – складова частина програми **SOCRATES.** Головними напрямами цієї програми є: 1) обмін студентами та викладачами європейських вищих шкіл; спільні проекти вищих навчальних закладів (стосовно розвитку навчальних програм);

інтенсивні навчальні курси з окремих напрямів; 2) збільшення мобільності студентів; 3) розвиток вищих шкіл; 4) створення правових, організаційних та матеріальних умов для виділення часу студій на навчальному стажуванні за кордоном; 5) можливість використання стипендій під час закордонного навчання; 6) проведення іноземними викладачами лекцій у вищій школі іншої країни; 7) можливість для викладачів наукового стажування за кордоном. Ця програма доступна для всіх типів та рівнів вищих шкіл. У програмі Erasmus беруть участь понад 2000 європейських вищих шкіл. Відповідно в межах даної програми щорічно перебувають на навчанні за кордоном понад 100 000 студентів.

*** LEONARDO** – програма Європейського Союзу, що має назву "Неперервна освіта: школа та її партнери у процесі професійної підготовки". Вона впроваджується у країнах Центральної Європи.

Адрес інтернет: www.europa.eu.int

Federation Internationale des Moevements d'Ecole Moderne – ***Міжнародна федерація руху до сучасної школи.***

G-24 – ***G-24*** = група промислово високо розвинених держав Заходу: 15 членів ЄС, 4 країни EFTA (Європейського товариства вільної торгівлі – Ісландія, Люксембург, Норвегія, Швейцарія), а також Австралія, Канада, Японія, Нова Зеландія, Туреччина, США, Кіпр та Мальта.

Green Paper on the European Dimension of Education – ***Зелена Книга*** = документ, опублікований Європейською Комісією в 1993 р., у якому закладені програми багатосторонньої освітньої співпраці. На основі цього документу були розроблені конкретні проекти: співпраці між школами країн Європейського Союзу, обміну між освітніми інституціями та організаціями, розвитку вивчення іноземних мов, розвитку дистанційного навчання та мультимедіальної освіти, а також розповсюдження інформації та досвіду.

International Association for Evaluation of Educational Achievement (IEA) – ***Міжнародне товариство досліджень шкільних досягнень*** = науково-дослідне товариство з резиденцією в Стокгольмі (1962), створене для проведення міжнародних досліджень стосовно шкільних досягнень у різних освітніх системах. Організатором і першим керівником IEA був T. Husén. Початково досліджувалися результати вивчення математики в 12 країнах, пізніше – у 19 країнах досліджувалися результати вивчення природознавчства, рідної мови та літератури, надалі – вивчення іноземних мов та громадянського виховання. Участь СРСР у вимірюваннях 1989 року і Росії (1995 і 2000 рр.) засвідчили швидкий відступ середньої школи Росії й стали стимулом до створення Національної освітньої доктрини та змін законодавства.

International Educational Reporting Service – ***Міжнародна освітня інформаційна служба*** = створена в 1974 р. з ініціативи Центру документації та інформації Міжнародного Бюро Освіти; її завданнями є: накопичення інформації стосовно “алфавітизації” суспільства (т.б. ліквідації неписьменності) для урядів країн, що розвиваються; освітніх експериментів; нових методів навчання й виховання; розвитку освіти та шкільних реформ.

International Society for Group Activity in Education – ***Міжнародне товариство досліджень соціалізації молоді*** = науково-дослідне товариство (1962), яке проводить

дослідження на темми індивідуалізації та групової праці у шкільному та позашкільному вихованні. Через кожні 2 роки товариство організує міжнародні конференції.

International Standing Conference for the History of Education (ISCHE) – ***Міжнародна постійна конференція з історії освіти*** = наукове товариство, яке виникло в 1979 р. в Leuven (Бельгія), що досліджує різні прояви освітньої активності людини як у минулому, так і в сучасності. Основним напрямом діяльності ISCHE є організація конференцій на теми новітніх результатів досліджень у різних країнах. У цих конференціях беруть участь понад 100 вчених із біля 40 країн. Матеріали конференцій публікуються у вигляді книг або як додаток до історико-освітнього журналу "Paedagogica Historica", видаваний у Gandawie.

International Standard Classification of Education (ISCED-97) – ***Міжнародна стандартна класифікація освіти (МСКО-97)*** = затверджена сесією ЮНЕСКО 1997 року нова освітня класифікація, що замінила стару класифікацію (МСКО-76) і послідовно врахувала групу змін та удосконалень, що сталися після 1976 року. Наприклад, визнані однаково "якісними" і важливими для суспільства академічна і професійна вища освіта. Наведена нижче схема наочно вказує відміни старої і нової класифікацій.

Відповідність між старою (МСКО-76) і новою (МСКО-97) версіями "міжнародної стандартної класифікації освіти - МСКО"

Дану класифікацію використовують у країнах ОЕСР та ЄС, зокрема для полегшення проведення порівняльних досліджень у міжнародній шкалі та планування стратегії розвитку освіти.

Відомості про класифікацію рівнів навчання також знаходяться в інтернеті: http://unescostat.unesco.org/ Documents.

National Academic Recognition and Information Centre (NARIC) – ***Мережа державних осередків інформації про визнання дипломів та професійних кваліфікацій*** = є складовою програми **Socrates.**

Адреса в Інтернеті: http://www.buwiwm.edu.pl/bwm/bwm.htm

Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) – ***Оргонізація економічної співпраці та розвитку (OECP)*** = організація (1961) із штаб-квартирою в Парижі, яка об'єднює 23 країни, в тому числі країни ЄС, й створена для взаємосприяння "трансатлантичному партнерству" в політико-економічній галузі. У своїй структурі OECD має Освітній Комітет, який окреслює головні напрями освітньої політики в суспільно-економічному аспекті, проводить оцінювання шкільних систем в окремих країнах.

Відділом OECD є CERI **(Centre for Educational Research and Innovation)** – ***Центр освітніх досліджень та інновацій*)**, який проводить педагогічно-освітні дослідження, які фінансуються з фонду OECD, приватних та державних фундацій. У діяльності OECD можна виділити три головні напрями: 1. опрацювання спеціальних рапортів, присвячених пропонованим стратегіям шкільництва на найближчі роки; 2. експертиз освітніх систем, які проводяться згідно доручень зацікавлених країн; 3. планування і передбачення розвитку освіти відповідно з суспільно-економічними тенденціями та технічним прогресом у даному регіоні. Результати досліджень OECD публікуються в спеціальних документах. Останнім часом OECD зацікавлене програмою нових інформаційних технологій, пов'язаних з розвитком неперервної освіти. Ця програма розглядається як майбутнє світової освіти XXI ст. – підготовка молоді до самостійного та активного здобування знань.

Learning to be (fr. Apprendre a l'étre)– ***Рапорт ЮНЕСКО Е.Фур'є „Вчитися, щоб бути"(1972)*** = рапорт Міжнародної комісії до справ розвитку освіти; представляє образ освіти 60-х років, умови її розвитку та розповсюдження, які зводяться до засад демократичності, неперервності та гнучості (програмної, структурної та методичної).

No Limits to Learning – ***Рапорт Римського Клубу „Вчитися – без границь"(1978)*** = VII Рапорт Римського Клубу стосовно освіти. У ньому містяться застереження перед подальшим безконтрольним розвитком промисловості, зростом споживання та марнотратства; а також одночасно звернення із закликом про те, щоб освіта залишилася галуззю людського життя без бар'єрів чи обмежень.

The White Paper on Education and Training. Teaching and Learning – Towards the Learning Society – ***Біла Книга навчання і удосконалення. На шляху до суспільства, яке навчається (1995).*** = метою Б. К. є перехід європейців до моделі життя в інформаційному суспільстві, що вимагає від молодого покоління та дорослих перманентної освіти та формування вмінь на протязі неперервного навчання та учіння; заохочує освітній політиків країн ЄС до створення європейської мережі дослідницьких осередків та закладів неперервної освіти, що уможливить розробку та впровадження особистих професійних кваліфікаційних карт, сприятиме більшої мобільності студентів, боротьбі із явищами шкільного відсіву та соціальної маргіналізації, навчання багатьох мов чи заохочення фірм й підприємств до інвестування в освіті.

L'Éducation: Un trésor est caché dedans (fr.) – ***Освіта. Є в ній прихований скарб (1998)*** = рапорт для ЮНЕСКО Міжнародної комісії до справ освіти для XXI ст. під кер. Ж. Делорса; пов'язаний із основними передумовами виконання і розвитку положень Рапорту Е. Фур'є, а саме – про необхідність неперервної освіти, яка зводиться до чотирьох основних фундаментальних завдань едукації (освіти): учитися, щоб жити спільно; учитися, щоб знати; учитися, щоб діяти; учитися, щоб бути і самореалізуватися. У рапорті також окреслені актуальні напрями й завдання, що стоять перед освітою на порозі XXI ст.

The Convention on the Rights of the Child – ***Конвенція прав дитини*** = документ був затверджений ЮНЕСКО в 1989 р. і є міжнародним трактатом. Цей документ країни самостійно включають до державних законів та правових актів.

United Nations Eductional, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) – ***Організація Обєднаних Націй по справам освіти, науки і культури (ЮНЕСКО)*** = організація була створена в 1946 р. До її завдань належать: проведення діяльності по сприянню взаємопізнання та взаєморозуміння між народами; сприяння розвитку освіти, науки та культури в усьому світі; охорона загальнолюдського культурного доробку; розвитку міжнародної співпраці та культурного обміну.

У галузі освіти ведеться особливо інтенсивна допомога в подоланні неписьменності, створенні навчальних програм та підручників для країн, що розвиваються. Також розроблена велика програма в галузі розвитку науки та культури.

У наш час ЮНЕСКО об'єднує 175 країн, сторює і поширює (зокрема, через Інтернет) багато аналітично-освітянських матеріалів.

Головне завдання центральних органів ЮНЕСКО – опрацьовувати рекомендації:

- адміністративні – стосовно планування та управління освітою, організації закладів всіх рівнів, шкільної інспекції, професійного консультування, фінансування освіти;
- педагогічні – створення навчальних програм, удосконалення методик викладання окремих предметів, освітні дослідження.

Роботи й рекомендації ЮНЕСКО мають важливе значення й враховуються не лише в процесі освітньої співпраці між різними країнами, але й для уточнення планів реформування національних систем освіти (хоч вони без ратифікації парламентами не є обов'язковими для виконання).

Організація має 73 бюро та підрозділів, які функціонують у різних частинах світу.

До системи ЮНЕСКО належать Міжнародна Асоціація Університетів (IAU, м. Париж) і Європейський Центр з Вищої Освіти (CEPES, м. Бухарест), які спеціалізуються на акумуляції даних про університети та інші заклади вищої освіти.

Адреси в Інтернеті:1) www.unesco.org 2) www.education.unesco

* **International Bureau of Education (IBE)** – ***Міжнародне Бюро Освіти*** = міжнародна організація (виникла в Женеві в 1925 р.), метою якої є обмін інформацією та проведення систематичних компаративістських досліджень у галузі освіти і виховання. З 1965 р. IBE є підрозділом ЮНЕСКО.

Формами діяльності IBE є: організація через кожні 2 роки сесій Міжнародної освітньої конференції в Женеві (з участю міністрів освіти країн-членів ЮНЕСКО) на теми важливих освітніх проблем, тенденцій в освітній політиці та реформ шкільництва, з яких кожна країна подає розгорнутий офіційний звіт; організація

досліджень; публікація книг та інформаційних матеріалів стосовно різних форм освітніх систем, змісту, методів і засобів навчання в різних країнах.

IBE володіє власною реєстраційною комп'ютерною системою, видає: 1) "International Educational Raporting Service", 2) "Innovation News Letter", 3) "Experiments and Innovation in Education", 4) "Educational Documentation and Information", 5) "International Yearbook of Education".

* **UNESCO Institute of Education (UIE)** = науково-дослідний педагогічний інститут (1951) у Гамбургу, який з моменту свого заснування займається освітою дорослих, а також неформальною, нетрадиційною та неперервною освітою. До його основних завдань належать розвиток педагогічних досліджень у міжнародній шкалі, що охоплюють ключові проблеми освіти та виховання, а також головні тенденції розвитку педагогічної теорії та практики в різних країнах світу. Інститут організує різні зустрічі експертів з різних країн з метою обміну поглядами та визначення спільних позицій по окремим питанням. З 1954 р. під опікою UIE виходить квартальник "International Review of Education", який видається на англійській, французькій та німецькій мовах.

* **International Institute for Education Planning (IIEP)** – ***Міжнародний Інститут планування освіти*** = дослідницький інститут ЮНЕСКО (1963) у Парижі, який спеціалізується на підготовці й підвищенні кваліфікації науковців та освітніх адміністраторів різних країн світу й аналітично-дослідницькій діяльності з метою удосконалення теорії і практики освітнього планування у світі (у тому числі досліджень зв'язків між освіченістю та працевлаштуванням; підготовка спеціалістів та надання допомоги в дослідженнях по прогнозуванні та плануванні освіти в окремих країнах та в міжнародній шкалі). Особливо значним є доробок Інституту у сфері фінансування освіти. Видані десятки книг про механізми й важелі фінансування, децентралізацію прийняття рішень у шкільному менеджменті. Особливо детально висвітлена роль державного і приватного фінансування. Серед нових проектів – управління закладами і системами освіти, роль екзаменів та інших педагогічних вимірювань у регуляції освітньої системи і забезпеченні якості атестатів і дипломів та ін. Дослідницькі проекти інституту були реалізовані в 50 країнах. Періодичним виданням являється "IIEP – Publications". Адрес інтернет: www.education.unesco

* **UNESCO's International Centre for Technical and Vocational Education and Training (UNEVOC) –** ***Міжнародний центр навчання та професійного удосконалення*** = створений у 2000 р. із штаб-квартирою в Бонні. Адрес інтернет: www.unevoc.de

United Nations International Children's Emergency Fund (UNICEF) – ***Фундація Об'єднаних Націй по допомозі дітям*** = організація (1946) створена з метою допомоги дітям з країн, що розвиваються. Ця допомога полягає на постачання харчування, одягу та медикаментів,проведення довготривалої діяльності по охороні здоров'я, освіти та покращення життєвих умов дітей.

United Nation Organization (UNO) – ***Організація Об'єднаних Націй (ООН)*** = створена після II світової війни. Цілями ООН є: розвиток міжнародного миру й безпеки, розвиток дружніх стосунків між країнами на основі рівноправства та

самостановлення народів, міжнародна господарська, суспільна, культурна та гуманітарна співпраця. *Адреса в Інтернеті*: www.un.org

United Nations University (UNU) – ***міжнародний університет*** = створений на XXVII сесії ООН з резиденцією в Токіо. Завданням м. у. є організація наукових досліджень та розповсюдження їх результатів. Діяльність університету полягає на розробленні програм досліджень, на визначені наукових інституцій для проведення цих досліджень під керівництвом UNU, на спостереженні за розвитком та аналізі праць, а також – розповсюдження результатів досліджень. Фінансування UNU походять з різних дотацій, переважно – японських. UNU не організує навчання і не надає наукових ступенів.

White Paper (White Book) – ***Біла Книга*** = критично-аналітичний огляд стану системи освіти в певній країні, що створюється з метою формування на її основі визначальних засад освітньої політики і керунків удосконалення діяльності всієї мережі навчально-виховних закладів, прийняття законів, виділення фінансів

World Association for Educational Research – ***Всесвітнє товариство педагогічних наук***

World Council of Comparative Education Societies – ***Світова Рада товариств порівняльної педагогіки*** = створена (1970) як організація, яка пов'язує товариства пірівняльної педагогіки різних країн (до Ради входить один представник з кожного подібного товариства). Організація проводить конгреси, які відбуваються раз на чотири роки.

World Federation of Democratic Youth – ***Всесвітня федерація демократичної молоді***

World Information Network in Education (INED) – ***Світова мережа інформації в освіті*** = створена в 1977р. через IBE (International Bureau of Education) у Женеві; накопичує інформацію про освіту та освітні документи окремих країн.